

**VÄLTTÄMÄTÖNTÄ SÄÄNTELYÄ VAI OMAN EDUN TAVOITTELUA
– LAJILIITTOJEN OSALLISTUMISSÄÄNNÖT KILPAILUOIKEUDEN
NÄKÖKULMASTA**

Mervi Valkama

Moderni urheilu oikeus

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta

Syyskuu 2020

VALKAMA MERVI: Välttämätöntä sääntelyä vai oman edun tavoittelua – lajiliit-
tojen osallistumissäännöt kilpailuoikeuden näkökulmasta

Pro gradu -tutkielma, 78 s.

Urheilu-oikeus

Syyskuu 2020

Turun yliopiston laatu-järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkas-
tettu Turnitin Originality Check -järjestelmällä.

Tutkielma käsittelee lajiliittojen asettamia osallistumissääntöjä, joilla ne kieltävät jäseni-
ään osallistumasta lajiliiton ulkopuolisten tahojen järjestämiin kilpailuihin. Kiellon rik-
komisesta on useimmiten seurauksena määräaikainen kilpailukiello lajiliiton alaisuudessa
järjestettäviin tapahtumiin. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten kilpailuoikeus
suhtautuu tällaisiin sääntöihin, ja millaiset osallistumissäännöt ovat kilpailuoikeudelli-
sesti hyväksyttäviä. Tutkielman kohteena on osallistumissääntöjä koskeva oikeuskäy-
täntö Euroopan unionista, Suomesta ja Ruotsista. Erityisesti komission joulukuussa 2017
antama kansainvälisen luisteluliiton sääntöjä koskeva päätös on ollut viime vuosina kii-
vaan keskustelun kohteena.

Euroopassa urheilun organisoinnin mallia voidaan kuvata pyramidina, jossa kutakin ur-
heilulajia hallinnoi kansainvälisesti vain yksi lajiliitto ja kussakin valtiossa yksi kansalli-
nen lajiliitto. Pyramidirakenteen vuoksi lajiliitot ovat yleensä määräävässä markkina-ase-
massa urheilukilpailujen järjestämisen ja niiden kaupallisen hyödyntämisen markkinalla
hallinnoimallaan alueella. Osallistumissääntöjen asettamisen taustalla on usein lajiliitto-
jen yritys suojella omia taloudellisia intressejään ja estää kilpailijoidensa tulo markki-
noille.

Osallistumissääntöjä voidaan tarkastella kilpailuoikeudellisesti joko määräävän mark-
kina-aseman väärinkäyttönä tai kartellikiellon vastaisena yritysten yhteenliittymän pää-
töksenä. Urheilun erityispiirteet huomioidaan arvioinnissa Wouters-metodin avulla. Jos
osallistumissäännöt täyttävät metodin mukaiset edellytykset, niitä ei pidetä kilpailusään-
töjen vastaisina.

Jotta osallistumissäännöt voidaan katsoa kilpailuoikeudellisesti hyväksyttäviksi, niihin
tulee sisältyä ennalta määrätty ja läpinäkyvä lupajärjestelmä, jonka puitteissa lajiliitot
myöntävät järjestämislupia lajiliiton ulkopuolisten tahojen järjestäville kilpailuille. Li-
säksi sääntöjen rikkomisesta seuraavien sanktioiden on oltava kohtuullisia, ja sääntöjen
nojalla tehtyihin päätöksiin on oltava oikeus hakea muutosta. Näillä edellytyksillä var-
mistetaan, etteivät lajiliitot hyväksikäytä sääntelyvaltaansa taloudellisen edun saavutta-
miseksi. Mitkään tutkielman kohteena olevat säännöt eivät täytä edellytyksiä.

Urheilujärjestöt väittävät, että osallistumissäännöt ovat välttämättömiä pyramidimallin
säilyttämiselle, ja että niiden muuttaminen vaarantaa koko pyramidimallin olemassaolon.
Tutkielmassa tullaan kuitenkin siihen johtopäätökseen, että muutokset, jotka osallistu-
missääntöihin on edellytetty tehtävän, ovat hyvin kohtuullisia eivätkä tosiasiaa johda
pyramidimallin vaarantumiseen.

Asiasanat: kilpailunrajoitukset, lajiliitto, osallistumissäännöt, urheilu, urheilu-oikeus

SISÄLLYS

LÄHTEET.....	IV
1 JOHDANTO.....	1
1.1 Johdatus aiheeseen	1
1.2 Kysymyksenasettelu ja aiheen rajaus.....	6
1.3 Rakenne, aineisto ja menetit.....	7
2 LAJILIITOT URHEILUN PYRAMIDIRAKENTEESSA.....	9
2.1 Urheilun pyramidirakenne	9
2.2 Lajiliitosten rooli ja tehtävät	11
2.3 Lajiliitosten osallistumissäännöt.....	12
2.3.1 Yleistä	12
2.3.2 Oikeuskäytäntöä	16
3 OSALLISTUMISSÄÄNNÖT KILPAILUOIKEUDEN NÄKÖKULMASTA.....	22
3.1 Kilpailuoikeuden soveltaminen urheiluun.....	22
3.2 Kilpailuoikeudellinen arviointi	26
3.2.1 Kartellikielto	26
3.2.2 Määrävän markkina-aseman väärinkäytön kieltö	33
3.2.3 Valinta SEUT 101 ja 102 artiklojen välillä.....	42
4 URHEILUN ERITYISPIIRTEET KILPAILUOIKEUDELLISESSA ARVIOINNISSA.....	46
4.1 Poikkeukset ja niiden keskinäinen suhde.....	46
4.2 Wouters-metodi.....	49
4.2.1 Yleistä	49
4.2.2 Hyväksyttävät päämäärät.....	51
4.2.3 Keinojen välttämättömyys ja oikeasuhtaisuus.....	52
4.2.4 Yhteen veto Wouters-metodin soveltamisesta osallistumissääntöihin.....	60
4.3 Tehokkuuspuolustus	63
5 PYRAMIDIMALLI JA KILPAILUOIKEUS KONFLIKTISSA	68
5.1 Reaktiot komission ISU-päätökseen	68
5.2 Onko pyramidimalli vaarassa?.....	69
5.3 Millaisiin muutoksiin lajiliitosten on varauduttava?	72
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	76

LÄHTEET

Kirjallisuus ja artikkelit

Aarnio, Aulis: Tulkinnan taito: ajatuksia oikeudesta, oikeustieteestä ja yhteiskunnasta. Helsinki 2006.

Agafonova, Rusa: International Skating Union versus European Commission: Is the European sports model under threat? Julkaisussa *The International Sports Law Journal* 2019, vol. 19, no. 1, s. 87–101.

Aine, Antti: Urheilu-oikeuden kantavat periaatteet. Julkaisussa *Oikeustiede–Jurisprudentia* 2011, s. 1–60.

Aine, Antti: Urheilu ja toimivat markkinat. Keuruu 2016.

Alkio, Mikko – Wik, Christian: Kilpailuoikeus. 2. uudistettu painos. Helsinki 2009.

Bayle, Emmanuel: The sport federations' perspective. Teoksessa Parent, Milena – Chapellet, Jean Loup (toim.): *The Routledge Handbook of Sports Event Management*. Routledge 2015, s. 109–122.

Cattaneo, Andrea: Social Dialogue and the regulatory power of governing bodies. Julkaisussa *The International Sports Law Journal* 2018, vol. 17, no. 3–4, s. 119–127.

Clausen, Josephine – Bayle, Emmanuel: Major sport events at the centre of international sport federations' resource strategy. Teoksessa Dodds, Mark – Heisey, Kevin – Ahonen, Aila (toim.): *Routledge Handbook of International Sport Business*. Routledge 2017, s. 37–53.

Faull, Jonathan – Nikpay, Ali (toim.): *The EC law of competition*. 2. painos. Oxford University Press 2007.

Gardiner, Simon: Sports law. 4. painos. Routledge 2012.

Geeraert, Arnout – Mrkonjic, Michaël – Chappelet, Jean-Loup: A rationalist perspective on the autonomy of international sport governing bodies: towards a pragmatic autonomy in the steering of sports. Julkaisussa *International Journal of Sport Policy and Politics* 2015, vol. 7, no. 4, s. 473–488.

Halgreen, Lars: European sports law: a comparative analysis of the European and American models of sports. Forlaget Thomson 2004.

Halila, Heikki: Eurooppalaista urheiluoikeutta. Julkaisussa *Urheilu ja oikeus* 2006, s. 9–16.

Halila, Heikki: Urheilutoiminnan kovaa ja pehmeää sääntelyä. Teoksessa Björne, Lars – Kairinen, Martti – Tuomisto, Jarmo (toim.): *Sopimus, vastuu, velvoite – juhla-julkaisu Ari Saarnilehto 1947 – 21/11 – 2007*. Turku 2007, s. 73–83.

Halila, Heikki – Norros, Olli: *Urheiluoikeus*. Helsinki 2017.

Hirvonen, Ari: *Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan*. Helsinki 2011.

Jones, Alison – Sufrin, Brenda: *EC Competition Law – Text, Cases & Materials*. 4. painos. Oxford University Press 2011.

Järvi, Jyri: Financial Fair Play – oikea suunta, väärä keino. Julkaisussa *Urheilu ja oikeus* 2015, s. 22–66.

Kohtala, Mikko: Katsaus urheilusääntöjen ja kilpailuoikeuden väliseen suhteeseen. Julkaisussa *Urheilu ja oikeus* 2011, s. 85–118.

Kornbeck, Jacob: Specificity, Monopoly and Solidarity in the European Commission's ISU (International Skating Union) Decision: Anything New Under the Sun? Julkaisussa *Journal of European Competition Law & Practice* 2019, vol. 10, no. 2, s. 71–79.

Kornbeck, Jacob: What can sports governing bodies do to comply with EU antitrust rules while maintaining territorial exclusivity? Julkaisussa *The International Sports Law Journal* 9.8.2020.

Krzysztof Kolasiński, Marek: International Skating Union's Eligibility Rules: Participation in Unauthorised Events as a Reason for Excluding Athletes from Sports Competitions by Leading Sport Federations. Julkaisussa *European Competition and Regulatory Law Review* 2019, vol. 3, no. 1, s. 57–62.

Kuoppamäki, Petri: Uusi kilpailuoikeus. 3. uudistettu painos. Helsinki 2018.

Leivo, Kirsi – Leivo, Timo – Huimala, Hannele – Huimala Mikko: EU:n ja Suomen kilpailuoikeus. 2. uudistettu painos. Helsinki 2012. (*Leivo ym.* 2012)

Lewis, Adam – Taylor, Jonathan: Sport: Law and Practice. 3. painos. Bloomsbury Professional 2014.

Lindholm, Johan: Artikel 165 FEUF – ett genombrott i EU-rättens förhållande till idrotten? Julkaisussa *Idrottsjuridisk skriftserie* 2011, s. 160–175.

Lindholm, Johan: The impact of SBF v KKV on sport: Swedish fender-bender or European pileup? Julkaisussa *European Competition Law Review* 2013, vol. 34, no. 7, s. 367–372.

Lindholm, Johan: Kommersiell exploatering av idrottslig verksamhet ur ett konkurrensrättsligt perspektiv. Umeå universitet 2015.

Manville, Andreas: European Court vs Sports Organisations – Who Will Win the Antitrust Competition? Julkaisussa *The International Sports Law Journal* 2008, vol. 3–4, s. 19–26.

Miettinen, Samuli: Policing the Boundaries between Regulation and Commercial Exploitation: Lessons from the MOTOE Case. Julkaisussa *The International Sports Law Journal* 2008, no. 3–4, s. 13–18.

Nafziger, James A.R.: A Comparison of the European and North American Models of Sports Organisation. Julkaisussa *The International Sports Law Journal* 2008, no. 3–4, s. 100–108.

Norros, Olli: *Urheiluliigan organisointi*. Helsinki 2011.

Odudu, Okeoghene: *The Boundaries of EC Competition Law: The Scope of Article 81*. Oxford University Press 2006.

Parrish, Richard: *Sports law and policy in the European Union*. Manchester University Press 2003.

Parrish, Richard – Miettinen, Samuli: *The Sporting Exception in European Union Law*. T.M.C. Asser Press 2008.

Pijetlovic, Katarina: *EU Sports Law and Breakaway Leagues in Football*. Helsinki 2015.

Pijetlovic, Katarina: European model of sport: alternative structures. Julkaisussa Anderson, Jack – Parrish, Richard – García, Borja (toim.): *Research handbook on EU sports law and policy*. Edward Elgar Publishing 2018, s. 326–359.

Rauste, Olli: *Urheiluoikeus*. Jyväskylä 1997.

Rousseva, Ekaterina: Modernizing by Eradicating: How the Commission's New Approach to Article 81 EC Dispenses with the Need to Apply Article 82 to Vertical Restraints. Julkaisussa *Common Market Law Review* 2005, vol. 42, no. 3, s. 587–638.

Seal, James L.: Market Definition in Antitrust Litigation in the Sports and Entertainment Industries. Julkaisussa *Antitrust Law Journal* 1993, vol. 61, no. 3, s. 737–764.

Stewart, Steven: The Development of Sports Law in the European Union, Its Globalisation, and the Competition Law Aspects of European Sports Broadcasting Rights. Julkaisussa *Sports Lawyers Journal* 2009, vol. 16, no. 1, s. 183–230.

Szyszczyk, Erika: Competition and Sport: No Longer So Special? *Julkaisussa Journal of European Competition Law & Practice* 2018, vol. 9, no. 3, s. 188–196.

Van Rompuy, Ben: The Role of EU Competition Law in Tackling Abuse of Regulatory Power by Sports Associations. *Julkaisussa Maastricht Journal of European and Comparative Law* 2015, vol. 22, no. 2, s. 179–208.

Vermeersch, An: All's Fair in Sport and Competition? The Application of EC Competition Rules to Sport. *Julkaisussa Journal of Contemporary European Research* 2007. vol. 3, no. 3, s. 238–254.

Weatherill, Stephen: Resisting the Pressures of “Americanization”: The Influence of European Community Law on the “European Sport Model”. *Julkaisussa Willamette Journal of International Law and Dispute Resolution* 2000, vol. 8, no. 1, s. 37–76.

Weatherill, Stephen: Is the Pyramid Compatible with EC Law? *Julkaisussa The International Sports Law Journal* 2005, no. 3–4, s. 3–7.

Weatherill, Stephen: The Sale of Rights to Broadcast Sporting Events under EC Law. *Julkaisussa The International Sports Law Journal* 2006, no. 3–4, s. 3–27.

Weatherill, Stephen: Article 82 and Sporting ‘Conflict of Interest’: The Judgement in MO-TOE. *Julkaisussa The International Sports Law Journal* 2009, no. 1–2, s. 3–7.

Weatherill, Stephen: Anti-doping Revisited – The Demise of the Rule of ‘Purely Sporting Interest’. *Teoksessa Weatherill, Stephen: European Sports Law: Collected Papers. 2. painos. T.M.C. Asser Press* 2014, s. 379–399. (*Weatherill* 2014a)

Weatherill, Stephen: Bosman Changed Everything: The Rise of EC Sports Law. *Teoksessa Weatherill, Stephen: European Sports Law: Collected Papers. 2. painos. T.M.C. Asser Press* 2014, s. 497–506. (*Weatherill* 2014b)

Whish, Richard – Bailey, David: *Competition Law*. 7. painos. Oxford University Press 2012.

Zilliacus, Henrik: Lajiliittojen valta ja vallankäytön rajat urheilutoiminnan sääntelyssä. Julkaisussa *Urheilu ja oikeus* 2018, s. 264–285.

Virallislähteet

Euroopan unioni

Commission Staff Working Document - The EU and Sport: Background and Context - Accompanying document to the White Paper on Sport. 2007.

DG Competition discussion paper on the application of Article 82 of the Treaty to exclusionary abuses. 2005.

Eurooppa-neuvosto – Nizza 7.–10.12.2000: puheenjohtajavaltion päätelmät.

Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle. Urheilun eurooppalaisen ulottuvuuden kehittäminen. 2011.

Komission tiedonanto – Ohjeita komission ensisijaisista täytäntöönpanotavoitteista sovellettaessa EY:n perustamissopimuksen 82 artiklaa yritysten määräävän aseman väärinkäyttöön perustuvaan markkinoiden sulkemiseen. 2009.

Komission tiedonanto – Suuntaviivat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan soveltamisesta horisontaalista yhteistyötä koskeviin sopimuksiin. 2011.

Komission tiedonanto - Suuntaviivat perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta. 2004.

The European Model of Sport: Consultation Document of DG. 1998.

Urheilun valkoinen kirja. 2007.

Suomi

HE 88/2010 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle kilpailulaiksi.

HE 68/2018 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kilpailulain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Kilpailuviraston suuntaviivat priorisoinnista kilpailunrajoitusten käsittelyssä. 2011.

Internet-lähteet

AKK-Motorsport ry: Autokilpailujen kansalliset määräykset Suomessa. Päivitetty 17.1.2020. https://www.autourheilu.fi/site/assets/files/1930/30878977_akk_2_kansalliset_2020_paiv_17012020.pdf (vierailtu 11.6.2020).

Arnaut, José Luis: Independent European Sport Review. UEFA 2006. http://eose.org/wp-content/uploads/2014/03/independant_european_sports_review1.pdf (vierailtu 9.8.2020).

Asser Institute: Background material: sanctions faced by athletes for participating in events not authorized by their international sports federation. http://www.spinbb.net/fileadmin/Sanctions_faced_by_athletes_overview_international_sports_federations.pdf (vierailtu 23.5.2020).

Butler, Nick: IOC step-up effort to protect European sports model in face of pressure from rival events. Inside the Games 26.11.2017. <https://www.insidethegames.biz/articles/1058378/ioc-step-up-effort-to-protect-%20european-sports-model-in-face-of-pressure-from-rival-events> (vierailtu 8.7.2020). (*Butler* 2017a)

Butler, Nick: European Commission order International Skating Union to change competition rules in landmark legal ruling. Inside the Games 8.12.2017.

<https://www.insidethegames.biz/articles/%201058881/european-commission-order-international-skating-union-to-change-%20competition-rules-in-landmark-legal-ruling> (vierailtu 21.5.2020). (Butler 2017b)

Competition and Consumer Protection Commission of Ireland: Show Jumping Ireland amend allegedly restrictive rule. 1.5.2012. <https://www.ccpc.ie/business/enforcement/civil-competition-enforcement/closed-investigations/show-jumping-ireland-restrictive-rule/> (vierailtu 26.8.2020).

Dixon, Ed: F1 back in profit for first time since 2016. SportsPro 27.2.2020. <https://www.sportspromedia.com/news/f1-finances-revenue-profit-2019-liberty-media> (vierailtu 19.7.2020).

Euroopan komissio: Statement by Commissioner Vestager on the International Skating Union infringing EU competition rules by imposing restrictive penalties on athletes. 8.12.2017. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_17_5190 (vierailtu 16.7.2020).

European Team Sport Federations: Safeguarding the heritage and future of team sport in Europe. UEFA 14.7.2008. https://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/uefa/KeyTopics/74/35/95/743595_DOWNLOAD.pdf (vierailtu 8.8.2020).

FIH: FIH Regulations on Sanctioned & Unsanctioned events 2020. http://www.fih.ch/media/8997767/fih-sue-regulations-31_2020.pdf (vierailtu 7.8.2020).

FINA: PR 1 - FINA meets with NFs on Athlete participation in international competitions. 15.1.2019. <http://www.fina.org/news/pr-1-fina-meets-nfs-athlete-participation-international-competitions> (vierailtu 13.9.2020).

FIVB: FIVB Beach Volleyball Handbook 2013. <http://www.fivb.org/EN/BeachVolleyball/Competitions/WorldTour/2013/handbook.asp> (vierailtu 7.8.2020).

Haffner, Alex: Why the International Skating Union was found in breach of EU competition law. LawInSport 17.1.2018. <https://www.lawinsport.com/topics/item/why-the->

[international-skating-union-was-found-in-breach-of-eu-competition-law](#) (vierailtu 23.5.2020).

Haffner, Alex – Krish, Mistry: The law on banning athletes from competing in rival sports leagues. LawInSport 5.10.2016. <https://www.lawinsport.com/more/blogs/snr-denton-blog/item/the-law-on-banning-athletes-from-competing-in-rival-sports-leagues> (vierailtu 23.5.2020).

Infantino, Gianni: Meca-Medina: a step Backwards for the European sports model and the specificity of sport? UEFA 2.10.2006. https://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/uefa/KeyTopics/480391_DOWNLOAD.pdf (vierailtu 21.5.2020).

International Skating Union: ISU Press Release – ISU believes that the European Commission’s anti-trust allegations are unfounded. 27.9.2016. <https://www.isu.org/media-centre/press-releases/2016/2076-press-release-ec-antitrust2/file> (vierailtu 8.7.2020).

International Skating Union: ISU Constitution & General Regulations 2018. <https://www.isu.org/inside-isu/rules-regulations/isu-statutes-constitution-regulations-technical/17913-constitution-general-regulations-2018/file> (vierailtu 19.7.2020).

IPF: Constitution of the International Powerlifting Federation. Päivitetty 6.11.2019. https://www.powerlifting.sport/fileadmin/ipf/data/about-ipf/constitution-by-laws/IPF_Con_By-Laws_2019_update.pdf (vierailtu 13.9.2020).

Kansainvälinen Olympiakomitea: IOC President at the Council of the European Union for meeting on “Sport in the 21st century”. 22.11.2017. <https://www.olympic.org/news/ioc-president-at-the-council-of-the-european-union-for-meeting-on-sport-in-the-21st-century> (vierailtu 8.7.2020).

Suomen Moottoriliitto ry: SML Urheilusäännöstö 2020. 26.2.2020. https://www.moottoriliitto.fi/site/assets/files/1228/urheilusaannosto_2020_1_0_26_2_2020.pdf (vierailtu 11.6.2020).

UEFA: UEFA's position on Article 165 of the Lisbon Treaty. https://www.uefa.com/Multi-mediaFiles/Download/uefaorg/EuropeanUnion/01/57/91/67/1579167_DOWNLOAD.pdf (vierailtu 16.7.2020).

Van Rompuy, Ben: Dutch speed skating duo files EU antitrust complaint against the International Skating Union. LawInSport 19.11.2014. <https://www.lawinsport.com/topics/item/dutch-speed-skating-duo-files-eu-antitrust-complaint-against-the-international-skating-union> (vierailtu 10.7.2020).

Van Rompuy, Ben: What can EU competition law do for speed skaters? Leiden Law Blog 6.10.2018. <https://leidenlawblog.nl/articles/what-can-eu-competition-law-do-for-speed-skaters> (vierailtu 28.5.2020).

Oikeuskäytäntö

Euroopan unioni

Euroopan unionin tuomioistuin

Asia 6/72, Europemballage Corporation ja Continental Can Company Inc. v. Euroopan yhteisöjen komissio. Annettu 21.2.1973. EU:C:1973:22.

Asia 8/72, Vereeniging van Cementhandelaren v. Euroopan yhteisöjen komissio. Annettu 17.10.1972. EU:C:1972:84.

Asia 36/74, B.N.O. Walrave, L.J.N Koch v. Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie ja Federación Española Ciclismo. Annettu 12.12.1974. EU:C:1974:140.

Asia 26/75, General Motors Continental NV v. Euroopan yhteisöjen komissio. Annettu 13.11.1975. EU:C:1975:141.

Asia 26/76, Metro SB-Großmärkte GmbH & Co. KG v. Euroopan yhteisöjen komissio. Annettu 25.10.1977. EU:C:1977:167.

Asia 27/76, United Brands Company ja United Brands Continentaal BV v. Euroopan yhteisöjen komissio. Annettu 14.2.1978. EU:C:1978:22.

Asia 85/76, Hoffman-La Roche & Co. AG v. Euroopan yhteisöjen komissio. Annettu 13.2.1979. EU:C:1979:36.

Asia 22/78, Hugin Kassaregister AB ja Hugin Cash Registers Ltd v. Euroopan yhteisöjen komissio. Annettu 31.5.1979. EU:C:1979:138.

Asia 322/81, NV Nederlandsche Banden Industrie Michelin v. Euroopan yhteisöjen komissio. Annettu 9.11.1983. EU:C:1983:313.

Yhdistetyt asiat 96/82–102/82, 104/82, 105/82, 108/82 ja 110/82, NV IAZ International Belgium ym. v. Euroopan yhteisöjen komissio. Annettu 8.11.1983. EU:C:1983:310.

Asia C-123/83, Bureau national interprofessionnel du cognac v. Guy Clair. Annettu 30.1.1985. EU:C:1985:33.

Yhdistetyt asiat 142/84 ja 156/84, British-American Tobacco Company Ltd ja R. J. Reynolds Industries Inc. v. Euroopan yhteisöjen komissio. Annettu 17.11.1987. EU:C:1987:490.

Asia 226/84, British Leyland Public Limited Company v. Euroopan yhteisöjen komissio. Annettu 11.11.1986. EU:C:1986:421.

Asia 118/85, Euroopan yhteisöjen komissio v. Italian tasavalta. Annettu 16.6.1987. EU:C:1987:283.

Asia C-41/90, Klaus Höfner ja Fritz Elser v. Macrotron GmbH. Annettu 23.4.1991. EU:C:1991:161.

Asia C-49/92 P, Euroopan yhteisöjen komissio v. Anic Partecipazioni SpA. Annettu 8.7.1999. EU:C:1999:356.

Asia C-250/92, Gøttrup-Klim ym. Grovwareforeninger v. Dansk Landbrugs Grovvareselskab AmbA. Annettu 15.12.1994. EU:C:1994:413.

Asia C-364/92, SAT Fluggesellschaft mbH v. Eurocontrol. Annettu 19.1.1994. EU:C:1994:7.

Asia C-415/93, Union royale belge des sociétés de football association ASBL v. Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v. Jean-Marc Bosman ym. ja Union des associations européennes de football (UEFA) v. Jean-Marc Bosman. Annettu 15.12.1995. EU:C:1995:463.

Asia C-35/96, Euroopan yhteisöjen komissio v. Italian tasavalta. Annettu 18.6.1998. EU:C:1998:303.

Yhdistetyt asiat C-395/96 P ja C-396/96 P, Compagnie maritime belge transports SA, Compagnie maritime belge SA ja Dafra-Lines A/S v. Euroopan yhteisöjen komissio. Annettu 16.3.2000. EU:C:2000:132.

Yhdistetyt asiat C-180/98 ja C-184/98, Pavel Pavlov ym. v. Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten. Annettu 12.9.2000. EU:C:2000:428.

Asia C-309/99, J. C. J. Wouters, J. W. Savelbergh ja Price Waterhouse Belastingadviseurs BV v. Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, ja Raad van de Balies van de Europese Gemeenschap. Annettu 19.2.2002. EU:C:2002:98.

Yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, Aalborg Portland A/S, Irish Cement Ltd, Ciments français SA, Italcementi - Fabbriche Riunite Cemento SpA, Buzzi Unicem SpA ja Cementir - Cementerie del Tirreno SpA v. Euroopan yhteisöjen komissio. Annettu 7.1.2004. EU:C:2004:6.

Asia C-218/00, *Cisal di Battistello Venanzio & C. Sas v. Istituto nazionale per l'assicurazione contro gli infortuni sul lavoro (INAIL)*. Annettu 22.1.2002. EU:C:2002:36.

Asia C-82/01 P, *Aéroports de Paris v. Euroopan yhteisöjen komissio*. Annettu 24.10.2002. EU:C:2002:617.

Yhdistetyt asiat C-264/01, C-306/01, C-354/01 ja C-355/01, *AOK Bundesverband, Bundesverband der Betriebskrankenkassen (BKK), Bundesverband der Innungskrankenkassen, Bundesverband der landwirtschaftlichen Krankenkassen, Verband der Angestelltenkrankenkassen eV, Verband der Arbeiter-Ersatzkassen, Bundesknappschaft ja See-Krankenkasse v. Ichthyol-Gesellschaft Cordes, Hermani & Co., Mundipharma GmbH, Gödecke GmbH ja Intersan, Institut für pharmazeutische und klinische Forschung GmbH*. Annettu 16.3.2004. EU:C:2004:150.

Asia C-551/03 P, *General Motors BV v. Euroopan yhteisöjen komissio*. Annettu 6.4.2006. EU:C:2006:229.

Asia C-222/04, *Ministero dell'Economia e delle Finanze v. Cassa di Risparmio di Firenze SpA, Fondazione Cassa di Risparmio di San Miniato ja Cassa di Risparmio di San Miniato SpA*. Annettu 10.1.2006. EU:C:2006:8.

Asia C-237/04, *Enirisorse SpA v. Sotacarbo SpA*. Annettu 23.3.2006. EU:C:2006:197.

Asia C-519/04 P, *David Meca-Medina ja Igor Majcen v. Euroopan yhteisöjen komissio*. Annettu 18.7.2006. EU:C:2006:492.

Asia C-280/06, *Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato v. Ente tabacchi italiani - ETI SpA ym. ja Philip Morris Products SA ym. v. Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato ym.* Annettu 11.12.2007. EU:C:2007:775.

Yhdistetyt asiat C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P ja C-519/06 P, *GlaxoSmithKline Services Unlimited v. Euroopan yhteisöjen komissio ja Euroopan yhteisöjen komissio v. GlaxoSmithKline Services Unlimited ja European Association of Euro Pharmaceutical Companies (EAEPC) v. Euroopan yhteisöjen komissio ja Asociación de*

exportadores españoles de productos farmacéuticos (Aseprofar) v. Euroopan yhteisöjen komissio. Annettu 6.10.2009. EU:C:2009:610.

Asia C-49/07, Motosykletistiki Omospondia Ellados NPID (MOTOE) v. Elliniko Dimosio. Annettu 1.7.2008. EU:C:2008:376.

Asia C-209/07, Competition Authority v. Beef Industry Development Society Ltd ja Barry Brothers (Carrigmore) Meats Ltd. Annettu 20.11.2008. EU:C:2008:643.

Asia C-8/08, T-Mobile Netherlands BV, KPN Mobile NV, Orange Nederland NV ja Vodafone Libertel NV v. Raad van bestuur van de Nederlandse Mededingingsautoriteit. Annettu 4.6.2009. EU:C:2009:343.

Asia C-97/08 P, Akzo Nobel NV ym. v. Euroopan yhteisöjen komissio. Annettu 10.9.2009. EU:C:2009:536.

Yhdistetyt asiat C-403/08 ja C-429/08, Football Association Premier League Ltd ym. v. QC Leisure ym. ja Karen Murphy v. Media Protection Services Ltd. Annettu 4.10.2011. EU:C:2011:631.

Asia C-209/10, Post Danmark A/S v Konkurrencerådet. Annettu 27.3.2012. EU:C:2012:172.

Asia C-549/10 P, Tomra Systems ASA ym. v. Euroopan komissio. Annettu 19.4.2012. EU:C:2012:221.

Asia C-382/12 P, MasterCard Inc. ym. v. Euroopan komissio. Annettu 11.9.2014. EU:C:2014:2201.

Asia C-67/13 P, Groupement des cartes bancaires (CB) v. Euroopan komissio. Annettu 11.9.2014. EU:C:2014:2204.

Asia C-228/18, Gazdasági Versenyhivatal v. Budapest Bank Nyrt. ym. Annettu 2.4.2020. EU:C:2020:265.

Euroopan unionin yleinen tuomioistuin

Asia T-102/92, VIHO Europe BV v. Euroopan yhteisöjen komissio. Annettu 12.1.1995.
EU:T:1995:3.

Asia T-203/01, Manufacture française des pneumatiques Michelin v. Euroopan yhteisöjen komissio. Annettu 30.9.2003. EU:T:2003:250.

Asia T-193/02, Laurent Piau v. Euroopan yhteisöjen komissio. Annettu 26.1.2005.
EU:T:2005:22.

Asia T-93/18, Action brought on 19 February 2018—International Skating Union v. Commission. (vireillä)

Julkisasiamiehen ratkaisuehdotukset

Julkisasiamies Carl Otto Lenzin ratkaisuehdotus asiassa C-415/93, Union royale belge des sociétés de football association ASBL v. Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v. Jean-Marc Bosman ym. ja Union des associations européennes de football (UEFA) v. Jean-Marc Bosman. Annettu 20.9.1995. EU:C:1995:293.

Julkisasiamies Juliane Kokottin ratkaisuehdotus asiassa C-49/07, Motosykletistiki Omospondia Ellados NPID (MOTOE) v. Elliniko Dimosio. Annettu 16.3.2006.
EU:C:2006:186.

Euroopan komissio

Commission Decision 9.7.1980 relating to a proceeding under Article 85 of the EEC Treaty (Case IV/27.958 National Sulphuric Acid Association).

Commission Decision 4.7.1984 relating to a proceeding under Article 85 of the EEC Treaty (Case IV/30.810 Synthetic fibres).

Commission Decision 27.10.1992 relating to a proceeding under Article 85 of the EEC Treaty (Cases IV/33.384 and IV/33.378 Distribution of package tours during the 1990 World Cup).

Komission päätös 24.1.1999 EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan soveltamisesta (Asia IV.F.1/36.718 CECED).

Neuvoston asetuksen N:o 17/19 artiklan 3 kohdan mukainen ilmoitus asioista COMP/35.163 (ilmoitus FIA:n määräyksistä), COMP/36.638 (FIA:n/FOA:n antama ilmoitus Formula 1 -maailmanmestaruuskilpailuun liittyvistä sopimuksista) ja COMP/36.776 (GTR/FIA ja muut). (*"FIA-päätös"*)

Komission päätös 19.1.2005 EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan mukaisesta menettelystä (Asia COMP/C.2/37.214 Saksan Bundesliigan lähetysoikeuksien yhteismarkkinointi).

Komission päätös 8.12.2017 Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia AT.40208 Kansainvälisen luisteluliiton osallistumissäännöt). (*"ISU-päätös"*)

Suomi

Kilpailu- ja kuluttajavirasto

Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös 9.6.2004, AKK-Motorsport ry, dnro 329/61/2003.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös 9.9.2013, AKK-Motorsport ry, dnro 96/14.00.00/2011.

- Toimenpidepyyntö AKK-Motorsport ry:n toiminnasta 25.1.2011.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös 8.4.2013, Suomen Moottoriliitto ry, dnro 903/61/2008.

- Toimenpidepyyntö Suomen Moottoriliitto ry:n toiminnasta 9.10.2008.
- SML:n vastaus Kilpailuviraston selvityspyyntöön 2.12.2008.
- Kilpailuviraston selvityspyyntö SML:lle 26.1.2011.
- SML:n vastaus Kilpailuviraston selvityspyyntöön 11.2.2011.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös 4.6.2015, AKK-Motorsport ry, dnrot 113 ja 114/KKV/14.00.00/2014.

- Toimenpidepyyntö AKK-Motorsport ry:n toiminnasta 12.3.2014.

Belgia

Le Collège de la concurrence de l’Autorité belge de la concurrence, Decision No. ABC-2015-V/M-23 en application de l’article IV.64, § 1 CDE. Affaire no CONC-V/M-15/0016 – *Demande de mesures provisoires de Global Champions League sprl et Tops Trading Belgium sprl contre la Fédération Equestre Internationale*, 27.7.2015.

Italia

Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato, A378 – *Federazione Italiana Sport Equestri (FISE)*. Provvedimento No. 18285, 15.5.2008.

Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato, A396 – *Gargano Corse/ACI*. Provvedimento No. 19946, 11.6.2009.

Ruotsi

Marknadsdomstolen 2012:16. (Case A 5/11, Svenska Bilsportförbundet v Konkurrensverket).

Konkurrensverkets beslut 13.5.2011, dnr 709/2009.

Konkurrensverkets beslut 28.5.2014, dnr 590/2013.

Yhdistynyt kuningaskunta

Greig and Others v Insole and Others [1978] 1 W.L.R. 302.

Kuvat

Kuva 1: Pyramidimalli (*Norros, Olli: Urheiluliigan organisointi. Helsinki 2011, s. 70.*)

Kuva 2: Kilpailuoikeudellisesti hyväksyttävien osallistumissääntöjen edellytykset.

Lyhenteet

AKK	AKK-Motorsport ry
EU	Euroopan unioni
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin
FEI	Fédération équestre internationale, kansainvälinen ratsastajainliitto
FIA	Federation Internationale de l'Automobile, kansainvälinen autoliitto
FIBA	Fédération internationale de basket-ball association, kansainvälinen koripalloliitto
FIFA	Fédération Internationale de Football Association, kansainvälinen jalkapalloliitto
FIH	Fédération Internationale de Hockey sur Gazon, kansainvälinen maahockeyleiitto
FIM	Fédération Internationale de Motocyclisme, kansainvälinen moottoriurheiluliitto
FINA	Fédération Internationale de Natation, kansainvälinen uimaliitto
FIVB	Fédération Internationale de Volleyball, kansainvälinen lentopalloliitto
HE	Hallituksen esitys
ICC	International Cricket Council, kansainvälinen krikettiliitto
IPF	International Powerlifting Federation, kansainvälinen voimanostoliitto
ISU	International Skating Union, kansainvälinen luisteluliitto
KKV	Kilpailu- ja kuluttajavirasto
KOK	Kansainvälinen Olympiakomitea
SBF	Svenska Bilsportförbundet
SEUT	Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus (konsolidoitu toisinto)
SKKF	Svenska Kroppskulturförbundet
SML	Suomen Moottoriliitto ry
UEFA	Union of European Football Associations, Euroopan jalkapalloliitto

1 JOHDANTO

1.1 Johdatus aiheeseen

Urheilu on viime vuosikymmenten aikana ollut murroksessa. Se on kaupallistunut ja ammattimaistunut merkittävästi, minkä vuoksi siihen liittyy nykyään suuria taloudellisia intressejä.¹ Urheilun kaupallistumisella viitataan siihen, että urheilu nähdään yhä useammin ”tuotteena”, jota markkinoidaan ja myydään samalla tavalla kuin muitakin tavaroita ja palveluja. Urheilutoiminta onkin hahmotettava nykyisin myös yritysten välisenä liiketoimintana.² Urheilukilpailujen järjestäjä voi hyödyntää kilpailuja kaupallisesti pääasiassa neljällä eri tavalla: myymällä pääsylippuja ja mediaoikeuksia tapahtumiin, myymällä tapahtumissa erilaisia tuotteita sekä tekemällä tapahtumiin liittyviä sponsorointisopimuksia.³ Taloudellisista syistä johtuen urheilukilpailujen järjestäminen onkin lajiliitoille välttämätön tehtävä⁴, ja lajiliitot ovat yhä useammin myös kaupallisia toimijoita.⁵

Perinteisesti urheilujärjestöillä on ollut laaja itsesääntelyvalta, eli niillä on ollut vapaus säännellä olemassaoloonsa liittyviä kysymyksiä. Urheilujärjestöjen itsesääntely (*lex sportiva*) onkin yleensä hyvin perusteellista ja kattavaa.⁶ Koska kaupallistuminen on tehnyt urheilusta yhä useammin liiketoimintaa, urheilujärjestöjen autonomia on kuitenkin heikentynyt. Merkkinä tästä on esimerkiksi EU:n kilpailuoikeuden soveltamisalan laajeneminen urheiluun.⁷ Kilpailuoikeutta sovelletaan urheiluun silloin, kun sitä voidaan pitää liiketoimintana, eli siihen liittyy taloudellisia intressejä. Etenkin suurten urheilujärjestöjen säännöillä ja päätöksillä voi olla merkittävä vaikutus erilaisten urheiluun liittyvien tahojen taloudellisiin oikeuksiin, minkä vuoksi on väistämätöntä, että ne on voitava alistaa kilpailuoikeudelliselle tarkastelulle.⁸

¹ Kohtala 2011, s. 2, ja Lindholm 2015, s. 8. Kaupallistumista on edistänyt esimerkiksi tv-oikeuksien merkityksen kasvaminen ja uusien media-alustojen syntyminen. Parrish – Miettinen 2008, s. 20, ja Pijetlovic 2015, s. 44.

² Gardiner 2012, s. 226, ja Lindholm 2015, s. 11.

³ Lindholm 2015, s. 8, ja Van Rompuy 2015, s. 184.

⁴ Clausen – Bayle 2017, s. 52.

⁵ Lindholm 2015, s. 10. Ks. kaupallistumisesta tarkemmin esim. Pijetlovic 2015, s. 3–4.

⁶ Geeraert – Mrkonjic – Chappelet 2015, s. 473, ja Kornbeck 2019, s. 74.

⁷ Rauste 1997, s. 1–2, Parrish 2003, s. 132, Halgreen 2004, s. 27, Halila 2006, s. 10–11, ja Geeraert – Mrkonjic – Chappelet 2015, s. 473–474.

⁸ Kohtala 2011, s. 90.

Ennen 1990-lukua urheilu nähtiin kilpailuoikeudessa ”erityisalana”, eikä EU-oikeutta juurikaan sovellettu urheiluun. Urheilutoiminnan nopea kaupallistuminen johti kuitenkin 1990-luvulla siihen, että EU-oikeuden soveltaminen urheiluun lisääntyi. Erityisesti Euroopan unionin tuomioistuimen (EUT) vuonna 1995 antama Bosman-tuomio⁹ ja siihen liittyvä julkisasiamies Lenzin ratkaisuehdotus¹⁰ loivat suuntaviivoja sille, miten EU-oikeutta tulitaisiin soveltamaan kaupallistuneeseen urheilukenttään.¹¹ Bosman-tuomiossa EUT kyseenalaisti urheilun erityisyyden ja rajoitti merkittävästi sen ”urheilupoikkeuksen”¹² alaa, johon 1970-luvun oikeuskäytännössä oli viitattu. EUT korosti, ettei urheilutoiminta ole automaattisesti suljettu EU-oikeuden soveltamisalan ulkopuolelle.¹³

EUT:n Bosman-tuomiossa välittämä viesti näkyy myös tilastoissa. Ennen Bosman-tuomiota komissio oli tehnyt ainoastaan neljä muodollista päätöstä urheiluun liittyen. Vuosien 1996 ja 1999 välillä komissio avasi yhteensä 60 urheiluun liittyvää kilpailuoikeudellista tutkintaa.¹⁴ Urheilun erityisasemaa alettiin kyseenalaistaa yhä enemmän, ja urheilua koskevien riitojen määrä lisääntyi huomattavasti myös kansallisissa tuomioistuimissa ja kilpailuviranomaisissa.¹⁵ 2000-luvun puolivälissä EU:n oikeuskäytäntö alkoi olla entistä ohjaavampaa¹⁶, ja yhtenä osoituksena EU:n roolista suunnannäyttäjänä on myös komission vuonna 2007 julkaisema Urheilun valkoinen kirja.¹⁷ EU:n kasvava rooli urheilutoiminnassa osoittaa, että urheilujärjestöjen on tulevaisuudessa yhä vaikeampi säilyttää sääntelyyn liittyvä autonomiansa.¹⁸

EU on kuitenkin sitoutunut ottamaan huomioon urheilun erityispiirteet soveltaessaan EU-oikeutta urheiluun. Urheilumarkkinat eroavat muista, perinteisemmistä markkinoista monellakin tavalla. Ensinnäkin urheilumarkkinoiden toimijat ovat riippuvaisia toisistaan. Toisin kuin muilla markkinoilla, urheilumarkkinoilla toimijat eivät pyri eliminoimaan

⁹ Asia C-415/93 *Bosman*.

¹⁰ Julkisasiamies Lenzin ratkaisuehdotus asiassa C-415/93 *Bosman*.

¹¹ *Weatherill* 2014b, s. 498.

¹² Asia C-36/74 *Walrave ja Koch*, kohta 8, ja asia C-13/76 *Dona v. Mantero*, kohta 14, joissa korostetaan, ettei EU-oikeutta sovelleta silloin, kun kysymys on ”yksinomaan urheilullinen”, eikä liity taloudelliseen toimintaan.

¹³ Asia C-415/93 *Bosman*, kohta 76.

¹⁴ *Van Rompuy* 2015, s. 180.

¹⁵ *Szysczczak* 2018, s. 192.

¹⁶ Esim. asia T-193/02 *Piau*, asia C-519/04 P *Meca-Medina* ja asia C-49/07 *MOTOE*.

¹⁷ *Urheilun valkoinen kirja* 2007. Valkoisen kirjan tarkoituksena oli ilmaista, miten komissio suhtautuu urheiluun oikeudellisessa kontekstissa.

¹⁸ *Stewart* 2009, s. 229. Ks. EU:n suhtautumisesta urheiluun viime vuosikymmenten aikana tarkemmin esim. *Parrish* 2003, s. 160–197.

kilpailijoitaan markkinoilta, sillä kilpailijoiden olemassaolo on välttämätöntä urheilukilpailujen järjestämiselle. Urheiluseurat tarvitsevat toisia urheiluseuroja kilpailujen järjestämiseksi.¹⁹

Lisäksi urheilumarkkinoihin liittyy tarve säilyttää tulosten ennalta-arvaamattomuus ja kilpailullinen tasapaino kilpailijoiden välillä. Tavoitteen saavuttaminen voi edellyttää esimerkiksi tasoerojen vähentämistä tai tulojen tasaamista joukkueiden välillä.²⁰ Ehtona esimerkiksi jalkapallojoukkueen osallistumiselle liigaan voi olla se, että se luovuttaa otteluidensa lähetysoikeudet liigalle, joka jakaa oikeuksien myymisestä saadut tulot kaikille joukkueille. Tällainen tarkoituksellinen tasoerojen tasaaminen tai tulojen jakaminen kilpailijoiden välillä ei tulisi kyseeseen millään muulla alalla.²¹

Myös eurooppalainen urheilutoiminnan organisoinnin malli eli pyramidirakenne sekä siihen liittyvä yhden lajikohtaisen liiton periaate kuuluvat urheilun erityispiirteisiin. Pyramidirakenteella viitataan siihen, että kutakin urheilulajia hallinnoi maailmanlaajuisesti vain yksi kansainvälinen lajiliitto ja kussakin maassa vain yksi kansallinen lajiliitto. Näillä lajiliitoilla on monopoliasema lajinsa hallinnoinnissa sekä tärkeimpien urheilukilpailujen, kuten maailmanmestaruuskilpailujen ja kansallisten mestaruuskilpailujen järjestämisessä.²² Pyramidimalliin ja lajiliittojen monopoliasemaan liittyy monia hyviä puolia. Lajiliiton ulkopuolisilla toimijoilla ei välttämättä ole intressejä urheilijoiden tai lajin maineen suojelemiseen, joten sitoutuminen urheilun eettisiin arvoihin ja esimerkiksi dopingin vastaiseen toimintaan on tehokkaampaa lajiliiton alaisuudessa kuin sen ulkopuolella. Lisäksi lajiliiton asema mahdollistaa sen, että kilpailuista saatavia tuottoja kanavoidaan pyramidissa alaspäin niille seuroille ja urheilijoille, jotka eivät muuten pääse hyötymään kilpailujen palkintorahoista tai tuotoista.²³

Urheilun kiinnostavuuden säilyttämisen kannalta on huomattava, että maailmanmestaruudet ja kansalliset mestaruudet ovat arvokkaampia, kun niitä jaetaan vain yksi, eikä urheilulajissa

¹⁹ Pijetlovic 2015, s. 34–35.

²⁰ Aine 2011, s. 47.

²¹ Pijetlovic 2015, s. 35. Yhtenä erityispiirteenä voidaan pitää myös sitä, että urheilulla on tärkeä sosiaalinen, kulttuurinen ja koulutuksellinen tehtävä, jonka myös EU on tunnustanut. Lisäksi urheilun erityispiirteisiin kuuluvat esimerkiksi urheiluorganisaatioiden itsenäisyys ja erillisten kilpailujen järjestäminen miehille ja naisille. *Urheilun valkoinen kirja* 2007, s. 13–14.

²² Pyramidirakenteesta tarkemmin luvussa 2.1.

²³ Zilliacus 2018, s. 272.

ole useita kilpailevien liittojen järjestämiä arvo- ja mestaruuskilpailuita.²⁴ Lisäksi kilpailukalenterit saadaan helpommin tehtyä urheilijoille sopiviksi, kun lajiliiton ulkopuolisten tahojen järjestämät kilpailut eivät häiritse lajiliiton alaisuudessa toimivien kilpailusarjojen aikatauluja.²⁵ Pyramidimalli on myös hallinnollisesti tehokas.²⁶

Pyramidimalli ja siihen liittyvä monopoliasema saattavat kuitenkin johtaa urheilutoimijat ongelmiin kilpailuoikeuden kanssa. Kilpailuoikeuden keskeisin tavoite on markkinoiden toimivuuden turvaaminen. Kilpailulainsäädäntö perustuu ajatukselle siitä, että markkinat toimivat sitä tehokkaammin, mitä vapaammin yritykset saavat kilpailla keskenään. Tavoitteena on suojata yritysten välistä kilpailua silloin, kun markkinat eivät itse siihen pysty²⁷ ja varmistaa yhdenmukaiset puitteet kaikille markkinoiden toimijoille.²⁸ Kilpailua suojataan puuttamalla sellaisiin yritysten menettelytapoihin, jotka vähentävät talouden tehokkuutta tai perusteettomasti estävät tai haittaavat muiden yritysten toimintaa.²⁹

Koska pyramidirakenne johtaa väistämättä markkinoiden keskittymiseen, kilpailuoikeuden ja pyramidimallin tavoitteet ovat keskenään ristiriidassa. Pyramidimalli lisää kilpailun rajoittumisen riskiä vaikeuttamalla uusien tahojen pääsyä markkinoille ja yhdenmukaistamalla sääntelyä pyramidimallin sisäisten tahojen kesken.³⁰ Olennaista urheilukysymysten kilpailuoikeudellisessa tarkastelussa onkin se, missä määrin urheilumarkkinoiden keskittymistä voidaan pitää perusteltuna ja milloin siihen on kilpailuoikeuden keinoin puututtava.³¹ Kyse on punninnasta erilaisten intressien välillä.

Kun urheilun taloudellinen merkitys on kasvanut, myös lajiliittojen ulkopuoliset tahot ovat kiinnostuneet urheilukilpailujen järjestämisestä. Nämä kolmannet tahot tarjoavat usein täysin uudenlaisia kilpailumuotoja, jollaisia lajiliittojen alaisuudessa toimivat tahot eivät järjestä.³² Lajiliitot pyrkivät kuitenkin suojaamaan pyramidimallia ja omaa monopoliase-
maansa monin eri keinoin, joista yksi on niin sanotut osallistumissäännöt (*eligibility*

²⁴ Parrish – Miettinen 2008, s. 19, ja Halila – Norros 2017, s. 57.

²⁵ Zilliacus 2018, s. 272.

²⁶ Arnaut 2006, s. 57.

²⁷ Kilpailulain (948/2011) 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun turvaaminen vahingollisilta kilpailunrajoituksilta.

²⁸ Aine 2016, s. 55.

²⁹ Kohtala 2011, s. 90–91.

³⁰ Lindholm 2015, s. 18.

³¹ Aine 2016, s. 76.

³² Haffner – Mistry 2016.

rules).³³ Osallistumissäännöissä määrätään siitä, ketkä voivat osallistua lajiliiton ja sen jäsenjärjestöjen järjestämiin kilpailuihin. Joillakin lajiliitoilla on säännöissään määräys, jonka mukaan urheilija menettää kelpoisuutensa osallistua lajiliiton alaisiin kilpailuihin, jos hän osallistuu lajiliiton ulkopuolisen toimijan järjestämään kilpailuun. Osallistumisesta lajiliiton ulkopuolisen tahon järjestämään kilpailuun seuraa urheilijalle siis kilpailukielto osallistua lajiliiton ja sen jäsenten järjestämiin kilpailuihin, joihin kuuluvat usein myös lajin tärkeimmät kilpailut, kuten maailmanmestaruuskilpailut.

Kielto osallistua kilpailevien tahojen urheilukilpailuihin muodostaa markkinoille tulon esteen muille kuin lajiliiton alaisille toimijoille, sillä osallistujien saaminen kilpailuihin on välttämätöntä niiden järjestämiseksi. Jos markkinoille pyrkivä taho ei pysty saamaan urheilijoita kilpailuihinsa, ei se myöskään pysty järjestämään kilpailuja. Lisäksi osallistumissäännöt rajoittavat urheilijoiden vapautta harjoittaa elinkeinoaan. Säännöillä voi siis olla hyvin merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.³⁴

Euroopan komissio tunnisti osallistumissääntöihin liittyvät ongelmat ensimmäisen kerran jo vuonna 1998.³⁵ Vuoden 2007 Urheilun valkoisessa kirjassa komissio myönsi, että kolmannet kilpailunjärjestäjät ja kasvava oikeudenkäyntien määrä ovat suuri haaste urheilun hallinnoinnille.³⁶ Joulukuussa 2017 komissio antoi kansainvälisen luisteluliiton (ISU) osallistumissääntöjä koskevan päätöksen³⁷, joka on ensimmäinen, jossa EU:n tasolla otetaan kantaa osallistumissääntöjen kilpailuoikeudelliseen hyväksyttävyyteen.³⁸ Päätös on julkaisunsa jälkeen herättänyt paljon keskustelua. Erityisesti urheilujärjestöjen edustajat ovat pitäneet komission kantaa osallistumissääntöihin liian ankarana, ja jopa pyramidimallin olemassaolon on pelätty olevan vaarassa. On kuitenkin syytä huomioida, ettei päätös ole vielä lainvoimainen, sillä ISU valitti siitä EU:n yleiseen tuomioistuimeen helmikuussa 2018.³⁹

Eurooppalaiset kilpailuviranomaiset ovat hyväksyneet sen, että urheilujärjestöillä on sekä sääntelytehtäviä että oikeus harjoittaa taloudellista toimintaa sääntelytehtäviensä lisäksi.

³³ Osallistumissäännöistä on käytetty myös termejä ”solidarity clause” ja ”loyalty clause”. Tutkielmassa käytetään termiä osallistumissäännöt, jota on käytetty komission ISU-päätöksen suomenkielisessä tiivistelmässä.

³⁴ *Van Rompuy* 2015, s. 199.

³⁵ *The European Model of Sport: Consultation Document of DG* 1998, kohta 3.1.1.

³⁶ *Urheilun valkoinen kirja* 2007, s. 14.

³⁷ Asia AT.40208 *Kansainvälisen luisteluliiton osallistumissäännöt* (”ISU-päätös”).

³⁸ Komissio tutki kansainvälisen autoliiton (FIA) osallistumissääntöjä vuonna 2001, mutta asian käsittely päätettiin tuolloin sitoumusratkaisulla.

³⁹ Asia T-93/18 Action brought on 19 February 2018—International Skating Union v. Commission.

Kilpailuoikeuden näkökulmasta ongelma syntyy siitä, että urheilujärjestö järjestää tapahtumia ja saa niistä taloudellista hyötyä samaan aikaan kun sillä on sääntelyvaltansa kautta valta päättää kilpailijoidensa pääsystä markkinoille. Tämän intressiristiriidan vuoksi kilpailuviranomaiset ovat todenneet, että urheilujärjestöjen sääntelyvallalle on asetettava rajoituksia, ja urheilujärjestöjen päätökset on voitava saattaa puolueettoman arvioinnin kohteeksi. Näillä edellytyksillä pyritään estämään se, että urheilujärjestö pystyisi rajoittamaan kilpailua sääntelyvaltaansa hyväksikäyttämällä.

1.2 Kysymyksenasettelu ja aiheen raja

Tutkielman tarkoituksena on tarkastella lajiliittojen osallistumissääntöjä kilpailuoikeuden näkökulmasta. Aiheen tarkastelu voidaan jakaa kolmeen tutkimuskysymykseen. Ensimmäinen tutkimuskysymys käsittelee sitä, miten lajiliittojen osallistumissääntöjä on arvioitu kilpailuoikeudellisesti ja miten niitä pitäisi arvioida. Samalla tarkastellaan sitä, onko osallistumissääntöjä koskeva oikeuskäytäntö yhtenäistä.

Toisena tutkimuskysymyksenä tarkastellaan sitä, kuinka pitkälle menevät rajoitukset voidaan kilpailuoikeudellisessa tarkastelussa oikeuttaa urheilun erityispiirteillä. Tarkastelun keskiössä on siis se, miten urheilun erityispiirteet on huomioitu osallistumissääntöjen kilpailuoikeudellisessa arvioinnissa. Tutkielmassa tarkastellaan sitä, miten kilpailuviranomaiset ovat tasapainotelleet pyramidimallin ja kilpailuoikeuden vastakkaisia intressejä. Lisäksi tutkielma vastaa kysymykseen siitä, millaiset osallistumissäännöt voidaan oikeuskäytännön perusteella katsoa kilpailuoikeudellisesti hyväksyttäväksi.

Kilpailuoikeus aiheuttaa jatkuvaa muutospainetta pyramidimallille, joten kolmantena tutkimuskysymyksenä pohditaan sitä, millaisia vaikutuksia osallistumissääntöjä koskevalla oikeuskäytännöllä on pyramidimallin tulevaisuuden kannalta. Kilpailuoikeuden ja urheilun vastakkaiset intressit synnyttävät jatkuvasti uusia kilpailuoikeudellisia ongelmia. Vaikka niistä on valittu tarkasteluun yksittäinen kysymys – lajiliittojen osallistumissäännöt – on tarpeen tarkastella myös sitä, mitä osallistumissäännöistä tehdyt johtopäätökset tarkoittavat laajemman kontekstin, eli pyramidimallin ja kilpailuoikeuden ristiriidan kannalta.

Tutkielmassa tarkastelu on rajattu nimenomaan osallistumissääntöjen *kilpailuoikeudellisiin* ongelmiin. Huomio on siis ensi sijassa siinä, millaisia kilpailuoikeudellisia vaikutuksia säännöillä on, eikä niinkään siinä, millaisia vaikutuksia säännöillä on esimerkiksi yksittäisten toimijoiden elinkeinonvapaudelle⁴⁰ tai yhdistymisvapaudelle.⁴¹

1.3 Rakenne, aineisto ja metodit

Toisessa luvussa tarkastellaan urheilun organisointiin liittyvää pyramidirakennetta sekä erityisesti kansainvälisten ja kansallisten lajiliittojen roolia ja tehtäviä pyramidissa. Luvussa käsitellään myös osallistumissääntöjä ja niiden taustaa sekä esitellään tärkeimmät osallistumissääntöjä koskevat oikeustapaukset, jotka ovat tarkastelun kohteena myös tutkielman myöhemmissä luvuissa.

Kolmannessa luvussa tarkastellaan sitä, miten kilpailuoikeutta sovelletaan osallistumissääntöihin. Urheilujärjestöt ovat toistuvasti vedonneet siihen, ettei kilpailuoikeutta tulisi lainkaan soveltaa urheilutoimintaan, joten luvussa tarkastellaan myös sitä, miten kilpailuviranomaiset ovat suhtautuneet tällaisiin argumentteihin. Luvun pääpaino on kartellikieltoa ja määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltoa koskevissa alaluvuissa, joissa tarkastellaan, miten näitä kieltoja sovelletaan osallistumissääntöihin. Lisäksi luvussa pohditaan sitä, kumman arviointikehikon kautta sääntöjä tulisi ensisijaisesti lähestyä.

Neljäs luku keskittyy siihen, miten urheilun erityispiirteet huomioidaan kilpailuoikeudellisessa arvioinnissa. Luvun tarkoituksena on selvittää, voidaanko tutkielman kohteena olevat osallistumissäännöt oikeuttaa urheilun erityispiirteillä. Lisäksi tavoitteena on selvittää, mitkä ovat oikeuskäytännössä asetetut vähimmäisvaatimukset sille, että osallistumissäännöt olisivat kilpailuoikeudellisesti hyväksyttäviä. Arvioinnin keskiössä on Wouters-metodin edellytysten täytyminen, sillä osallistumissäännöt voidaan todennäköisimmin oikeuttaa juuri sen mukaisen arviointikehikon kautta. Luvussa tarkastellaan kuitenkin myös sitä, voisivatko osallistumissäännöt täyttää tehokkuuspuolustuksen edellytykset.

⁴⁰ Elinkeinonvapauden näkökulmasta osallistumissääntöjen voidaan nähdä rajoittavan urheilijan mahdollisuuksia harjoittaa elinkeinoaan.

⁴¹ Yhdistymisvapauden näkökulmasta ongelmallinen on esimerkiksi osallistumissääntöihin sisältyvä määräys, jonka mukaan tapahtumalle voidaan myöntää järjestämislupa vain siinä tapauksessa, että tapahtuman järjestävä taho liittyy lajiliiton jäseneksi.

Viides luku kytkee osallistumissääntöjä koskevan oikeuskäytännön laajempaan pyramidimallin ja kilpailuoikeuden väliseen konfliktiin. Erityisesti ISU-päätöksen jälkeen urheilujärjestöt ovat ilmaisseet huolen siitä, että koko pyramidimallin olemassaolo vaarantuu osallistumissääntöjä koskevan oikeuskäytännön seurauksena. Viidennessä luvussa otetaan kantaa siihen, ovatko nämä huolet aiheellisia. Lisäksi luvussa arvioidaan sitä, millaisiin muutoksiin lajiliittojen on oikeuskäytännön seurauksena varauduttava toiminnassaan.

Tutkielman metodi on lainopillinen, sillä tutkielman tavoitteena on systematisoida sitä, miten osallistumissääntöjä arvioidaan ja miten niitä tulisi arvioida kilpailuoikeudellisessa oikeuskäytännössä.⁴² Lähestymistapa on ongelmakeskeinen, sillä tarkastelun kohteena ovat nimenomaan osallistumissäännöt.⁴³ Kilpailuoikeus on tutkielmassa enemmänkin tarkastelun väline kuin varsinainen tutkimuskohde, ja kilpailuoikeudellisten käsitteiden sisältöön syvennyttään tutkielmassa vain siltä osin kuin se on tarpeen nimenomaan osallistumissääntöjen tarkastelun kannalta. Tutkielmassa tarkastellaan osallistumissääntöjen ongelmaa mahdollisimman laaja-alaisesti, minkä vuoksi siinä ei ole yleistä kuvausta esimerkiksi urheilun oikeudellistumiskehityksestä tai urheiluoikeuden yleisistä periaatteista. Toisaalta ongelmaa tarkastellaan myös sen laajemmassa kontekstissa, eli yhtenä ilmentymänä kilpailuoikeuden ja urheilun välisestä ristiriidasta.

Valittujen tutkimuskysymysten vuoksi tutkielman lähestymistapa on hyvin oikeuskäytäntökeskeinen, sillä vastaukset tutkimuskysymyksiin löytyvät pitkälti juuri oikeuskäytännöstä. Urheiluoikeuden alalla oikeuskäytäntö on melko tuoretta verrattuna moneen muuhun oikeudenalaan. Myös osallistumissääntöjen kannalta relevantti oikeuskäytäntö on hyvin ajankohdasta – tutkielman keskiössä oleva komission ISU-päätös annettiin joulukuussa 2017. Monipuolisen otoksen varmistamiseksi tarkastelun kohteeksi on valittu komissiossa käsiteltyjen tapausten lisäksi myös suomalaisissa ja ruotsalaisissa viranomaisissa käsiteltyjä tapauksia, joissa tutkinnan kohteena on kansainvälisen lajiliiton sijasta ollut kansallinen lajiliitto. Koska kilpailusäännöt on harmonisoitu EU:ssa, oikeuskäytännön kuuluisi olla yhtenäistä kaikissa jäsenvaltioissa.

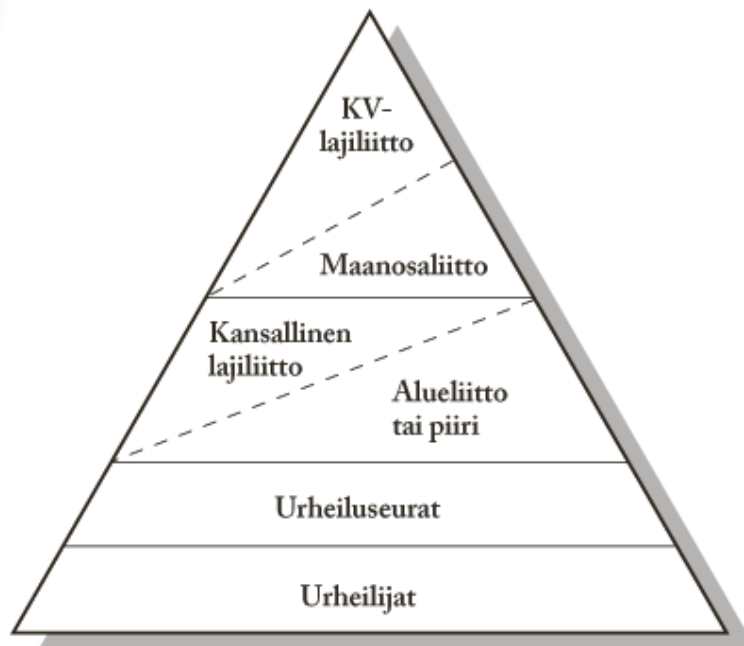
⁴² Lainoppi pyrkii vastaamaan kysymykseen siitä, mikä on voimassaolevan oikeuden sisältö tietyssä asiassa. Lisäksi se pyrkii systematisoimaan voimassa olevaa oikeutta. Ks. tarkemmin *Aarnio* 2006, s. 238, ja *Hirvonen* 2011, s. 22–25.

⁴³ Ongelmakeskeisessä lainopissa normin sijasta tutkimuskohteena on yleensä jokin yhteiskunnallinen ongelma.

2 LAJILIITOT URHEILUN PYRAMIDIRAKENTEESSA

2.1 Urheilun pyramidirakenne

Eurooppalaista urheilutoiminnan organisoiminnan rakennetta kutsutaan pyramidimalliksi. Pyramidin tasot alhaalta ylöspäin ovat urheilija, seura, mahdollinen alueliitto, kansallinen lajiliitto, mahdollinen maanosaliitto ja kansainvälinen lajiliitto.

Kuva 1: Pyramidimalli

Pyramidin alin taso koostuu yksityisistä henkilöistä, urheilijoista, jotka ovat paikallisten urheiluseurojen jäseniä.⁴⁴ Yksilölajeissa kilpailutoimintaan osallistuminen edellyttää yleensä seuran jäsenyyttä ja lajiliiton myöntämää lisenssiä.⁴⁵ Seuraavan tason muodostavat urheiluseurat, jotka ovat aatteellisia yhdistyksiä. Urheiluseurojen tehtäviä ovat esimerkiksi lajiharjoitusten ja kilpailujen järjestäminen sekä joukkuelajeissa joukkueiden kokoaminen ja organisointi.⁴⁶

⁴⁴ Norros 2011, s. 69, ja Pijetlovic 2015, s. 36.

⁴⁵ Halila – Norros 2017, s. 70. Alimmalla urheilijatasolla huippu-urheilijat ja harrastajat ovat samanlaisessa juridisessa asemassa suhteessa seuraan. Tämä eroaa pohjoisamerikkalaisesta mallista, jossa ammattilais- ja amatööriurheilu on selvästi erotettu toisistaan.

⁴⁶ Parrish – Miettinen 2008, s. 18, ja Halila – Norros 2017, s. 70. Yhteen lajiin keskittyvien seurojen lisäksi seurat saattavat olla myös monialaseuroja. Tällöin seura kuuluu yleensä kaikkien harrastamiensa lajien liittoihin. Yksittäiset lajit saattavat toimia seuran sisällä jaostoina, rekisteröityinä yhdistyksinä tai osakeyhtiöinä.

Urheiluseurojen yläpuolella voi toimia alueellista yhteistyötä varten perustettu alueliitto tai piiri, jonka jäseniä ovat kyseisen alueen seurat ja joka järjestää kilpailutoimintaa tällä alueella.⁴⁷ Alueliitosta huolimatta seurat kuuluvat joka tapauksessa kansalliseen lajiliittoon, joten alueliitto ei muodosta itsenäistä porrasta pyramidissa. Tavanomaista on, että kansallisen lajiliiton toiminnoista esimerkiksi osa kilpailutoiminnasta, junioritoiminta tai valmentajakoulutus on siirretty alueellisen organisaation vastuulle. Joukkuelajeissa on tyypillistä, että alemmat sarjatasot järjestetään alueellisesti ja ylemmät kansallisesti.⁴⁸

Seuraavalla tasolla ovat kansalliset lajiliitot, joiden jäseniä ovat mahdolliset aluejärjestöt sekä urheiluseurat. Kansalliset lajiliitot sääntelevät yksinomaisesti kaikkia lajiin liittyviä asioita kyseisessä maassa ja edustavat maataan kansainvälisessä lajiliitossa.⁴⁹ Monissa Euroopan maissa on myös kansallinen urheilun keskusjärjestö, joka toimii sateenvarjo-organisaationa ja jolla on sääntelyvaltaa kaikkiin kansallisiin urheilujärjestöihin.⁵⁰ Ylimpänä pyramidissa on kansainvälinen lajiliitto.⁵¹ Joissakin lajeissa kansallisen ja kansainvälisen lajiliiton välissä toimii maanosaliitto, esimerkiksi eurooppalainen lajiliitto, tai muu kansainvälisen lajiliiton alueorganisaatio.⁵²

Pyramidimallin seurauksena kaikilla seuraporrasta ylemmillä tasoilla olevilla organisaatioilla on käytännössä monopoliasema hallinnoimassaan lajissa omalla maantieteellisellä alueellaan.⁵³ Kussakin urheilulajissa voi olla vain yksi kansainvälinen lajiliitto, joka organisoii kansainvälistä kilpailutoimintaa. Kansainvälisessä lajiliitossa taas on jokaisesta maasta vain yksi kansallinen lajiliitto, joka organisoii toimintaa kansallisesti.⁵⁴ Harvoihin poikkeuksiin tästä mallista kuuluu esimerkiksi ammattinyrkkeily, jossa toimii useita kilpailevia kansainvälisiä lajiliittoja.⁵⁵

⁴⁷ *Nafziger* 2008, s. 100–101.

⁴⁸ *Halgreen* 2004, s. 67. Esimerkiksi Suomen Palloliiton toiminta on jalkapallon osalta jaettu piireihin, jotka ovat rekisteröityjä yhdistyksiä ja Palloliiton jäseniä.

⁴⁹ *Parrish – Miettinen* 2008, s. 18, ja *Pijetlovic* 2015, s. 36–37.

⁵⁰ *Halila – Norros* 2017, s. 64. Suomessa urheilun kotimaisena keskusjärjestönä toimi vuosina 2013–2016 Valo ry, kunnes sen toiminnot sulautettiin vuonna 2016 Suomen Olympiakomiteaan. Ennen Valoa kattojärjestönä toimi Suomen Liikunta ja Urheilu ry (SLU), joka perustettiin vuonna 1993.

⁵¹ *Aine* 2016, s. 28.

⁵² *Norros* 2011, s. 67. Esimerkiksi Euroopan jalkapalloliitto UEFA on yksi kuudesta FIFA:n tunnustamasta konfедераatiosta. UEFA:n tehtävänä on mm. maajoukkueiden EM-kilpailujen sekä seurajoukkueiden Mestarien liigan järjestäminen.

⁵³ *Parrish – Miettinen* 2008, s. 18, ja *Lindholm* 2015, s. 66–67.

⁵⁴ *Halgreen* 2004, s. 68, ja *Pijetlovic* 2015, s. 37.

⁵⁵ *Halgreen* 2004, s. 68.

2.2 Lajiliitojen rooli ja tehtävät

Suomessa lajiliitot ovat yhdistysmuotoisia. Yhdistyslain (503/1989) mukaan yhdistyksen tarkoitus ei saa olla voiton tai muun välittömän taloudellisen edun hankkiminen, vaan sen tavoitteena tulee olla aatteellisen tarkoituksen yhteinen toteuttaminen. Eurooppalaisen pyramidimallin ominaispiirre on se, että lajiliittojen toiminta kattaa kilpaurheilun lisäksi myös harrasteturheilun. Rahoituksensa lajiliitot saavat pitkälti valtionavun, kilpailutoiminnan maksujen sekä yhteistyökumppaneiden tuen kautta.⁵⁶

Kansallisen lajiliiton keskeinen tehtävä on säännellä ja organisoida lajinsa kilpailutoimintaa, ja lajiliiton vastuulla onkin esimerkiksi kansallisten mestaruuskilpailujen järjestäminen.⁵⁷ Lajiliitto myöntää seurojen välityksellä urheilijalisenssit kilpailutoimintaan osallistuville seurojen jäsenille. Joukkuelajeissa lajiliitto myöntää seuroille lisenssin, joka oikeuttaa osallistumaan sarjatoimintaan. Lajiliiton toimivaltaan kuuluu myös urheilun kurinpitoa koskevien sääntöjen asettaminen ja kurinpitoseuraamusten määrääminen.⁵⁸ Lajiliiton muita tehtäviä ovat esimerkiksi kilpailukalenterin vahvistaminen, lajin yleinen edunvalvonta, huippu-urheilutoiminnan organisoiminen, urheilijoiden kehittymisen tukeminen, koulutustoiminnan järjestäminen sekä kustannus- ja julkaisutoiminta.⁵⁹

Urheilujärjestöillä on itsemääräämisoikeus ja sen seurauksena myös oikeus laatia urheilulajien harjoittamista ja organisointia koskevat säännöt.⁶⁰ Itsesääntelyllä tarkoitetaan urheilujärjestöjen sisäisesti päättämiä, esimerkiksi lajiliiton omia sääntöjä.⁶¹ Perinteisesti urheilua ei ole katsottu tarpeelliseksi säännellä virallisnormein, joten urheilun itsesääntelyllä on ollut paljon painoarvoa. Lajiliitot voivat melko vapaasti päättää sääntöjensä sisällöstä, mutta voimassaolevasta lainsäädännöstä niillä ei voida poiketa.⁶² Lisäksi lajiliitto on aatteellinen

⁵⁶ Halila – Norros 2017, s. 64–65. Ks. lajiliittojen rahoituksesta tarkemmin esim. Pijetlovic 2015, s. 42–44.

⁵⁷ Nafziger 2008, s. 100–101.

⁵⁸ Halila – Norros 2017, s. 65–66.

⁵⁹ Norros 2011, s. 76, ja Zilliacus 2018, s. 264.

⁶⁰ Julkisasiamies Lenzin ratkaisuehdotus asiassa C-415/93 *Bosman*, kohta 216. Ks. perusteista itsemääräämisoikeudelle esim. Parrish – Miettinen 2008, s. 13.

⁶¹ Lajiliittojen tulee säännöllään varmistaa esimerkiksi pelaajien, toimitsijoiden ja yleisön turvallisuus kilpailuissa. Ks. lajiliittojen sääntelyvallasta tarkemmin esim. Parrish – Miettinen 2008, s. 6.

⁶² Halila 2007, s. 78, ja Norros 2011, s. 16 ja 66.

yhdistys, joten sen sääntelyvalta rajoittuu aatteellisiin kysymyksiin, eikä jäsenten kaupallisiin oikeuksiin siten voida puuttua itsesääntelymääräyksin.⁶³

Sääntöketjutuksella tarkoitetaan sitä, että yhdistyksen jäsenillä on velvollisuus noudattaa myös sen järjestön sääntöjä, jonka jäsen yhdistys itse on. Urheiluseurojen urheilijat veloitetaan siis noudattamaan kansallisten lajiliittojen sääntöjä ja kansallisten lajiliittojen jäsen-seurat kansainvälisten lajiliittojen sääntöjä. Urheilijat sitoutuvat lajiliiton kilpailusääntöihin hankkiessaan kilpailulisenssin ja kunkin kilpailun sääntöihin ilmoittautuessaan kilpailuun.⁶⁴ Siten lajiliitto voi kohdistaa urheilijoihin sanktioita, jos he toimivat lajiliiton sääntöjen tai päätösten vastaisesti.⁶⁵

Lajiliitoilla on siis sääntelykompetenssi, ja ne ohjaavat määrittämällä kilpailusäännöillä sitä, miten kilpailutoiminta käytännössä järjestetään. Sääntöjen tavoitteena voi olla esimerkiksi urheilukilpailuiden turvallisuuden varmistaminen. Säännöillä ja päätöksillä on kuitenkin yleensä myös taloudellinen ulottuvuus, sillä ne vaikuttavat urheilua koskevan elinkeinotoiminnan järjestämiseen.⁶⁶ Lajiliitoilla on luonnollisesti intressi hyötyä järjestämistään kilpailuista taloudellisesti mahdollisimman paljon.⁶⁷ Sääntelytoimien ja taloudellisten intressien välinen ristiriita johtaa lajiliitot ongelmiin kilpailuoikeuden kanssa.⁶⁸ Rajan vetäminen sen välille, mitkä toimet tehdään yleisen edun ja mitkä oman yksityisen edun ajamiseksi, on vaikeaa.⁶⁹

2.3 Lajiliittojen osallistumissäännöt

2.3.1 Yleistä

Kuka tahansa voi järjestää urheilukilpailun ja kutsua siihen osallistujiksi urheilijoita ja joukkueita. Vaikka lajiliittorakenteen ulkopuolisten tahojen järjestämällä kilpailuilla ei olisi

⁶³ Halila – Norros 2017, s. 66. Kaupallisiin oikeuksiin puuttuminen on kuitenkin mahdollista sopimusten avulla. Halila 2007, s. 79.

⁶⁴ Zilliacus 2018, s. 266 ja 274.

⁶⁵ Aine 2016, s. 301.

⁶⁶ Aine 2016, s. 300–301.

⁶⁷ Zilliacus 2018, s. 272.

⁶⁸ Weatherill 2009, s. 5.

⁶⁹ Miettinen 2008, s. 13–14.

lajiliiton myöntämää virallista statusta, kilpailuissa jaettavat palkintorahat houkuttelevat urheilijoita osallistumaan niihin erityisesti sellaisissa lajeissa, joissa lajiliiton alaiset kilpailut eivät ole erityisen arvostettuja tai niitä järjestetään harvoin. Urheilijoiden halukkuus osallistua lajiliittorakenteen ulkopuolisiin kilpailuihin kasvattaa markkinoita uusille kilpailunjärjestäjille.⁷⁰

Urheilukilpailujen järjestäminen on usein taloudellisesti lajiliittojen tärkein tehtävä, koska urheilukilpailut houkuttelevat katsojia, sponsoreita ja televisioyhtiöitä, joiden kautta lajiliitot voivat saada kilpailujen järjestämisestä merkittäviä tuloja. Lajiliittojen näkökulmasta kolmansien tahojen järjestämät tapahtumat vaarantavat lajiliittojen taloudellisen menestyksen.⁷¹ Usein osallistumissääntöjen taustalla onkin kasvava kilpailu urheilukilpailujen järjestämisen markkinalla.⁷²

Lajiliiton kaksoisrooli sääntelijänä ja taloudellisena toimijana urheilukilpailujen kaupallisen hyödyntämisen markkinoilla johtaa tilanteeseen, jossa lajiliitolla on sekä intressi että mahdollisuus sääntelyvaltaansa hyväksikäyttämällä estää kilpailua ja uusien toimijoiden markkinoille pääsyä.⁷³ Lajiliittojen säännöt eivät ulotu lajiliiton ulkopuolisten tahojen järjestämiin kilpailuihin, eivätkä lajiliitot siten voi kieltää muita tahoja järjestämästä kilpailuja.⁷⁴ Lajiliitot pystyvät kuitenkin vaikuttamaan kilpailevaa urheilutoimintaa harjoittaviin tahoihin välillisesti sääntelemällä urheiluseurojen ja urheilijoiden toimintaedellytyksiä. Osallistumissäännöillä lajiliitot kieltävät sanktion uhallla urheilijoita osallistumasta lajiliiton ulkopuolisten tahojen järjestämiin urheilukilpailuihin. Usein osallistumissääntöjen rikkomisesta seuraa määräaikainen kieltä osallistua lajiliiton alaisuudessa järjestettäviin kilpailuihin. Urheilijoiden näkökulmasta riski kilpailukiellosta riittää estämään heitä osallistumasta kolmansien tahojen kilpailuihin.⁷⁵ Usein kieltä ulottuu urheilijoiden lisäksi myös esimerkiksi toimitsijoihin ja valmentajiin.

⁷⁰ Zilliacus 2018, s. 268–271.

⁷¹ Bayle 2015, s. 109, ja Clausen – Bayle 2017, s. 52.

⁷² Esimerkiksi isobritannialaisessa krikettiä koskevassa tapauksessa Greig v. Insole taustalla oli uuden toimijan perustama ammattilaiskrikettikilpailu World Cricket Series, joka tarjosi urheilijoille merkittäviä palkintorahoja. Vastauksena kilpailijan yritykseen tulla markkinoille kansainvälinen krikettiliitto (ICC) muutti sääntöjään siten, että pelaajilta, jotka osallistuivat ICC:n ulkopuolisiin kilpailuihin evättiin oikeus edustaa maataan ICC:n alaisissa kilpailuissa. *Greig and Others v Insole and Others [1978] 1 W.L.R. 302*, kohdat 306–307.

⁷³ Kohtala 2011, s. 93, Pijetlovic 2015, s. 163, Van Rompuy 2015, s. 198–199, ja Kornbeck 2019, s. 77–78.

⁷⁴ Zilliacus 2018, s. 274.

⁷⁵ Lindholm 2013, s. 267.

Osalla osallistumissääntöjä soveltavista lajiliitoista on käytössään lupajärjestelmä, jonka kautta lajiliiton ulkopuolinen kilpailunjärjestäjä voi hakea lajiliiton lupaa omalle kilpailulle. Jos lupa myönnetään, lajiliitto ei kiellä urheilijoidensa osallistumista luvan saaneeseen urheilukilpailuun, ja se saatetaan myös sisällyttää lajiliiton kilpailukalenteriin. Vastaavasti urheilijalla voi sääntöjen mukaan olla oikeus hakea lupaa osallistua lajiliiton ulkopuolisen tahon järjestämään kilpailuun, vaikka tämä olisi säännöissä lähtökohtaisesti kielletty. Lupajärjestelmään liittyvät lupakriteerit ja menettelytavat vaihtelevat lajiliitoittain.

Osallistumissääntöjen avulla lajiliitto pystyy vaikuttamaan merkittävästi kilpailijoidensa markkinoille pääsyyn ja toimintaedellytyksiin, sillä osallistujien saaminen kilpailuihin on välttämätön edellytys niiden järjestämiselle.⁷⁶ Vaikka pyramidiin kuuluvalla lajiliitolla ei ole laillista monopolia, pyramidin ulkopuolisten tahojen voi olla käytännössä hyvin vaikeaa luoda kilpailevia lajiliittoja. Lajiliittojen jäsenet ovat riippuvaisia niiden tarjoamista aktiviteeteistä ja palveluista, sillä osallistuminen esimerkiksi maailmanmestaruuskilpailuihin on mahdollista vain pyramidiin kuuluvan lajiliiton kautta. Lajiliiton jäsenillä ei siten ole muuta vaihtoehtoa kuin hyväksyä lajiliiton säännöt.⁷⁷

Kielto osallistua kilpailevaan toimintaan voidaan sisällyttää sekä kansallisten että kansainvälisten lajiliittojen sääntöihin. Sanktiona kiellon rikkomisesta on useimmiten määräaikaisten kilpailukiello, jonka pituus vaihtelee lajiliitoittain.⁷⁸ Kansainvälisistä lajiliitoista esimerkiksi kansainvälinen lentopalloliitto (FIVB)⁷⁹, kansainvälinen voimanostoliitto (IPF)⁸⁰ ja kansainvälinen maahockeyliitto (FIH)⁸¹ kieltävät urheilijoitaan osallistumasta lajiliiton ulkopuolisten tahojen järjestämiin urheilukilpailuihin.

Osallistumissäännöt ovat olleet kilpailuviranomaisten tutkinnassa useissa EU:n jäsenvaltioissa. Italiassa on tutkittu hevosurheilun kansallisen lajiliiton osallistumissääntöjä, joita Italian kilpailuviranomainen piti Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT)

⁷⁶ *Aine* 2016, s. 301.

⁷⁷ *Van Rompuy* 2015, s. 206. Ks. myös *Lindholm* 2015, s. 67.

⁷⁸ Ks. eri lajiliittojen asettamista sanktioista *Asser Institute* 2020. Tutkimus osoittaa, että sanktiot vaihtelevat paljon lajiliittojen välillä, ja säännöt jättävät usein epäselväksi sen, millainen sanktio rikkomuksesta tosiasiassa seuraa.

⁷⁹ *FIVB* 2013, kohdat 9.1 ja 11.3. Rangaistuksena osallistumisesta tapahtumiin, joita FIVB ei ole hyväksynyt, voi olla jopa elinikäinen kilpailukiello.

⁸⁰ *IPF* 2019, kohta 14.9. Sanktiona kiellon rikkomisesta on 12 kuukauden pituinen kilpailukiello.

⁸¹ *FIH* 2020, artikla 2. Kilpailukiellon enimmäispituus on urheilijoiden osalta 24 kuukautta ja toimitsijoiden, tuomareiden sekä valmentajien osalta 15 vuotta.

101 ja 102 artiklojen vastaisina.⁸² Asian tutkinta kuitenkin päätettiin, koska lajiliitto teki sääntöihin kilpailuviranomaisen edellyttämät muutokset.⁸³ Lisäksi Italian kilpailuviranomainen on tutkinut autourheilun kansallisen lajiliiton osallistumissääntöjä. Myös tässä tapauksessa tutkinta lopetettiin lajiliiton sitouduttua muuttamaan menettelyään.⁸⁴

Irlannissa osallistumissääntöjä on käsitelty hevosurheiluun liittyvässä tapauksessa. Irlannin kilpailuviranomainen piti kansallisen lajiliiton sääntöjä SEUT 101 artiklan vastaisina, mutta sulki tapauksen tutkinnan sen jälkeen, kun lajiliitto sitoutui muuttamaan sääntöjään.⁸⁵ Kansainvälisen ratsastajainliiton (FEI) sääntöjä käsiteltiin Belgian kilpailuviranomaisessa, joka määräsi FEI:n kumoamaan sääntönsä, jotka estivät ratsastajia ja hevosia osallistumasta kilpailevan tapahtumanjärjestäjän kilpailuihin ja määräisivät sääntörikkomuksesta kilpailukiellon sekä taloudellisia sanktioita.⁸⁶

Ruotsissa on ollut jäljempänä käsiteltävän autourheiluun liittyvän tapauksen lisäksi esillä kehonrakennus- ja fitness-lajien lajiliiton Svenska Kroppskulturförbundetin (SKKF) osallistumissäännöt. Sääntöjen mukaan osallistumisesta tapahtumaan, joka ei ole SKKF:n järjestämä ja jolla ei ole sen lupaa, saattoi seurata urheilijalle kilpailukiello sekä sakkoja. Kilpailuvirasto teki asiassa tutkimattajättämispäätöksen sen jälkeen, kun SKKF oli ilmoittanut muuttavansa sääntöjään.⁸⁷

Osallistumissäännöt ovat siis olleet kilpailuviranomaisten tutkinnassa muissakin kuin tutkielman kohteena olevissa tapauksissa, ja sääntöjen ongelmallisuus on selvästi tunnistettu useissa jäsenvaltioissa. Lähdeaineiston saatavuuden vuoksi sekä monipuolisen tarkastelun varmistamiseksi tutkielman kohteeksi on kuitenkin valittu erityisesti seuraavaksi esiteltävät oikeustapaukset.

⁸² SEUT 101 ja 102 artiklojen (aiemmin Euroopan yhteisön perustamissopimuksen artiklat 81 ja 82) numerointi muuttui vuonna 2009 Lissabonin sopimuksen tultua voimaan. Artikloiden sisällöt säilyivät muutoksessa ennallaan, joten viitataan tutkielmassa artikloihin numeroilla 101 ja 102.

⁸³ Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato, A378 – *Federazione Italiana Sport Equestri (FISE)*. Provvedimento No. 18285, 15.5.2008. Ks. tapauksesta myös *Kornbeck* 2020, s. 11.

⁸⁴ Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato, A396 – *Gargano Corse/ACI*. Provvedimento No. 19946, 11.6.2009.

⁸⁵ *Competition and Consumer Protection Commission of Ireland* 2012.

⁸⁶ Le Collège de la concurrence de l'Autorité belge de la concurrence, Decision No. ABC-2015-V/M-23 en application de l'article IV.64, § 1 CDE. Affaire no CONC-V/M-15/0016 – *Demande de mesures provisoires de Global Champions League sprl et Tops Trading Belgium sprl contre la Fédération Equestre Internationale*, 27.7.2015. Asiasta valitettiin Belgian muutoksenhakutuomioistuimeen, joka kuitenkin hylkäsi valituksen.

⁸⁷ *Konkurrensverket* 28.5.2014, dnr 590/2013.

2.3.2 Oikeuskäytäntöä

Kansainvälinen luisteluliitto

Vuonna 2014 kaksi hollantilaista ammattilaispikaluistelijaa teki komissiolle valituksen kansainvälisen luisteluliiton ISU:n säännöistä. ISU on Kansainvälisen Olympiakomitean (KOK) tunnustama pikaluistelua hallinnoiva kansainvälinen lajiliitto, joka asettaa säännöt esimerkiksi talviolympialaisten pikaluistelukilpailuille.⁸⁸

Valitus koski ISU:n vuoden 2014 sääntöjä, joiden osallistumissäännöt olivat valittajien mukaan SEUT 101 ja 102 artiklojen vastaisia.⁸⁹ Osallistumisoikeutta koskevassa säännössä 102 poistettiin osallistumisoikeus ISU:n järjestämiin tapahtumiin urheilijoilta ja toimitsijoilta, jotka osallistuivat muihin kuin ISU:n tai sen jäsenjärjestöjen järjestämiin kilpailuihin. Osallistumisoikeuden menetys oli lopullinen, eli säännön rikkominen johti käytännössä elinikäiseen kilpailukieltoon. Siten urheilijat, jotka olivat rikkoneet osallistumissääntöjä, eivät voineet enää koskaan osallistua ISU:n tapahtumiin, talviolympialaisiin tai muihin ISU:n hyväksymiin kansainvälisiin kilpailuihin.⁹⁰

Ennen komission päätöstä ISU muutti sääntöjään siten, että osallistumisoikeuden menetys ei enää seurannut liiton ulkopuoliseen kilpailuun osallistumisesta automaattisesti, vaan ainoastaan siinä tapauksessa, että ISU:n hallitus päätti niin:

A person becomes ineligible to participate in ISU activities and competitions by skating or officiating in an International Competition not sanctioned by the ISU in any of the ISU sport disciplines or otherwise violating this Rule 102, if ineligibility is imposed by the Council according to this Rule 102 paragraph 7 below.⁹¹

⁸⁸ ISU-päätös, kohdat 21–22 ja 31.

⁸⁹ Ibid, kohta 22.

⁹⁰ Ibid, kohdat 49–51.

⁹¹ Ibid, kohta 53.

Myös sanktiovalikoimaa muutettiin siten, että elinikäisen kilpailukiellon rinnalle tuotiin lievempiä sanktioita. Elinikäinen kilpailukielto säilyi kuitenkin sanktiona ”hyvin vakavista” rikkomuksista:

[...] d) Violations of Paragraph 2 of this Rule 102 are subject to sanctions imposed by the ISU Council which may issue a warning or impose ineligibility for a determined period of time or for life time. [...]

Within this framework, the ISU Council shall:

- i) issue a warning in case of minor, first time violations;
- ii) impose an ineligibility period for up to five years in case of medium heavy violations and in case of repeated minor violations;
- iii) impose an ineligibility period for up to ten years in case of serious violations;
- iv) impose an ineligibility period of up to life time in case of very serious violations, especially intentional violations which endanger the integrity and jurisdiction of the ISU.⁹²

Uusien sääntöjen mukaan kilpailukiellossa oleva henkilö voi hakea osallistumisoikeuden palauttamista, kun puolet määrätystä kilpailukiellosta on kulunut. Elinikäiseen kilpailukieltoon määrätty urheilija voi hakea osallistumisoikeuden palautusta 15 vuoden kilpailukiellon jälkeen.⁹³

ISU:n osallistumissäännöt vaikeuttivat käytännössä merkittävästi markkinoille tuloa yrittävien kolmansien tahojen mahdollisuuksia saada luistelijoita tapahtumiinsa. Ammattilaisluistelijat eivät voineet ottaa riskiä siitä, että heidän osallistumisoikeutensa evättäisiin ja osallistuminen tärkeisiin kansainvälisiin tapahtumiin, kuten olympialaisiin, estyisi. ISU:n osallistumissäännöt rajoittivat siis potentiaalisten kilpailijoiden mahdollisuuksia järjestää ja kaupallisesti hyödyntää pikaluistelutapahtumia.⁹⁴ Komissio katsoi sääntöjen olevan SEUT 101 artiklan vastaisia.⁹⁵

Erityisesti säännöt olivat estäneet valittajia osallistumasta vuonna 2014 Icederby Internationalin (Icederby) järjestämään kansainväliseen Dubai Icederby Grand Prix pikaluistelutapahtumaan, joka olisi tarjonnut heille mahdollisuuden merkittäviin palkintorahoihin ja

⁹² ISU-päätös, kohta 53.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Ibid, kohdat 67–68.

⁹⁵ Ibid, kohta 349.

esimerkiksi sponsorisopimusten tuomiin lisätuloihin.⁹⁶ Icederby oli ensimmäinen kilpailunjärjestäjä, joka haki ISU:lta lupaa lajiliiton ulkopuoliselle tapahtumalle.⁹⁷ ISU ei kuitenkaan antanut lupaa Icederbyn järjestämälle tapahtumalle, eivätkä valittajat halunneet ottaa riskiä elinikäisestä kilpailukiellosta, joten he eivät osallistuneet tapahtumaan. Koska Icederby ei saanut tarpeeksi luistelijoita tapahtumaansa, se jouduttiin perumaan kokonaan.⁹⁸

Kansainvälinen autoliitto

Kansainvälistä autoliittoa (FIA) koskevassa tapauksessa oli pohjimmiltaan kyse FIA:n sääntelyvallan ja taloudellisten intressien aiheuttamasta ristiriidasta. FIA on autourheilun kansainvälinen lajiliitto, joka järjestää autourheilutapahtumia, kuten Formula 1 -sarjaa. FIA:n tapahtumiin osallistuakseen kuljettajilla, ratojen omistajilla, ajoneuvojen valmistajilla sekä tapahtumien järjestäjillä tulee olla FIA:n lisenssi, joka velvoittaa heidät noudattamaan FIA:n sääntöjä.⁹⁹ Vuonna 1996 asetetuissa FIA:n säännöissä kiellettiin lisenssien haltijoita osallistumasta FIA:n ulkopuolisten tahojen järjestämiin tapahtumiin. Näihin tapahtumiin osallistuminen tai sellaisten järjestäminen johti lisenssin menettämiseen.¹⁰⁰

Komissio avasi tutkinnan asiassa vuonna 1999. Komission alustavan arvion mukaan FIA:n säännöt saattoivat rikkoa kartellikieltoa sekä määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltoa. Komissio katsoi, että FIA hyväksikäytti sääntelykompetenssiaan estääkseen sellaisten urheilukilpailujen järjestämisen, jotka kilpailivat FIA:n järjestämien tapahtumien tai muiden sellaisten tapahtumien kanssa, joista FIA hyötyi kaupallisesti.¹⁰¹

⁹⁶ ISU järjestää kilpailukauden aikana 21 kansainvälistä pikaluistelukilpailua, joista urheilijat voivat ansaita palkintorahaa yhteensä enintään 31 900 (lyhyen radan kilpailut) tai 109 000 dollaria (pitkän radan kilpailut). Yksittäiseen Dubai Icederby osakilpailuun osallistumisesta urheilija olisi ansainnut palkintorahoina vähintään 37 650 ja enintään 130 000 dollaria. Lyhyen radan luistelija olisi siis varmuudella tienannut yksittäisestä Icederbyn osakilpailusta enemmän kuin hänen olisi mahdollista tienata kaikista ISU:n kauden aikana sanktioimista kilpailuista yhteensä (tiedot vuodelta 2015). *Van Rompuy* 2015.

⁹⁷ *Haffner* 2018.

⁹⁸ *ISU-päätös*, kohta 68.

⁹⁹ Neuvoston asetuksen N:o 17/19 artiklan 3 kohdan mukainen ilmoitus asioista COMP/35.163 (ilmoitus FIA:n määräyksistä), COMP/36.638 (FIA:n/FOA:n antama ilmoitus Formula 1 -maailmanmestaruuskilpailuun liittyvistä sopimuksista) ja COMP/36.776 (GTR/FIA ja muut) ("*FIA-päätös*"), kohta 4.

¹⁰⁰ *FIA-päätös*, kohta 4.1. Asiaan liittyi myös muita kilpailuoikeudellisia ongelmia, kuten kilpailujen televisiointioikeuksien haltijoille asetettu kannustin olla televisioimatta muiden tahojen urheilukilpailuja. Tutkielman rajauksen vuoksi niitä ei kuitenkaan käsitellä tässä yhteydessä enempää.

¹⁰¹ *FIA-päätös*, kohta 5.

Asian tutkinta päätettiin vuonna 2001, kun FIA sitoutui erottamaan sen sääntelytoimet kokonaan kaupallisesta toiminnasta perustamalla erillisen toimijan hallinnoimaan lajin kaupallisia oikeuksia. FIA sai oikeuden ennalta määrättyyn korvaukseen jokaisesta kilpailutapahtumasta, mutta sen oma rooli rajattiin vain lajiin liittyvään sääntelytoimintaan. Intressiristiriidasta päästiin siis eroon poistamalla FIA:lta intressi hyödyntää tapahtumia kaupallisesti.

Lisäksi säännöistä poistettiin lisenssinhaltijoita koskeva kielto järjestää FIA:n ulkopuolisia urheilukilpailuita tai osallistua niihin siltä osin kuin ne täyttävät välttämättömät turvallisuusvaatimukset. Tämän muutoksen seurauksena esimerkiksi kilparadat ovat jatkossa myös kilpailevien sarjojen käytettävissä, vaikka niillä järjestettäisiinkin myös FIA:n tapahtumia. Lisäksi sääntelyvallan hyväksikäytön estämiseksi FIA:n tuli rakentaa järjestelmä, jolla varmistetaan, että sen päätökset ovat perusteltuja ja ne voidaan saattaa kansallisten tuomioistuinten käsiteltäväksi.¹⁰²

Ruotsin Autourheiluliitto

Ruotsin markkinaoikeuden päätös 2012:16 koski Ruotsin Autourheiluliiton (SBF) sääntöjä, joissa rajoitettiin liiton jäsenten mahdollisuuksia osallistua liiton ulkopuolisten tahojen järjestämiin autourheilukilpailuihin. SBF on voittoa tavoittelematon järjestö, joka on vastuussa autourheilun järjestämisestä Ruotsissa. SBF:n sääntöjen mukaan urheilijoilla ja toimitsijoilla tuli olla SBF:n myöntämä lisenssi osallistuakseen tai toimiakseen liiton järjestämissä kilpailuissa. Säännöt kielsivät lisenssinhaltijoita osallistumasta kilpailuihin, jotka eivät olleet liiton tai sen jäsenjärjestöjen alaisia. Sanktiona kiellon rikkomisesta oli sakkorangaistus ja kilpailulisenssin menettäminen määräajaksi.¹⁰³

Ruotsin markkinaoikeus katsoi, että säännöillä rajoitettiin kilpailua autourheilukilpailujen järjestämisen markkinalla Ruotsissa, ja ne olivat siten SEUT 101 artiklan vastaisia. Markkinaoikeus pysytti voimassa Ruotsin kilpailuviranomaisen päätöksen, joka velvoitti SBF:n muuttamaan sääntöjään siten, ettei lisenssinhaltijoita estetä osallistumasta liiton ulkopuolisiin kilpailuihin.¹⁰⁴

¹⁰² *FIA-päätös*, kohta 6.

¹⁰³ *Marknadsdomstolen* 2012:16, kohdat 6, 9 ja 10.

¹⁰⁴ *Marknadsdomstolen* 2012:16, kohdat 171 ja 175.

AKK-Motorsport ry ja Suomen Moottoriliitto ry

Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV)¹⁰⁵ on käsitellyt lajiliittojen osallistumissääntöjä neljässä auto- ja moottoriurheilua koskevassa tapauksessa. KKV arvioi kolmea tapauksista määräävän markkina-aseman väärinkäytön näkökulmasta¹⁰⁶, mutta päätyi lopulta jättämään kaikki asiat tutkimatta.

Ensimmäinen tapaus sai alkunsa toimenpidepyynnöstä, jonka mukaan AKK-Motorsport ry (AKK) käytti väärin määräävää markkina-asemaansa urheilukilpailujen järjestämisen markkinoilla. AKK on autourheilun kansallinen lajiliitto, joka johtaa ja valvoo suomalaista autourheilua. AKK oli ilmoittanut ryhtyvänsä toimenpiteisiin sellaisia seuroja ja urheilijoita kohtaan, jotka osallistuvat kilpailevan toimijan Autokilpailuharrastajat AKH ry:n järjestämiin tapahtumiin. KKV kuitenkin päätti tapauksen tutkinnan, koska epäilty kilpailunrajoitus oli jo poistunut.¹⁰⁷

Vuonna 2010 KKV sai jälleen toimenpidepyynnön ja yhteydenottoja AKK:n toimintaan liittyen, kun AKK oli tiedotteessaan kieltänyt jäseniään sanktion uhalla osallistumasta ilman sen lupaa tapahtuvaan toimintaan. KKV päätti asian tutkimatta jättämisestä vuonna 2013.¹⁰⁸ Heti seuraavana vuonna KKV sai kaksi uutta toimenpidepyyntöä, joiden mukaan AKK oli pyytänyt jäsenesuraltaan selvitystä tämän osallistuttua AKK:n ulkopuolisen tahon organisoiman kilpailun järjestelyihin. AKK oli tapahtuman seurauksena julkaissut seuraamusasteikon, jota sovellettiin ilman sen lupaa järjestettyihin kilpailuihin osallistuneisiin toimitsijoihin. Sanktiovalikoima vaihteli puolen vuoden ja kolmen vuoden pituisen kilpailukiellon välillä.¹⁰⁹

Kolmen AKK:ta koskevan päätöksen lisäksi yksi KKV:n päätöksistä koski Suomen Moottoriliitto ry:n (SML) sääntöjä, joissa se kielsi alaisiaan yhdistyksiä ja niiden jäseniä kilpailulisenssin peruuntumisen uhalla osallistumasta sellaiseen kilpailuun, jossa ei noudateta urheilusäännöstä tai joilla ei ole SML:n tai alan kansainvälisten liittojen antamaa lupaa. SML

¹⁰⁵ Ennen yhdistymistään Kuluttajavirastoon vuonna 2013 viraston nimi oli Kilpailuvirasto. Tutkielmassa virastosta käytetään kuitenkin nimeä Kilpailu- ja kuluttajavirasto myös viitattaessa vuotta 2013 edeltävään aikaan.

¹⁰⁶ Vuoden 2015 päätöksessä KKV ei täsmentänyt, arvioiko se asiaa kartellikiellon vai määräävän markkina-aseman väärinkäytön kiellon näkökulmasta.

¹⁰⁷ Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös 9.6.2004, AKK-Motorsport ry, 329/61/2003.

¹⁰⁸ Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös 9.9.2013, AKK-Motorsport ry, 96/14.00.00/2011.

¹⁰⁹ Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös 4.6.2015, AKK-Motorsport ry, 113 ja 114/KKV/14.00.00/2014.

on moottoripyörä-, moottorikelkka- ja ATV-lajien¹¹⁰ kansallinen lajiliitto. Vain SML:n lissensinhaltijat voivat osallistua lajien kansainvälisen lajiliiton järjestämiin kilpailuihin Suomesta.¹¹¹

¹¹⁰ Lyhenne ATV tulee termistä ”all-terrain vehicle”, joka tarkoittaa mönkijää.

¹¹¹ Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös 8.4.2013, Suomen Moottoriliitto ry, 903/61/2008.

3 OSALLISTUMISSÄÄNNÖT KILPAILUOIKEUDEN NÄKÖKULMASTA

3.1 Kilpailuoikeuden soveltaminen urheiluun

EU:n kilpailuoikeutta sovelletaan yritysten toimintaan.¹¹² Yrityksen käsite on kilpailuoikeudessa laajempi kuin arkikielessä, sillä se kattaa kaikki taloudellista toimintaa harjoittavat yksiköt niiden oikeudellisesta muodosta tai rahoitustavasta riippumatta.¹¹³ Niinpä yritykseksi voidaan katsoa myös aatteellinen yhdistys, jos se harjoittaa taloudellista toimintaa.¹¹⁴ Taloudellista toimintaa on kaikki toiminta, jossa tavaroita tai palveluita tarjotaan tiettyillä markkinoilla.¹¹⁵ Taloudelliseksi toiminnaksi katsotaan esimerkiksi se, että yhdistys saa osan tuloistaan sponsorointi-, mainos- tai vakuutus sopimuksista.¹¹⁶ Olennaista on nimenomaan arvioitavan toiminnan luonne: tiettyä yksikköä voidaan joidenkin toimintojen osalta pitää yrityksenä, mutta toisten toimintojen osalta ei, joten arviointi tehdään aina tapauskohtaisesti.¹¹⁷ Taloudellisen toiminnan käsitettä ja kilpailuoikeuden soveltamisalaa tulee tulkita laajasti, joten kynnys toiminnan katsomiseksi taloudelliseksi on melko matala.¹¹⁸

Urheilujärjestöt ovat lukuisia kertoja yrittäneet vedota siihen, ettei kilpailuoikeutta tulisi soveltaa urheiluun lainkaan.¹¹⁹ EUT ja komissio ovat kuitenkin toistuvasti torjuneet väitteet siitä, että toiminnan liittyminen urheiluun itsessään aiheuttaisi autonomian EU-oikeudesta. Jos taloudellisen toiminnan edellytys täyttyy, urheilujärjestöön sovelletaan kilpailuoikeutta samalla tavalla kuin muihinkin yrityksiin.¹²⁰ Arvioinnissa huomioidaan se, että urheiluun liittyy tiettyjä erityispiirteitä, kuten tarve säilyttää kilpailu tasaisena ja sen lopputulos

¹¹² Yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/05 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P *Aalborg Portland ym. v. komissio*, kohta 59, ja asia C-280/06 *ETI ym.*, kohta 38.

¹¹³ Asia C-41/90 *Höfner ja Elser*, kohta 21, asia C-218/00 *Cisal*, kohta 22, yhdistetyt asiat C-264/01, C-306/01, C-354/01 ja C-355/01 *AOK Bundesverband ym.*, kohta 46, ja asia C-97/08 P *Akzo Nobel*, kohta 54.

¹¹⁴ *Leivo ym.* 2012, s. 117.

¹¹⁵ Asia C-35/96 *komissio v. Italia*, kohta 36, yhdistetyt asiat C-180/98 ja C-184/98 *Pavlov ym.*, kohta 75, ja asia C-222/04 *Cassa di Risparmio di Firenze ym.*, kohta 108.

¹¹⁶ Asia C-49/07 *MOTOE*, kohdat 22–28.

¹¹⁷ Asia 118/85 *komissio v. Italia*, kohta 7.

¹¹⁸ *Lindholm* 2015, s. 31.

¹¹⁹ *Weatherill* 2000, s. 39–40, *Parrish – Miettinen* 2008, s. 12, ja *Stewart* 2009, s. 188.

¹²⁰ Asia 36/74 *Walrave ja Koch*, kohta 4, asia C-415/93 *Bosman*, kohta 73, ja asia C-49/07 *MOTOE*, kohta 22. Ks. myös *Urheilun valkoinen kirja* 2007, s. 14, ja *Parrish – Miettinen* 2008, s. 110–111.

epävarmana¹²¹, mutta urheilu ei ole kuitenkaan niin erityistä, että se johtaisi yleiseen poikkeukseen EU-oikeudesta.¹²²

Vaikka järjestö ei tavoittelisi toiminnallaan voittoa, se voidaan silti katsoa yritykseksi, koska järjestön tarjonta kilpailee joka tapauksessa muiden, voittoa tavoittelevien toimijoiden tarjonnan kanssa.¹²³ Vaikka toiminnasta saatava tuotto sijoitettaisiin takaisin urheilutoimintaan tai muuhun hyvään tarkoitukseen¹²⁴ tai toimija harjoittaisi kulttuurista tai yleishyödyllistä toimintaa¹²⁵, sitä voidaan silti pitää taloudellisena toimijana.

Kilpailulaki soveltuu siis sekä yksittäiseen urheiluseuraan että lajiliittoon, jos sitä voidaan arvioitavana olevassa tilanteessa tarkastella yrityksenä, niiden yhteenliittymänä tai muuna liiketoimintayksikkönä. Soveltamiseen vaikuttaa merkittävästi se, millaisissa tilanteissa urheilutoiminnan voidaan katsoa olevan liiketoimintaa.¹²⁶ Urheiluun liittyvä toiminta jää kuitenkin harvoin kilpailuoikeuden soveltamisalan ulkopuolelle sen vuoksi, ettei sitä voida katsoa taloudelliseksi.¹²⁷ Sellaiset urheilujärjestöjen säännöt, joilla ei lainkaan ole taloudellisia vaikutuksia, ovat hyvin harvinaisia ja liittyvät yleensä ainoastaan pelin kulkuun.¹²⁸

Olennaista sen arvioimisessa, kuuluvatko lajiliittojen osallistumissäännöt kilpailuoikeuden soveltamisalaan, on siis se, onko urheilukilpailujen järjestäminen katsottava liiketoiminnaksi vai onko kyse puhtaasti aatteellisesta toiminnasta. Urheilukilpailuista saatavat tuotot ovat urheilujärjestöille usein jopa tärkein tulonlähde, joten olisi epäloogista, jos kilpailuja koskevat säännöt eivät kuuluisi kilpailuoikeuden soveltamisalaan.¹²⁹ Ruotsin autourheilua koskevassa tapauksessa SBF kuitenkin väitti, että kilpailujen järjestämiseen liittyvät

¹²¹ Ks. erityispiirteistä tarkemmin esim. *Parrish – Miettinen* 2008, s. 2–3.

¹²² *Urheilun valkoinen kirja* 2007, s. 14. Ks. myös *Weatherill* 2009, s. 3. Urheilun erityispiirteiden huomioimisesta kilpailuoikeudellisessa tarkastelussa tarkemmin luvussa 4.

¹²³ Asia C-222/04 *Cassa di Risparmio di Firenze ym.*, kohdat 122–123. SML vetosi KKV:n tarkastelussa olleessa asiassa siihen, että koska se ei tavoittele toiminnallaan taloudellista voittoa, SML ja sen jäsenkerhot eivät ole lain tarkoittamia elinkeinonharjoittajia. *SML:n vastaus Kilpailuviraston selvityspyyntöön 2.12.2008*, s. 1.

¹²⁴ *Lindholm* 2015, s. 73.

¹²⁵ Yhdistetyt asiat C-180/98 ja C-184/98 *Pavlov ym.*, kohta 118, ja asia C-237/04 *Enirisorse*, kohta 34.

¹²⁶ *Halila – Norros* 2017, s. 33–34. Merkitystä ei ole sillä, että toiminta on pääasiassa aatteellista.

¹²⁷ *Weatherill* 2005, s. 4, ja *Lindholm* 2013, s. 369.

¹²⁸ *Lindholm* 2013, s. 369, ja *Van Rompuy* 2015, s. 181.

¹²⁹ *Manville* 2008, s. 21, ja *Lindholm* 2013, s. 368. Suurimpien lajien osalta kilpailujen järjestäminen on miljoonien tai jopa miljardien eurojen liiketoimintaa. Esimerkiksi Formula 1 -sarjaa järjestävän Formula One Groupin liikevaihto oli vuonna 2019 yli 2 miljardia dollaria. Voittoa yritys teki 17 miljoonaa dollaria. *Dixon* 2020.

kaupalliset intressit eivät liity urheilukilpailujen järjestämiseen itsessään, vaan urheilukilpailujen järjestämisen ja niiden kaupallisen hyödyntämisen markkinat tulisi erottaa toisistaan.¹³⁰

EUT on kreikkalaista moottoriurheilua koskevassa MOTOE-tuomiosta katsonut, etteivät kilpailujen järjestäminen ja niiden kaupallinen hyödyntäminen ole toisistaan erotettavissa olevia toimintoja, vaan ne pikemminkin täydentävät toisiaan.¹³¹ Siten moottoriurheilukilpailujen järjestämisessä on kyse taloudellisesta toiminnasta.¹³²

MOTOE-tuomio on yksi oikeuskäytännön kulmakivistä lajiliittojen kaksoisroolin arvioinnissa. MOTOE on yksityisoikeudellinen voittoa tavoittelematon yhdistys, joka halusi järjestää moottoripyöräkilpailuja Kreikassa. Kreikan tieliikennelain mukaan kilpailunjärjestäjien tuli hakea lupaa kilpailulle toimivaltaiselta ministeriöltä, ja Kreikan auto- ja matkailuliitto ELPA:n tuli puoltaa lupaa, jotta se voitiin myöntää. ELPA on voittoa tavoittelematon yhdistys, joka järjesti myös itse moottoripyöräkilpailuja Kreikassa ja pyrki hyötymään kilpailuista kaupallisesti tekemällä niihin liittyviä sponsorointi-, mainos- ja vakuutus sopimuksia.¹³³ ELPA:lla oli näin ollen paitsi valtaa, jonka avulla se pystyi estämään kilpailijoiden tulon Kreikan markkinoille, myös taloudellinen intressi estää kilpailevien toimijoiden pääsy markkinoille.¹³⁴ Kun ELPA ei antanut puoltavaa lausuntoa MOTOE:n hakemalle luvulle, MOTOE valitti asiasta tuomioistuimeen ja väitti ELPA:n muun muassa väärinkäyttävän määräävää markkina-asemaansa. EUT:lle osoitetussa ennakkoratkaisupyynnössä oli kyse siitä, voidaanko ELPA:a pitää kilpailusäännöissä tarkoitettuna yrityksenä ja voidaanko siihen siten soveltaa määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltoa.¹³⁵

Kilpailuoikeutta ei sovelleta julkisen vallan käyttöön.¹³⁶ SBF vetosi Ruotsin markkinaoikeudessa siihen, että se on julkinen toimija, koska sillä on esimerkiksi autourheilukilpailujen turvallisuuden varmistamiseen, dopingin vastustamiseen ja lasten ja nuorten urheilun

¹³⁰ *Marknadsdomstolen* 2012:16, kohdat 48–52.

¹³¹ Asia C-49/07 *MOTOE*, kohta 33: ”Tältä osin on muistutettava, että ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että ELPA:n harjoittamat toiminnot koostuvat yhtäältä moottoripyöräkilpailujen järjestämisestä ja toisaalta näiden kilpailujen kaupallisesta hyödyntämisestä tekemällä sponsorointi-, mainos- ja vakuutus sopimuksia. Nämä kaksi toimintatapaa eivät ole keskenään vaihdettavissa, vaan ne paremminkin täydentävät toisiaan toiminnallisesti.”

¹³² Asia C-49/07 *MOTOE*, kohta 26.

¹³³ *Ibid*, kohdat 4–6 ja 23.

¹³⁴ Julkisasiainministeriön ratkaisuehdotus asiassa C-49/07 *MOTOE*, kohta 98.

¹³⁵ Asia C-49/07 *MOTOE*, kohdat 12, 16 ja 18.

¹³⁶ Asia C-364/92 *SAT Fluggesellschaft v. Eurocontrol*, kohdat 30–31. Ks. myös *Van Rompuy* 2015, s. 185.

edistämiseen liittyviä julkisia tehtäviä.¹³⁷ Pelkkää sääntelyvaltaa ei kuitenkaan voida katsoa julkiseksi vallaksi. Jotta lajiliiton sääntelytoiminta voitaisiin katsoa julkisen vallan harjoittamiseksi, sen toimintaan tulisi kohdistua valtiollista kontrollia. Itsenäiset urheilujärjestöt eivät ole tällaisen kontrollin alaisia eivätkä ne siten hyödy tästä poikkeuksesta.¹³⁸ Lisäksi vaikka julkisen vallan käyttö ei kuulu kilpailuoikeuden soveltamisalaan, on mahdollista, että jotkin julkista valtaa käyttävän tahon tehtävistä ovat taloudellisia, ja näiden toimintojen osalta se katsotaan yritykseksi.¹³⁹

SBF vetosi myös siihen, että se muodostaa jäsenyhdistystensä kanssa niin sanotun yhden taloudellisen kokonaisuuden. Sopimukseen tai päätöksiin, jotka on tehty yhden taloudellisen yksikön sisällä, ei sovelleta SEUT 101 artiklaa.¹⁴⁰ Periaatetta voidaan soveltaa silloin, kun samaan yksikköön kuuluvilla yrityksillä ei ole minkäänlaista taloudellista vapautta. Sitä sovelletaankin lähinnä konserneihin ja muihin vastaaviin organisaatioihin, joissa emoyhtiön täysin omistamilla tytäryhtiöillä ei käytännössä ole mahdollisuutta tehdä itsenäisiä päätöksiä.¹⁴¹ SBF:n jäsenjärjestöillä on kuitenkin esimerkiksi omat hallitukset ja rahoitus, ja ne päättävät itsenäisesti esimerkiksi kilpailujen järjestämisestä. Lisäksi niillä on mahdollisuus erota SBF:sta koska tahansa. Niinpä markkinaoikeus katsoi, että jäsenjärjestöt ovat itsenäisiä yksiköitä, eikä yhden taloudellisen kokonaisuuden periaate sovellu tapaukseen.¹⁴²

Oikeuskäytännön perusteella vaikuttaisi selvältä, että urheilukilpailujen järjestäminen katsotaan taloudelliseksi toiminnaksi, ja kilpailuoikeuden soveltamisala ulottuu lajiliittojen toimintaan urheilukilpailujen järjestäjänä ja niiden sääntelijänä. Siten myös lajiliittojen osallistumissäännöt kuuluvat kilpailuoikeuden soveltamisalaan.

Seuraavaksi tarkastellaan sitä, miten osallistumissääntöjä arvioidaan SEUT 101 ja 102 artiklojen näkökulmasta. EU:n kilpailusääntöjä sovelletaan sellaisiin kilpailunrajoituksiin,

¹³⁷ *Marknadsdomstolen* 2012:16, kohta 62.

¹³⁸ *Miettinen* 2008, s. 15. Ks. myös julkisasiamies *Kokottin* ratkaisuehdotus asiassa C-49/07 *MOTOE*, kohta 47.

¹³⁹ Asia C-82/01 P *Aéroports de Paris v. komissio*, kohta 74, ja asia C-49/07 *MOTOE*, kohta 25.

¹⁴⁰ Asia T-102/92 *Viho v. komissio*, kohta 51. Ks. myös *Komission tiedonanto: Suuntaviivat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan soveltamisesta horisontaalista yhteistyötä koskeviin sopimuksiin* 2011, kohta 11.

¹⁴¹ Asia C-97/08 P *Akzo Nobel*, kohta 58, ja asia T-203/01 *Michelin v. komissio*, kohta 290. Ks. myös *Lindholm* 2015, s. 44

¹⁴² *Marknadsdomstolen* 2012:16, kohta 124.

joilla voi olla vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (kauppakriteeri). Jos kauppakriteeri ei täyty, sovelletaan kansallista kilpailulakia. Valinnalla kansallisen lainsäädännön (Suomessa kilpailulain 5–7 §) ja EU-oikeuden välillä ei ole käytännön merkitystä, koska kansalliset kilpailusäännöt on harmonisoitu vastaamaan EU:n kilpailusääntöjä. Siten kaikkiin Suomessa vaikuttaviin kilpailunrajoituksiin sovelletaan samanlaisia sääntöjä riippumatta siitä, onko niillä kauppavaikutusta vai ei.¹⁴³ EU:n kilpailusäännöt ovat kuitenkin tutkielmalle luontevampi lähtökohta kuin Suomen kansallinen kilpailulaki, koska tarkastelun kohteena on myös EU:n sekä Ruotsin kilpailuviranomaisten käsittelemiä tapauksia.

3.2 Kilpailuoikeudellinen arviointi

3.2.1 Kartellikielto

SEUT 101 artiklan 1 momentissa säädetään kartellikiellosta:

Sisämarkkinoille soveltumattomia ja kiellettyjä ovat sellaiset yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua sisämarkkinoilla tai joista seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy sisämarkkinoilla, ja erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat

- a) joilla suoraan tai välillisesti vahvistetaan osto- tai myyntihintoja taikka muita kauppaehtoja;
- b) joilla rajoitetaan tai valvotaan tuotantoa, markkinoita, teknistä kehitystä taikka investointeja;
- c) joilla jaetaan markkinoita tai hankintalähteitä;
- d) joiden mukaan eri kauppakumppaneiden samankaltaisiin suorituksiin sovelletaan erilaisia ehtoja kauppakumppaneita epäedulliseen kilpailuasemaan asettavalla tavalla;
- e) joiden mukaan sopimuksen syntymisen edellytykseksi asetetaan se, että sopimuspuoli hyväksyy lisäsuoritukset, joilla niiden luonteen vuoksi tai kauppatavan mukaan ei ole yhteyttä sopimuksen kohteeseen.

Artiklan soveltumiselle on siis neljä edellytystä: 1) kyse on yrityksistä tai yritysten yhteenliittymästä 2) joiden välillä on sopimus, yhdenmukaistettu menettelytapa tai yritysten

¹⁴³ HE 88/2010 vp, s. 6.

yhteenliittymän päätös 3) jonka tarkoituksena tai seurauksena on kilpailun rajoittuminen 4) ja jolla on vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

Seuraavaksi tarkastellaan sitä, täyttävätkö lajiliittojen osallistumissäännöt kolme ensimmäistä kriteeriä. Vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ei käsitellä erikseen, koska kriteerin täyttymisellä ei ole vaikutusta osallistumissääntöjen kilpailuoikeudelliseen hyväksyttävyyteen vaan pelkästään siihen, sovelletaanko tilanteeseen EU:n kilpailusääntöjä vai kansallista lainsäädäntöä.¹⁴⁴ Voidaan kuitenkin todeta, että sekä kansainvälisten että kansallisten urheilujärjestöjen säännöt, joilla ohjataan järjestöjen jäsenten toimintaa, yleensä vaikuttavat jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.¹⁴⁵

1) Yritys tai yritysten yhteenliittymä

Kuten edellä luvussa 3.1 käy ilmi, urheilujärjestöt voidaan katsoa yrityksiksi siltä osin kuin ne harjoittavat taloudellista toimintaa. Myös yritysten yhteenliittymän käsitettä tulkitaan laajasti. Urheilujärjestön ei välttämättä itse edes tarvitse harjoittaa taloudellista toimintaa, sillä se katsotaan yritysten yhteenliittymäksi, jos sen jäsenet harjoittavat taloudellista toimintaa.¹⁴⁶ Jos yhteenliittymä itse harjoittaa taloudellista toimintaa, se voidaan yhteenliittymän sijasta katsoa myös yritykseksi.¹⁴⁷ Lajiliittoa voidaan siis tarkastella joko yrityksenä tai yritysten yhteenliittymänä.¹⁴⁸ Käsitteitä on mahdollista soveltaa myös rinnakkain.¹⁴⁹ Sillä, mihin vaihtoehtoon päädytään, ei ole merkitystä toiminnan oikeudellisen arvioinnin kannalta.¹⁵⁰

¹⁴⁴ Kuten edellä on todettu, kansallinen kilpailulaki on harmonisoitu EU-oikeuden kanssa ja johtaa siten samanlaiseen lopputulokseen. Kilpailulain 5 § 1 momentin mukaan sellaiset elinkeinonharjoittajien väliset sopimukset, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymien päätökset sekä elinkeinonharjoittajien yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena on merkittävästi estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua tai joista seuraa, että kilpailu merkittävästi estyy, rajoittuu tai vääristyy, ovat kiellettyjä.

¹⁴⁵ Asia 8/72 *Vereeniging van Cementhandelaren v. komissio*, kohdat 29–31. Ks. myös *Pijetlovic* 2015, s. 170.

¹⁴⁶ Asia T-193/02 *Piau*, kohta 72. *Piau*-tapauksessa katsottiin, että koska jalkapallon kansalliset lajiliitot koostuvat yhteen seurat, joille jalkapallon harjoittaminen on taloudellista toimintaa, lajiliitot ovat SEUT 101 artiklassa tarkoitettuja yritysten yhteenliittymiä. Ks. myös *Odudu* 2006, s. 31, ja *Jones – Sufirin* 2011, s. 140.

¹⁴⁷ *Leivo ym.* 2012, s. 119–120.

¹⁴⁸ *Vermeersch* 2007, s. 249. Kansainvälinen lajiliitto voidaan katsoa myös yritysten yhteenliittymien yhteenliittymäksi. Asia T-193/02 *Piau*, kohta 72.

¹⁴⁹ Julkisasiainministerin ratkaisuehdotus asiassa C-415/93 *Bosman*, kohta 256, ja asia COMP/C.2/37.214 *Saksan Bundesliigan lähetysoikeuksien yhteismarkkinointi*, kohta 21.

¹⁵⁰ *Lindholm* 2015, s. 34.

ISU harjoittaa pikaluistelukilpailujen järjestämiseen ja niiden kaupalliseen hyödyntämiseen liittyvää liiketoimintaa. Koska ISU koostuu kansallisista lajiliitoista, jotka harjoittavat liiketoimintaa kansallisella tasolla, komissio tarkasteli ISU:a yritysten yhteenliittymänä.¹⁵¹ Relevantteiksi markkinoiksi katsottiin kansainvälisten pikaluistelutapahtumien järjestämisen ja kaupallisen hyödyntämisen markkinat.¹⁵²

Ruotsin autourheiluliittoa koskevassa tapauksessa SBF yritti vedota siihen, että sen ja sen jäsenjärjestöjen järjestämissä urheilukilpailuissa on kyse niin pienistä taloudellisista intresseistä, ettei toimintaa voida pitää taloudellisena.¹⁵³ Markkinaoikeus kuitenkin päätyi tarkastelemaan lajiliittoa yritysten yhteenliittymänä. Markkinaoikeus katsoi, että vaikka sillä ei ollut tarkkaa tietoa liikevaihdon suuruudesta SBF:n ja sen jäsenjärjestöjen tapahtumissa, liikevaihto autourheilukilpailuissa on keskimäärin tarpeeksi suuri, jotta toimintaa voidaan pitää liiketoimintana.¹⁵⁴ Relevantteiksi markkinoiksi katsottiin autourheilukilpailujen järjestämisen markkinat Ruotsissa.¹⁵⁵

2) Sopimus, yhteenliittymän päätös tai yhdenmukaistettu menettelytapa

SEUT 101 artiklan soveltuminen edellyttää lisäksi, että kyseessä on yritysten välinen sopimus, yritysten yhteenliittymän päätös tai yritysten yhdenmukaistettu menettelytapa. EUT:n mukaan käsitteet ”sopimus”, ”yritysten yhteenliittymän päätös” ja ”yhdenmukaistettu menettelytapa” kattavat subjektiiviselta kannalta samankaltaisia yhteistyön muotoja, ja käsitteet eroavat toisistaan vain voimakkuutensa ja ilmenemismuotojensa osalta.¹⁵⁶ Käsitteiden on tarkoitus kattaa yritysten markkinakäyttötymisen yhteensovittamisen eri muodot ja estää se, että yrityksen voisivat välttyä kilpailusääntöjen soveltamiselta pelkästään sen muodon

¹⁵¹ *ISU-päätös*, kohdat 146–149. ISU:a olisi voitu tarkastella myös yrityksenä. Komissio on aikaisemmin katsonut yritykseksi taloudellista toimintaa harjoittavan kansainvälisen urheilujärjestön, jonka jäsenenä on kansallisia järjestöjä. Cases IV/33.384 and IV/33.378 *Distribution of package tours during the 1990 World Cup*, kohdat 52–53.

¹⁵² *ISU-päätös*, kohta 112.

¹⁵³ *Marknadsdomstolen* 2012:16, kohta 50. SBF:n mukaan useimmissa kilpailuissa kilpailijoiden maksama osallistumismaksu on ainoa lajiliiton tai seuran saama tulo.

¹⁵⁴ *Marknadsdomstolen* 2012:16, kohdat 119–122. Valtaosassa kilpailuita liikevaihto oli 5 000 – 300 000 kruunua, mikä riitti toiminnan katsomiseksi taloudelliseksi. Sillä, että joidenkin kilpailuiden liikevaihto oli merkittävästi pienempi, ei ollut merkitystä arvioinnissa.

¹⁵⁵ *Marknadsdomstolen* 2012:16, kohdat 134–135. Markkinaoikeus katsoi urheilukilpailujen järjestämisen sisältävän myös niiden kaupallisen hyödyntämisen.

¹⁵⁶ Asia C-49/92 P *komissio v. Anic Partecipazioni*, kohta 131, ja asia C-8/08 *T-Mobile Netherlands ym.*, kohta 23.

perusteella, jota ne käyttävät sovittaakseen yhteen toimintansa markkinoilla.¹⁵⁷ Sillä, milloin kansallisten sääntöjen mukaisesti tällaisia sopimuksia tai päätöksiä tehdään tai miten niitä kansallisessa lainsäädännössä luonnehditaan, ei ole kilpailuoikeuden sovellettavuuden kannalta merkitystä.¹⁵⁸

Yhdistyksen sääntöjä voidaan komission mukaan pitää yritysten yhteenliittymän päätöksenä.¹⁵⁹ ISU-päätöksessä komissio katsoi, että koska ISU:n osallistumissäännöt koskevat kaikkia sen jäsenjärjestöjä ja niiden alajärjestöjä kansainvälisissä asioissa, säännöt koordinoivat käytännössä ISU:n jäsenten toimintaa ja ne voidaan katsoa yritysten yhteenliittymän päätökseksi.¹⁶⁰ Samoin Ruotsin autourheilutapauksessa SBF:n säännöt katsottiin yritysten yhteenliittymän päätökseksi.¹⁶¹

3) Tarkoituksena rajoittaa kilpailua tai seurauksena kilpailun rajoittuminen

Kolmas SEUT 101 artiklan soveltamisen edellytys on, että sopimuksen, menettelytavan tai päätöksen tarkoituksena tai seurauksena on, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy sisämarkkinoilla (kilpailukriteeri). Arviointi etenee siten, että ensin selvitetään, onko sopimuksella kilpailua rajoittava *tarkoitus*. Artiklassa esitetty lista niistä rikkomuksista, joiden tarkoituksena katsotaan olevan kilpailun rajoittaminen, ei ole tyhjentävä.¹⁶² Sopimusta voidaan pitää tarkoitukseltaan kilpailua rajoittavana, vaikka sillä olisi kilpailun rajoittamisen lisäksi myös muita, hyväksyttäviä päämääriä.¹⁶³ Unionin oikeuskäytännössä on katsottu, että tuotannon tai tarjonnan rajoittamiseen liittyvän sopimuksen tarkoituksena on rajoittaa kilpailua.¹⁶⁴ Tarjonnan rajoittamista tavoittelevaa tai siihen jo luonteensa puolesta johtavaa yhteistyötä on pidetty erityisen vakavana kilpailunrajoituksena.¹⁶⁵

Sopimuksen, päätöksen tai menettelytavan kilpailunvastaisen tarkoituksen arvioimiseksi on tarkasteltava erityisesti sopimuksen lausekkeiden sisältöä, sen tavoitteita sekä sen

¹⁵⁷ Asia C-382/12 P *MasterCard Inc. ym. v. komissio*, kohta 63.

¹⁵⁸ Asia C-123/83 *BNIC v. Clair*, kohta 17, ja asia C-35/96 *komissio v. Italia*, kohta 40.

¹⁵⁹ Case IV/27.958 *National Sulphuric Acid Association*, kohta 30.

¹⁶⁰ *ISU-päätös*, kohta 152.

¹⁶¹ *Marknadsdomstolen* 2012:16, kohta 122.

¹⁶² Asia C-209/07 *Beef Industry Development ja Barry Brothers*, kohta 23.

¹⁶³ Asia C-551/03 P *General Motors v. komissio*, kohta 64.

¹⁶⁴ *Komission tiedonanto: Suuntaviivat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan soveltamisesta horisontaalista yhteistyötä koskeviin sopimuksiin* 2011, kohta 160.

¹⁶⁵ Asia C-209/07 *Beef Industry Development ja Barry Brothers*, kohta 40.

taloudellista ja oikeudellista asiayhteyttä.¹⁶⁶ Ensisijaisesti kilpailunvastaisen tarkoituksen arviointi perustuu sopimuslausekkeiden sanamuotoon.¹⁶⁷ Keskeistä ei siten ole osapuolten subjektiivinen tarkoitus vaan ennemminkin objektiivisesti pääteltävissä oleva tarkoitus¹⁶⁸, eikä subjektiivisen tarkoituksen olemassaolo ole edellytys sille, että sopimuksen tarkoituksena voidaan katsoa olevan kilpailun rajoittaminen.¹⁶⁹

Vain siinä tapauksessa, että kilpailunvastaista tarkoitusta ei ole havaittavissa, on selvitettävä, onko järjestelyllä kilpailunvastaista vaikutuksia.¹⁷⁰ Sopimuksen kilpailunvastaista vaikutuksia arvioidaan tarkastelemalla sopimusta kokonaisuutena.¹⁷¹ Arvioinnissa on huomioitava sekä tosiasialliset että mahdolliset vaikutukset: sopimuksella on oltava vähintään todennäköisesti kilpailunvastaista vaikutuksia.¹⁷²

Komissio katsoi, että ISU:n osallistumissääntöjen tarkoituksena oli kilpailun rajoittaminen, kun otettiin huomioon niiden sisältö ja tavoitteet sekä niiden oikeudellinen ja taloudellinen asiayhteys.¹⁷³ Vuoden 2014 sääntöjen mukaan urheilija sai automaattisesti käytännössä elinikäisen kilpailukiellon, jos hän luisteli tapahtumassa, jolla ei ollut ISU:n myöntämää järjestämislupaa.¹⁷⁴ Sanktioiden soveltamisen kannalta ei ollut merkitystä sillä, oliko kolmannen osapuolen kilpailu tosiasiallisesti vaarantanut urheilijan terveyden ja turvallisuuden tai lajin integriteetin¹⁷⁵, joiden suojeleminen oli ISU:n mukaan sääntöjen tavoite. Säännöissä oli myös erikseen mainittu, että yksi osallistumissääntöjen tavoitteista oli suojella ISU:n taloudellisia intressejä, mikä tuki komission näkemystä siitä, etteivät sääntöjen tavoitteet olleet ainakaan yksinomaan urheilulliset vaan enemmänkin taloudelliset.¹⁷⁶ Lisäksi sääntöjen kilpailua

¹⁶⁶ Yhdistetyt asiat 96/82–102/82, 104/82, 105/82, 108/82 ja 110/82 *IAZ International Belgium ym. v. komissio*, kohta 25, ja yhdistetyt asiat C-403/08 ja C-429/08 *Football Association Premier League ym.*, kohta 136.

¹⁶⁷ *Leivo ym.* 2012, s. 135.

¹⁶⁸ *Aine* 2016, s. 107.

¹⁶⁹ *Komission tiedonanto – Suuntaviivat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan soveltamisesta horisontaalista yhteistyötä koskeviin sopimuksiin* 2011, kohta 25.

¹⁷⁰ Asia C-8/08 *T-Mobile Netherlands ym.*, kohta 31, ja yhdistetyt asiat C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P ja C-519/06 P *GlaxoSmithKline Services ym. v. komissio ym.*, kohta 55.

¹⁷¹ Yhdistetyt asiat 142/84 ja 156/84 *BAT ja Reynolds v. komissio*, kohta 61. Ks. vaikutusten arvioimisesta tarkemmin esim. *Leivo ym.* 2012, s. 140–149.

¹⁷² *Komission tiedonanto: suuntaviivat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan soveltamisesta horisontaalista yhteistyötä koskeviin sopimuksiin* 2011, kohta 26.

¹⁷³ *ISU-päätös*, kohta 161. Vuonna 2016 sääntöihin tehdyt muutokset eivät muuttaneet komission arviota, vaan myös uusien sääntöjen tavoitteena katsottiin olevan kilpailun rajoittaminen. Vaikka automaattinen elinikäinen kilpailukiello oli poistettu säännöistä, sanktiot olivat silti kohtuuttoman ankaria.

¹⁷⁴ *ISU-päätös*, kohdat 49–50.

¹⁷⁵ Integriteetillä tarkoitetaan urheilun itsenäisyyttä ja riippumattomuutta sen ulkopuolisista tahoista. *Aine* 2016, s. 52.

¹⁷⁶ *ISU-päätös*, kohdat 163–165.

rajoittava tarkoitus voitiin päätellä siitä, miten ISU oli soveltanut sääntöjä käytännössä.¹⁷⁷ Komissio katsoi, että sääntöjen tarkoituksena oli sulkea markkinoilta kilpailevat tapahtumanjärjestäjät, jotka voisivat haitata ISU:n taloudellisia intressejä.¹⁷⁸

Komission päätöstä on kritisoitu siitä, että se antaa liikaa painoarvoa ISU:n subjektiiviselle tarkoitukselle rajoittaa kilpailua: komissio lausui päätöksessään, että sopimuksen kilpailunvastainen tarkoitus voidaan sen lausekkeiden sisällön lisäksi päätellä osapuolten tarkoituksesta. Osapuolten tarkoitus puolestaan ilmenee niiden käyttäytymisestä sekä niistä olosuhteista, joissa sopimus pantiin täytäntöön.¹⁷⁹ Krzysztof Kolasiński huomauttaa, että komissio arvioi osapuolten tarkoitusta eri tavalla kuin EUT on sitä oikeuskäytännössään arvioinut.¹⁸⁰ EUT on lausunut, ettei pelkkä osapuolen tarkoitus voi riittää osoittamaan kilpailunvastaisen tarkoituksen olemassaoloa, vaan arvioinnissa on huomioitava kaikki asian taloudelliseen ja oikeudelliseen asiayhteyteen liittyvät seikat.¹⁸¹ Krzysztof Kolasiński katsoo tähän vedoten, että vaikka ISU:n subjektiivinen tarkoitus olikin rajoittaa kilpailua, komission ei olisi tullut pitää sen toimintaa SEUT 101 artiklan vastaisena.¹⁸²

Olen Krzysztof Kolasińskin kanssa eri mieltä komission arvioinnin oikeellisuudesta. Komissio ei vedonnut pelkästään subjektiiviseen tarkoitukseen, vaan se nimenomaan huomioi tapauksen olosuhteet laajasti ja perusteli sääntöjen kilpailunvastaista tarkoitusta ensisijaisesti sääntöjen sisällöllä. Kilpailua rajoittavaa tarkoitusta harvoin on kirjattu yhtä selkeästi SEUT 101 artiklan tarkoittamaan sopimukseen tai päätökseen kuin tässä tapauksessa: säännöissä nimenomaisesti mainittiin niiden tarkoituksena olevan ISU:n taloudellisten intressien suojeleminen. Lisäksi on huomattava, että vaikka EUT:n mukaan *pelkkä* subjektiivinen tarkoitus ei riitä osoittamaan kilpailunvastaista tarkoitusta, se on katsonut, että jos osapuolten subjektiivisesta tarkoituksesta on olemassa näyttöä, tällainen näyttö voi olla merkittävä tekijä

¹⁷⁷ *ISU-päätös*, kohdat 174–177. Sääntöjen voimaantulon jälkeen ISU ei ollut antanut lupaa yhdellekään kolmannen osapuolen järjestämälle pikaluistelutapahtumalle, eikä sillä ollut vuoden 2015 lokakuuhun asti edes minkäänlaista muodollista prosessia luvan myöntämiselle. Icederbyn yhteydenoton jälkeen ISU antoi erillisen tiedotteen siitä, ettei Icederbyn tapahtumia tulisi hyväksymään ja että niihin osallistuvilla urheilijoilla olisi luvassa sanktioita. Lisäksi ISU oli vuonna 2003 asettanut elinikäisen kilpailukiellon urheilijoille, jotka olivat perustaneet uuden lajiliiton, mikä osoitti, että sääntöjen mukaisia sanktioita oli myös käytännössä toimeenpantu.

¹⁷⁸ *ISU-päätös*, kohta 169.

¹⁷⁹ *ISU-päätös*, kohta 156.

¹⁸⁰ Krzysztof Kolasiński 2019, s. 60.

¹⁸¹ *Asia C-67/13 P CB v. komissio*, kohdat 78 ja 88.

¹⁸² Krzysztof Kolasiński 2019, s. 60. Krzysztof Kolasińskin mukaan on lisäksi ilmeistä, ettei ISU:n toiminnalla voinut olla kilpailua rajoittavia vaikutuksia.

osoitettaessa kilpailua rajoittavaa tarkoitusta, eikä mikään estä ottamasta sitä huomioon arvioinnissa.¹⁸³

Myös Ruotsin markkinaoikeus kiinnitti ensi sijassa huomiota SBF:n sääntöjen sisältöön katsoessaan niiden tarkoituksena olevan kilpailun rajoittaminen. Sääntöjen mukainen kielto osallistua ulkopuolisten tahojen järjestämiin tapahtumiin oli automaattinen, eikä sitä ollut ajallisesti rajoitettu. Tapahtuman järjestämiselle tai siihen osallistumiselle ei myöskään ollut mahdollista hakea lupaa. Sääntöjen tarkoitus oli siten rajoittaa lisenssinhaltijoiden mahdollisuutta osallistua lajiliiton ulkopuolisten tahojen toimintaan.¹⁸⁴ Sillä, että säännöillä oli muitakin tarkoituksia, ei ollut merkitystä arvioinnissa.¹⁸⁵

Vaikka sekä ISU:n että SBF:n sääntöjen tarkoituksena katsottiin olevan kilpailun rajoittaminen, molemmissa tapauksissa käsiteltiin lyhyesti myös osallistumissääntöjen kilpailua rajoittavia vaikutuksia. Komission mukaan ISU:n säännöillä oli kilpailua rajoittava vaikutus, koska ilman niitä urheilijat olisivat voineet tarjota palvelujaan myös ISU:n ja sen jäsenten ulkopuolisille kilpailunjärjestäjille. Esimerkiksi Icederbyn tulo markkinoille olisi todennäköisesti onnistunut ilman ISU:n osallistumissääntöjä, joiden vuoksi Icederby ei saanut houkuteltua urheilijoita tapahtumaansa. Icederbyn pääsy markkinoille olisi tarjonnut kuluttajille lisää pikaluistelutapahtumia ja urheilijoille lisää tulonhankkimismahdollisuuksia.¹⁸⁶ Ruotsin markkinaoikeus vetosi todistajanlausuntoihin, joiden mukaan SBF:n säännöt olivat vähentäneet kuljettajien halukkuutta osallistua SBF:n ulkopuolisten tahojen järjestämiin kilpailuihin, koska kuljettajat eivät halunneet ottaa riskiä kilpailulisenssin menettämisestä.¹⁸⁷

On epäselvää, miksi sekä komissio että Ruotsin markkinaoikeus käsitelivät sääntöjen vaikutuksia päätöksissään, vaikka niiden ei olisi tarvinnut sitä tehdä. Kilpailunvastaisten vaikutusten tarkastelu on tarpeen vain silloin, jos kilpailunvastaista tarkoitusta ei voida osoittaa. Vastaava käytäntö on kuitenkin kilpailuviranomaisissa melko yleinen, ja kysymys sen tarpeellisuudesta on EU:ssa hyvin ajankohtainen. EUT on viimeaikaisessa oikeuskäytännössään tiukentanut linjaustaan sen suhteen, millaisten kilpailunrajoitusten tarkoituksena

¹⁸³ Yhdistetyt asiat C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P ja C-519/06 P *GlaxoSmithKline Services ym. v. komissio ym.*, kohta 58.

¹⁸⁴ *Konkurrensverket* 13.5.2011, dnr 709/2009, kohdat 180–183.

¹⁸⁵ *Marknadsdomstolen* 2012:16, kohta 133. Ks. myös *Konkurrensverket* 13.5.2011, dnr 709/2009, kohdat 179–199.

¹⁸⁶ *ISU-päätös*, kohdat 194–209.

¹⁸⁷ *Marknadsdomstolen* 2012:16, kohta 137.

voidaan katsoa olevan kilpailun rajoittaminen. Huhtikuussa 2020 annetussa tuomiossa *Budapest Bank* EUT linjasi, että tarkoitukseen perustuvan kilpailurajoituksen käsitettä on tulkittava suppeasti. EUT:n mukaan on oltava ”riittävän yleinen ja vakiintunut kokemuserusta, jotta voidaan katsoa, että – – sopimuksen vahingollinen luonne kilpailun kannalta oikeuttaa olemaan tutkimatta ollenkaan kyseisen sopimuksen kilpailulle aiheuttamia konkreettisia vaikutuksia”. Kilpailua rajoittavaan tarkoitukseen voidaan siis vedota vain silloin, kun tietynlaisten lausekkeiden on oikeuskäytännössä osoitettu olevan vahingollisia kilpailulle.¹⁸⁸

Tiukentunut linja huomioon ottaen on ymmärrettävää, että kilpailuviranomaiset haluavat varautua tilanteeseen, jossa niiden argumentaatio kilpailua rajoittavasta tarkoituksesta ei olekaan riittävää. Voidaan kuitenkin kysyä, onko vaikutusten käsittelemisestä lyhyesti, ”varmuuden vuoksi”, mitään hyötyä. Vaikutusarviointi on usein melko laaja ja yksityiskohtainen osa kilpailuviranomaisen päätöstä, joten vaikutusten käsittelemistä lyhyesti muutamassa kappaleessa tuskin voitaisiin pitää riittävänä osoituksena kilpailunvastaisista vaikutuksista siinä tapauksessa, että tarkoitukseen perustuva argumentaatio katsottaisiin riittämättömäksi. Tarpeettomien kysymysten käsittely päätöksissä ei myöskään edistä tavoitetta selkeistä, ytimekkäistä ja loogisesti etenevistä päätöksistä, vaan pikemminkin herättää kysymyksen siitä, onko kilpailuviranomainen epävarma omasta argumentaatiostaan.

3.2.2 Määrävän markkina-aseman väärinkäytön kieltö

SEUT 102 artiklassa kielletään määrävän markkina-aseman väärinkäyttö:

Sisämarkkinoille soveltumaton ja kiellettyä on yhden tai useamman yrityksen määrävän aseman väärinkäyttö sisämarkkinoilla tai niiden merkittävällä osalla, jos se on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

Tällaista väärinkäyttöä voi olla erityisesti

- a) kohtuuttomien osto- tai myyntihintojen taikka muiden kohtuuttomien kauppaehtojen suora tai välillinen määrääminen;
- b) tuotannon, markkinoiden tai teknisen kehityksen rajoittaminen kuluttajien vahingoksi;
- c) erilaisten ehtojen soveltaminen eri kauppakumppaneiden samankaltaisiin suorituksiin kauppakumppaneita epäedulliseen kilpailuasemaan asettavalla tavalla;

¹⁸⁸ Asia C-228/18 *Budapest Bank ym.*, kohdat 65 ja 79.

d) sen asettaminen sopimuksen syntymisen edellytykseksi, että sopimuspuoli hyväksyy lisäsuoritukset, joilla niiden luonteen vuoksi tai kauppataivan mukaan ei ole yhteyttä sopimuksen kohteeseen.

Artiklan soveltuminen edellyttää siis, että 1) yrityksellä on määräävä markkina-asema 2) yritys väärinkäyttää määräävää asemaansa jollakin tavalla ja 3) väärinkäyttö tapahtuu EU:n sisämarkkinoilla tai niiden merkittävällä osalla. Lisäksi edellytetään, että yrityksen menettely on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Edellä kartellikiellon yhteydessä käsitellystä syystä tässä alaluvussa ei arvioida sitä, täyttävätkö osallistumissäännöt kauppakriteerin. Koska myös kolmas kriteeri (aluekriteeri) liittyy kauppakriteerin tavoin ainoastaan lainvalintaan EU-lainsäädännön ja kansallisen lain välillä eikä ole relevantti käsittelemisensä oikeustapauksissa, myöskään sitä ei käsitellä tämän enempää.¹⁸⁹ Kansallisessa lainsäädännössä ei luonnollisesti edellytetä aluekriteerin tai kauppakriteerin täyttymistä.¹⁹⁰

Määräävän markkina-aseman olemassaolo

Määräävällä markkina-asemalla tarkoitetaan sellaista yhden tai useamman yrityksen taloudellista valta-asemaa, joka mahdollistaa toimivan kilpailun estämisen relevanteilla markkinoilla. Tällainen asema antaa yritykselle mahdollisuuden vaikuttaa kilpailuolosuhteisiin markkinoilla sekä toimia huomattavan itsenäisesti suhteessa kilpailijoihinsa, asiakkaihinsa ja kuluttajiin.¹⁹¹ Määräävä asema muodostuu useista eri tekijöistä, joista keskeisin on yrityksen huomattava markkinaosuus relevanteilla markkinoilla. Muita arviointiin vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi kilpailijoiden lukumäärä, alallepääsyn esteet sekä yrityksen kilpailuedut ja markkinakäyttäytyminen.¹⁹²

Ennen kuin voidaan arvioida, onko yritys määräävässä markkina-asemassa, tulee relevantit markkinat määritellä sekä tuotekohtaisesti että maantieteellisesti.¹⁹³ Markkinat määritellään

¹⁸⁹ Voidaan kuitenkin todeta, että aluekriteerin täyttymiseksi riittää esimerkiksi se, että väärinkäyttö kohdistuu yhden jäsenvaltion alueeseen. *Leivo ym.* 2012, s. 688.

¹⁹⁰ Kilpailulain 7 § 1 momentin mukaan ”yhden tai useamman elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän määräävän markkina-aseman väärinkäyttö on kiellettyä”. Väärinkäytön muotoja koskeva esimerkkilista on täsmälleen sama kuin SEUT 102 artiklassa.

¹⁹¹ Asia 27/76 *United Brands v. komissio*, kohta 65, asia 85/76 *Hoffman-La Roche v. komissio*, kohta 38, ja asia 322/81 *Michelin v. komissio*, kohta 30. Ks. myös *Whish – Bailey* 2012, s. 179–180, ja *Kuoppamäki* 2018, s. 253–254.

¹⁹² *Kuoppamäki* 2018, s. 255–256.

¹⁹³ Asia 27/76 *United Brands v. komissio*, kohta 10. Ks. myös *Parrish – Miettinen* 2008, s. 115.

jokaisessa yksittäistapauksessa erikseen.¹⁹⁴ Tuotekohtaisten markkinoiden määrittämiseksi tulee rajata niiden tuotteiden joukko, jotka kilpailevat samoilla markkinoilla. Lähtökohtana voidaan pitää kysynnän ja tarjonnan korvaavuuden arviointia.¹⁹⁵ Maantieteellisten markkinoiden määrittelyssä pyritään rajaamaan se alue, jolla kilpailuolosuhteet kyseisen tuotteen tai palvelun osalta ovat yhdenmukaiset kaikille taloudellisille toimijoille.¹⁹⁶

Urheilutoiminnassa jokainen laji muodostaa lähtökohtaisesti omat tuotemarkkinansa, kun taas maantieteelliset markkinat voivat kattaa esimerkiksi tietyn valtion tai maanosan.¹⁹⁷ Lajiliittoa tarkasteltaessa markkinat rajoittuvat sen toiminta-alueeseen, eli esimerkiksi kansallisen lajiliiton tapauksessa tiettyyn valtioon.¹⁹⁸ Osallistumissääntöjä tarkasteltaessa relevantit markkinat ovat tietyn lajin urheilukilpailujen järjestämisen ja niiden kaupallisen hyödyntämisen markkinat tarkastelun kohteena olevan lajiliiton toiminta-alueella.¹⁹⁹

Kun relevantit markkinat on rajattu, seuraava askel on tarkastella yrityksen markkinaosuutta. Lainsäädännössä tai oikeuskäytännössä ei ole määritelty tarkkaa rajaa sille, miten suuri markkinaosuus edellytetään määräävään markkina-asemaan, vaan arviointi tulee tehdä tapauskohtaisesti.²⁰⁰ Huomioon on otettava myös muiden yritysten markkinaosuudet ja markkinaolosuhteet yleisesti, esimerkiksi potentiaalisten kilpailijoiden mahdollisuus päästä markkinoille. Lisäksi markkinatilanteelta edellytetään pysyvyyttä: jos määräävä asema kestää vain lyhyen ajan, määräävän markkina-aseman edellytykset eivät täyty.²⁰¹

Pyramidimallin ominaispiirre on, että lajiliitot ovat hallinnoimansa lajin osalta käytännössä määräävässä markkina-asemassa.²⁰² Yksi määräävän markkina-aseman olemassaolosta

¹⁹⁴ *Aine* 2016, s. 149.

¹⁹⁵ Kysynnän korvaavuudessa on kyse siitä, vastaavatko tuotteet ominaisuuksiltaan toisiaan siinä määrin, että niiden katsotaan olevan keskenään vaihdettavia. Tarjonnan korvaavuudessa on kyse siitä, miten helposti ja nopeasti ei-korvaavan tuotteen valmistaja voi muuttaa tuotantoaan korvaavan tuotteen valmistamiseksi. *Seal* 1993, s. 740, ja *Aine* 2016, s. 152.

¹⁹⁶ Asia C-49/07 *MOTOE*, kohta 34.

¹⁹⁷ *Halila – Norros* 2017, s. 35.

¹⁹⁸ *Aine* 2016, s. 157.

¹⁹⁹ Ks. markkinoiden rajauksesta ja määrittelystä tarkemmin esim. *Parrish – Miettinen* 2008, s. 114–118, ja *Pijetlovic* 2015, s. 170–172.

²⁰⁰ *Leivo ym.* 2012, s. 692–693 ja 700. EUT:n mukaan erittäin suuret markkinaosuudet ovat kuitenkin poikkeustapauksia lukuun ottamatta itsessään todiste määräävästä markkina-asemasta. Erittäin suurena voidaan pitää vähintään 50 %:n markkinaosuutta. Asia C-62/86 *AKZO Chemie BV v. komissio*, kohta 60.

²⁰¹ *Aine* 2016, s. 158.

²⁰² *Parrish – Miettinen* 2008, s. 126. Myös komissio on katsonut lajiliittojen olevan yleensä määräävässä markkina-asemassa. *Commission Staff Working Document - The EU and Sport: Background and Context - Accompanying document to the White Paper on Sport* 2007, kohta 2.1.4.

kertova tekijä on se, ettei väärinkäytön kohteena olevalla yrityksellä ole käytännössä mahdollisuutta valita kauppakumppanikseen muuta kuin määräävässä markkina-asemassa oleva yritys.²⁰³ Vastaavasti urheiluseuroilla ei monesti ole muuta vaihtoehtoa kuin osallistua kansallisen lajiliiton toimintaan, samoin kuin kansallisten lajiliittojen on käytännössä pakko osallistua kansainvälisten lajiliittojen toimintaan.²⁰⁴

Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö

Määräävä markkina-asema itsessään ei ole kiellettyä, vaan SEUT 102 artiklassa edellytetään sen väärinkäyttöä. Artiklassa on mainittu neljä tyyppitilannetta, joissa kyse voi erityisesti olla määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä. Luettelo ei kuitenkaan ole tyhjentävä, vaan arviointi tehdään aina tapauskohtaisesti.²⁰⁵ EUT on määritellyt määräävän markkina-aseman väärinkäytön siten, että väärinkäyttöä on menettely, jossa yritys laiminlyö 102 artiklaan perustuvan ja EU:n oikeuskäytännössä vakiintuneen ”erityisen velvollisuutensa” olla rajoittamatta kilpailua toiminnallaan.²⁰⁶

Määräävän markkina-aseman väärinkäytön arviointi on kokonaisvaltaista.²⁰⁷ Väärinkäyttöä arvioidaan objektiivisesti, eli toiminnalta ei edellytetä tahallisuutta tai tuottamusta.²⁰⁸ Subjektiiivinenkin tarkoitus voidaan ottaa kokonaisarviointissa huomioon, mutta viranomaisen ei tarvitse osoittaa sellaisen olemassaoloa.²⁰⁹ Olennaista on se, millaisia tosiasiallisia vaikutuksia yrityksen toiminnalla on.²¹⁰

Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö voidaan jakaa hyväksikäyttöön (*exploitative abuses*) ja markkinoiden sulkemiseen (*exclusionary abuses*). Hyväksikäytöllä tarkoitetaan tilanteita, joissa yritys väärinkäyttää määräävää markkina-asemaa esimerkiksi perimällä kohtuuttomia hintoja asiakkailtaan. Markkinoiden sulkemiseen sisältyvät sellaiset toimintatavat, joilla yritys pyrkii joko estämään uuden kilpailijan markkinalle tulon tai olemassa olevan

²⁰³ Asia 26/75 *General Motors v. komissio*, kohta 9, asia 22/78 *Hugin v. komissio*, kohta 9, ja asia 226/84 *British Leyland Public Limited Company v. komissio*, kohdat 7–10. Jos yritykset ovat pakotettuja asioimaan jonkin tietyn kauppakumppanin kanssa, tätä kutsutaan pakolliseksi kauppakumppaniksi.

²⁰⁴ Lindholm 2015, s. 67.

²⁰⁵ Leivo ym. 2012, s. 687.

²⁰⁶ Asia 322/81 *Michelin v. komissio*, kohta 57.

²⁰⁷ Leivo ym. 2012, s. 737.

²⁰⁸ Asia 87/76 *Hoffman-La Roche v. komissio*, kohta 91.

²⁰⁹ Asia C-549/10 P *Tomra v. komissio*, kohdat 19–21.

²¹⁰ *Alkio – Wik* 2009, s. 318–319.

kilpailijan kasvun taikka poistamaan kilpailijan kokonaan tai osittain markkinalta.²¹¹ Markkinoiden sulkemiseen pyrkivän menettelyn katsominen väärinkäytöksi ei edellytä, että sillä olisi tosiasiaassa saavutettu tämä tavoite.²¹²

Koska lajiliittojen osallistumissäännöillä suljetaan kilpailijoita markkinoilta, sääntöjä on mahdollista arvioida kartellikiellon lisäksi myös määräävän markkina-aseman väärinkäytön kiellon näkökulmasta. MOTOE-tuomiossa Kreikan auto- ja matkailuliitto ELPA:n katsottiin olevan määräävässä markkina-asemassa. EUT ei kuitenkaan ottanut suoraan kantaa siihen, oliko ELPA:n toiminnassa kyse määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä, koska tapauksessa oli ensi sijassa kyse SEUT 106 artiklasta, jonka rikkomiseksi pelkästään riski väärinkäytöstä oli riittävää. Riski väärinkäytöstä oli kuitenkin EUT:n mukaan olemassa sillä perusteella, että kilpailujen järjestäjänä itsekkin toimiva ja niitä kaupallisesti hyödyntävä ELPA pystyi lausunnonantovaltansa myötä vaikuttamaan siihen, mitkä tahot saivat järjestää kilpailuja.²¹³ ELPA pystyi siis estämään kilpailijoidensa pääsyn markkinoille. Tilanteessa, jossa lajiliitto käyttää sääntelyvaltaa ja harjoittaa samanaikaisesti kaupallista toimintaa, riski määräävän aseman väärinkäytölle onkin väistämättä melko suuri.²¹⁴

FIA-tapauksessa komissio katsoi alustavassa arviossaan, että FIA:n säännöt saattoivat rikkoa SEUT 101 ja 102 artikloja.²¹⁵ FIA:n Formula 1 -talleille asettama kielto osallistua kilpaileviin moottoriurheilusarjoihin vaikeutti uusien toimijoiden markkinoille tuloa. Lisäksi säännöt olivat käytännössä johtaneet kilpailevan järjestäjän GTR Organisationin markkinoilta poistumiseen.²¹⁶ Koska FIA pystyi vaikuttamaan niihin puitteisiin, joissa kilpasarjoja ja niihin liittyvää liiketoimintaa oli mahdollista harjoittaa, sen toiminnassa vaikutti olevan kyse määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä. Asia ratkaistiin lopulta sitoumusratkaisulla, jossa FIA sitoutui erottamaan sen sääntelytoiminnan ja kaupallisen toiminnan urheilukilpailuissa toisistaan.²¹⁷

²¹¹ *Leivo ym.* 2012, s. 687 ja 741. Ks. myös *Komission tiedonanto — Ohjeita komission ensisijaisista täytäntöönpanotavoitteista sovellettaessa EY:n perustamissopimuksen 82 artiklaa yritysten määräävän aseman väärinkäyttöön perustuvaan markkinoiden sulkemiseen* 2009, kohdat 2 ja 7.

²¹² *Leivo ym.* 2012, s. 771.

²¹³ *Asia C-49/07 MOTOE*, kohdat 51–52. Asetelman epäyhdenvertaisuutta korosti se seikka, ettei ELPA itse tarvinnut minkäänlaista puoltavaa lausuntoa saadakseen viranomaiselta luvan järjestää moottoripyöräkilpailuja.

²¹⁴ *Agafonova* 2019, s. 90–91.

²¹⁵ *FIA-päätös*, kohta 5.

²¹⁶ *Pijetlovic* 2015, s. 197.

²¹⁷ *FIA-päätös*, kohdat 5–6.

Kotimaisten auto- ja moottoriurheilua koskevien tapausten osalta on huomattava, että koska KKV päätyi jättämään asiat tutkimatta kilpailulain 32 §:n 2 momentin nojalla²¹⁸, tapaukset eivät sisällä arviota epäiltyjen kilpailunrajoitusten lainmukaisuudesta. Päätöksistä voi kuitenkin päätellä jotain siitä, miten KKV suhtautuu osallistumissääntöihin.

Kilpailulain 32.2 §:n mukaan Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi jättää asian tutkimatta, jos:

- 1) ei voida pitää todennäköisenä, että kyseessä on 5 tai 7 §:ssä taikka Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 tai 102 artiklassa tarkoitettu kielletty kilpailunrajoitus;
- 2) kilpailua kyseisillä markkinoilla voidaan epäilystä kilpailunrajoituksesta huolimatta pitää kokonaisuudessaan toimivana;
- 3) asiaa koskeva toimenpidepyyntö on ilmeisen perusteeton;
- 4) ei ole todennäköistä, että 30 a §:ssä tarkoitetun menettelyn tai toiminnan rakenteen vaikutukset terveen ja toimivan kilpailun edellytyksille ovat merkittävät; tai
- 5) ei voida pitää todennäköisenä, että epäilty kilpailunrajoitus vaikuttaisi merkittävästi terveen ja toimivan kilpailun edellytyksiin.

KKV vetosi erityisesti 32.2 §:n kohtiin 1 ja 3, eli se katsoi, ettei ollut todennäköistä, että lajiliittojen säännöt rikkoisivat kilpailulain 5 tai 7 §:ää ja että toimenpidepyynnöt olivat ilmeisen perusteettomia. KKV:n mukaan terve ja toimiva taloudellinen kilpailu ei ollut vaarantunut AKK:n tai SML:n toiminnan vuoksi.²¹⁹ Lisäksi KKV vetosi kaikissa tapauksissa siihen, että kyseessä ollut taloudellinen toiminta oli luonteeltaan suppeaa.

On kuitenkin huomattava, että kilpailulain 32 §:n 2 momenttiin lisättiin vasta vuonna 2019 kohta 5, joka mahdollistaa tutkimatta jättämisen sillä perusteella, ettei voida pitää todennäköisenä, että epäilty kilpailunrajoitus vaikuttaisi merkittävästi terveen ja toimivan kilpailun edellytyksiin. Sitä ennen tutkimatta jättäminen tällä perusteella ei lain mukaan ollut mahdollista, vaan KKV:n tuli tehdä selvitys ja asiaratkaisu myös niissä asioissa, joissa asian merkitys oli vähäinen, mikäli kilpailun rajoittaminen oli todennäköistä eikä kilpailua voitu pitää

²¹⁸ Lukuun ottamatta vuoden 2004 AKK:ta koskevaa päätöstä. Asioiden tutkimatta jättämistä ja tärkeysjärjestykseen asettamista koskeva 32 § lisättiin kilpailulakiin vasta vuonna 2011, eikä vuoden 2004 päätöstä tehtäessä voimassa olleessa kilpailunrajoituslaissa ollut vastaavaa priorisointisäännöstä. Asia voitiin kuitenkin poistaa käsittelystä silloisen kilpailunrajoituslain 7 §:n nojalla, sillä toimenpidepyynnössä mainittu kilpailunrajoitus oli jo poistunut.

²¹⁹ Kilpailulain 32 §:n tavoitteena on varmistaa, että KKV käyttää toimivaltaansa siten, että lain 1 §:n mukainen tavoite toteutuu mahdollisimman hyvin. Kilpailulain 1 §:n mukaan lain tavoitteena on terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun turvaaminen vahingollisilta kilpailunrajoituksilta. *HE 88/2010 vp*, s. 74.

kokonaisuudessaan toimivana.²²⁰ Siitä huolimatta KKV vetosi jo ennen vuotta 2019 tehdyissä päätöksissä taloudellisen toiminnan suppeuteen. Esimerkiksi SML:a koskevassa vuonna 2013 tehdyssä päätöksessä KKV totesi: ”Ottaen huomioon, että kysymyksessä oleva taloudellinen toiminta on luonteeltaan suppeaa, ei vaikuta olevan kansantaloudellisesti merkittävää, eikä yleinen etukaan edellytä asian yksityiskohtaista selvittämistä, Kilpailu- ja Kuluttajavirasto jättää asian tutkimatta.”²²¹

KKV:n ratkaisut vaikuttavat eroavan muusta osallistumissääntöjä koskevasta oikeuskäytännöstä, ja niitä voidaan joiltain osin kritisoida. Kansainvälisessä soveltamiskäytännössä lajiliittojen kieltoa ei ole pidetty markkinoiden toiminnan kannalta vähämerkityksellisenä järjestelynä. Aine on huomauttanut, että lajiliittojen kielloilla voidaan katsoa olevan verkostovaikutuksia myös muilla kuin relevanteilla markkinoilla.²²²

Ruotsin kilpailuvirasto joutui päätöksessään perustelemaan, miksi SBF:n säännöt rajoittivat kilpailua *merkittäväällä tavalla*.²²³ Se huomautti päätöksessään, että lähes kaikki ruotsalaiset, jotka ovat kiinnostuneita autourheilusta, ovat SBF:n jäseniä. SBF:n sääntöjen mukaan kaikilla sen sanktioimiin kilpailuihin osallistuvilla henkilöillä tulee olla sen lisenssi, mikä taas velvoittaa heidät noudattamaan SBF:n osallistumissääntöjä. SBF:n sanktioimat kilpailut muodostivat yli 90 prosenttia kaikista autourheilukilpailuista Ruotsissa, ja myös liikevaihdon osalta SBF:n kilpailuilla oli selvä enemmistö.²²⁴

Samanlaisiin perusteisiin vedoten voitaisiin katsoa, ettei AKK:n ja SML:n säännöissä ollut kyse niin vähämerkityksellisestä kilpailunrajoituksesta, että tutkimatta jättäminen oli perusteltua. Lisäksi on huomattava, että KKV arvioi AKK:n ja SML:n toimintaa nimenomaan kilpailulain 7 §:n näkökulmasta, johon ei 5 §:n tavoin sisälly edellytystä rajoituksen merkittävyydestä. KKV:n johtopäätös, jonka mukaan se ei pitänyt todennäköisenä, että osallistumissäännöt muodostaisivat kielletyn kilpailunrajoituksen, vaikuttaa muuhun oikeuskäytäntöön verrattuna kyseenalaiselta.

²²⁰ HE 68/2018 vp, s. 56–57.

²²¹ Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös 8.4.2013, Suomen Moottoriliitto ry, 903/61/2008, s. 4.

²²² Aine 2016, s. 334.

²²³ Kuten Suomen kilpailulain 5 §:ssä, myös Ruotsin kilpailulain vastaavassa pykälässä (konkurrenslag (2008:579), 2 kap. 1 §) edellytetään, että yritysten välinen sopimus rajoittaa kilpailua merkittäväällä tavalla.

²²⁴ Konkurrensverket 13.5.2011, dnr 709/2009, kohdat 205–206.

Määräävän markkina-aseman väärinkäytön arvioinnissa on perinteisesti priorisoitu nimenomaan markkinoiden sulkemiseen liittyviä järjestelyjä, koska niillä on usein välittömämpi yhteys tehokkaan kilpailun vaarantumiseen kuin määräävän markkina-aseman hyväksikäyttöön liittyvillä järjestelyillä.²²⁵ KKV:n väite siitä, että kilpailu markkinoilla on toimivaa, vaikuttaakin erikoiselta, kun otetaan huomioon, että AKK ja SML ovat moottoriurheilun kansainvälisen lajiliiton (FIM) ja FIA:n tunnustamia lajiliittoja. Ne ovat siis ”pakollisia kauppakumppaneita” ainakin niille urheilijoille, jotka haluavat osallistua lajin tärkeimpiin kilpailuihin. Voiko kilpailu markkinoilla olla toimivaa, jos tällaisessa asemassa oleva lajiliitto estää kilpailijoidensa tulon markkinoille? KKV vetosi väitteensä tueksi AKK:n osalta siihen, ettei se ole urheilijoille lajiliittona ainoa vaihtoehto.²²⁶ Argumentti vaikuttaa kyseenalaiselta ottaen huomioon, että kansalliseen lajiliittoon kuuluminen on urheilijoille käytännössä välttämätöntä, mikäli he haluavat osallistua lajin tärkeimpiin kilpailuihin. Autourheilussa lajin tärkeimpiin kansallisiin ja kansainvälisiin kilpailuihin osallistuminen edellyttää AKK:n jäsenyyttä.²²⁷

KKV vetosi siihen, etteivät AKK ja SML säännöissään nimenomaisesti kieltäneet liiton ulkopuolisten kilpailujen järjestämistä.²²⁸ On kuitenkin huomattava, ettei lajiliitoilla edes ole toimivaltaa estää muita tahoja järjestämästä kilpailuita. Sen sijaan merkityksellistä on se, että lajiliiton osallistumissäännöt *tosiasiassa* estävät ulkopuolisia tahoja järjestämästä kilpailujaan.²²⁹ Jos KKV olisi kiinnittänyt huomiota sääntöjen vaikutuksiin markkinoilla, se olisi todennäköisesti huomannut, että AKK:n ja SML:n säännöt tosiasiassa johtivat kilpailun rajoittumiseen. Aine huomauttaa, että kilpailuoikeudellisen harkinnan lähtökohtana tulisikin olla vaikutusanalyysi, eli arvioinnissa ei tulisi kiinnittää huomiota toiminnan muotoon tai organisointitapaan vaan siihen, millaisia vaikutuksia sillä on markkinoiden toimintaan.²³⁰ Myös Szyszczak on kritisoinut kilpailuviranomaisia siitä, että ne ovat lajiliittojen sääntöjä

²²⁵ *Komission tiedonanto — Ohjeita komission ensisijaisista täytäntöönpanotavoitteista sovellettaessa EY:n perustamissopimuksen 82 artiklaa yritysten määräävän aseman väärinkäyttöön perustuvaan markkinoiden sulkemiseen* 2009, kohdat 2–7, joiden mukaan 102 artiklan ensisijainen täytäntöönpanotavoite on markkinoiden sulkemisen estäminen.

²²⁶ Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös 4.6.2015, AKK-Motorsport ry, 113 ja 114/KKV/14.00.00/2014, s. 2.

²²⁷ Vastaavasti vain SML:n lisenssinhaltijat saavat osallistua SML:n järjestämiin suomenmestaruuskilpailuihin sekä FIM:n tai moottoriurheilun Euroopan liiton järjestämiin kansainvälisiin kilpailuihin ja tapahtumiin, kuten maailmanmestaruuskilpailuihin. *SML:n vastaus Kilpailuviraston selvityspyyntöön 2.12.2008*, s. 1.

²²⁸ Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös 8.4.2013, Suomen Moottoriliitto ry, 903/61/2008, s. 2, ja Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös 4.6.2015, AKK-Motorsport ry, 113 ja 114/KKV/14.00.00/2014, s. 2.

²²⁹ *ISU-päätös*, kohdat 197–199 ja 206–207.

²³⁰ *Aine* 2016, s. 331.

tarkastellessaan keskittyneet sääntöjen taloudellisten vaikutusten sijasta enemmänkin siihen, *miten* lajiliitot käyttävät valtaansa.²³¹

KKV ei soveltanut harkinnassaan EU:n oikeuskäytännön mukaista Wouters-metodia²³², jossa urheilun erityispiirteet huomioidaan tarkastelemalla säännöillä tavoiteltavan päämäärän hyväksyttävyyttä ja sen tavoittelemiseksi käytettyjen keinojen välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta. Sen sijaan KKV ikään kuin automaattisesti oletti, että tämän metodin mukaiset edellytykset täyttyvät. KKV hyväksyi AKK:n esittämän väitteen siitä, että kilpailulisenssin peruuttaminen osallistumissääntöjen rikkomisen seurauksena on sidoksissa autourheilutapahtumien turvallisuuden varmistamiseen, ja että sääntöjen tarkoituksena on estää kilpailijoille tai katsojille vaarallisiin tilaisuuksiin osallistuminen.²³³ Turvallisuuden varmistaminen vaikuttaisikin Wouters-metodin mukaiselta hyväksyttävältä tavoitteelta kilpailun rajoittamiselle. KKV ei kuitenkaan tutkinut, onko lajiliittojen asettama kielto välttämätön ja oikeasuhtainen tämän tavoitteen saavuttamiseksi.²³⁴ KKV:n ratkaisut eivät siis ole linjassa muun osallistumissääntöjä koskevan oikeuskäytännön kanssa.

Tutkimatta jättämisen tarkoitus on, ettei KKV ota kantaa siihen, onko toimenpidepyynnön kohteena oleva toiminta lainmukaista. SML:a ja AKK:ta koskevat päätökset on kuitenkin kirjoitettu siten, että KKV tosiasiaa vaikuttaa perustelevan, miksi toiminnassa ei ole kyse kielletyistä kilpailunrajoituksista. Jos KKV halusi lähteä tälle linjalle, sen olisi vähintään tullut noudattaa EU:n oikeuskäytännössä annettuja ohjeita ja ottaa perusteluissaan huomioon Wouters-metodin edellytykset.

On ymmärrettävää, että KKV:n tulee asettaa tehtävänsä tärkeysjärjestykseen, eikä autourheilukilpailujen järjestäminen ole liiketoimintana taloudellisesti erityisen merkittävää. Valittavasti päätökset kuitenkin välittävät vaarallisen viestin siitä, että etenkin pienet lajiliitot voivat asettaa jäsenilleen millaisia sääntöjä tahansa, koska taloudelliset intressit eivät ole tarpeeksi suuret siihen, että KKV ottaisi asian tutkintaan. On huomattava, että vaikka kilpailunrajoituksen taloudellinen vaikutus näyttäisi vähäiseltä, KKV voi ottaa asian

²³¹ *Szysczak* 2018, s. 196.

²³² Ks. luku 4.2.

²³³ Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös 9.9.2013, AKK-Motorsport ry, 96/14.00.00/2011, s. 4.

²³⁴ Kuten jäljempänä luvussa 4.2.2 käy ilmi, komission mukaan sääntöjen todellisena tavoitteena ei voida pitää turvallisuuden varmistamista, jos tätä tavoitetta ei huomioida luvan myöntämiselle asetetuissa kriteereissä.

tutkittavakseen myös siinä tapauksessa, että asiaan liittyy tulkintaratkaisun tarve.²³⁵ Koska kieltoa osallistua kilpailevaan toimintaan esiintyy lajiliittojen säännöissä edelleen melko paljon – vaikka sekä komissio että EU-maiden kansalliset kilpailuviranomaiset ovat useassa tapauksessa todenneet vastaavat säännöt kilpailua rajoittaviksi – kysymyksen voisi ajatella olevan sellainen, jossa KKV:n tulkintaratkaisu olisi tarpeen.²³⁶

3.2.3 Valinta SEUT 101 ja 102 artiklojen välillä

Lajiliiton osallistumissääntöjä voidaan siis tarkastella joko SEUT 101 artiklan mukaisesti yritysten välisenä sopimuksena tai yritysten yhteenliittymän päätöksenä tai 102 artiklan mukaisesti määräävän markkina-aseman väärinkäyttönä. Artikloilla 101 ja 102 tavoitellaan samaa asiaa: tehokkaan kilpailun säilyttämistä.²³⁷ Itse asiassa artikloja voidaan soveltaa myös samanaikaisesti.²³⁸ Perimmäinen ero artiklojen välillä on se, että artikla 101 koskee kaikkia yrityksiä niiden markkina-asemasta riippumatta, ja se puuttuu nimenomaan kahden tai useamman yrityksen yhteistoimintaan. Artikla 102 koskee lähtökohtaisesti vain yhden, määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen yksipuolista toimintaa.²³⁹

Miten valinta sovellettavasta artiklasta tulisi tehdä, jos molemmat artiklat soveltuvat lajiliiton sääntöihin? Valitettavasti oikeuskäytäntö ei anna kysymykseen juurikaan vastauksia. Oikeustapauksissa ei yleensä perustella sitä, miksi asiaa on päätetty tarkastella jommankumman artiklan näkökulmasta. Merkillepantavaa on kuitenkin se, että KKV arvioi AKK:n ja SML:n toimintaa määräävän markkina-aseman väärinkäytön kiellon näkökulmasta, vaikka yleisempi lähestymistapa on arvioida urheilujärjestöjen sääntöjä yritysten yhteenliittymän päätöksenä.²⁴⁰ Toimenpidepyyntöjen tekijät vetosivat nimenomaan määräävän markkina-

²³⁵ *Kilpailuviraston suuntaviivat priorisoinnista kilpailunrajoitusten käsittelyssä* 2011, s. 10.

²³⁶ Ks. luku 2.3.1, jossa on annettu esimerkkejä kansainvälisten lajiliittojen soveltamista osallistumissäännöistä, sekä luku 6, jossa todetaan AKK:n ja SML:n edelleen soveltavan kilpailunvastaisilta vaikuttavilta osallistumissääntöjä.

²³⁷ *Asia 6/72 Europemballage Corporation ja Continental Can Company v. komissio*, kohta 25.

²³⁸ *Yhdistetyt asiat C-395/96 P ja C-396/96 P Compagnie Maritime Belge Transports SA ym. v. komissio*, kohta 33. Ks. aiheesta tarkemmin esim. *Pijetlovic* 2015, s. 167–168.

²³⁹ *Kohtala* 2011, s. 91.

²⁴⁰ Esim. *asia C-519/04 P Meca-Medina*, kohta 45, *asia T-193/02 Piau*, kohta 75, *Marknadsdomstolen* 2012:16, kohta 122, ja *ISU-päätös*, kohta 152. Ks. myös *Vermeersch* 2007, s. 249–250.

aseman väärinkäyttöön²⁴¹, mutta tämä ei rajoita KKV:a eikä yksinään voi olla lähtökohta KKV:n arvioinnille.²⁴²

Komissio mainitsi ISU-päätöksessään, ettei sen tarvitse osoittaa ISU:n olevan määräävässä markkina-asemassa, koska se ei lähesty asiaa SEUT 102 artiklan näkökulmasta.²⁴³ Kilpailua rajoittavan sopimuksen toteaminen SEUT 101 artiklan 1 kohtaa rikkovaksi edellyttääkin matalampaa markkinavoiman tasoa kuin markkina-aseman toteaminen määrääväksi 102 artiklan mukaisesti.²⁴⁴ Jos kilpailuviranomainen tarkastelee asiaa 101 artiklan näkökulmasta, sen ei siis tarvitse huolehtia määräävän markkina-aseman todistamisesta.²⁴⁵ Osallistumissääntöjen tapauksessa 101 artiklan edellyttämän sopimuksen, päätöksen tai yhdenmukaisen menettelytavan osoittaminen ei myöskään tuota hankaluuksia, sillä lajiliittojen sääntöjä voidaan ongelmitta pitää artiklan edellyttämänä sopimuksena tai päätöksenä. Tästä näkökulmasta katsottuna 101 artiklan edellytysten täyttymisen osoittaminen voi olla kilpailuviranomaiselle helpompi tehtävä kuin 102 artiklan edellyttämän markkinamäärittelyn tekeminen ja markkina-aseman osoittaminen määrääväksi.

Roussevan mukaan ainoa ero SEUT 101 ja 102 artiklojen välillä on edellytettävän markkinavoiman taso.²⁴⁶ Kilpailunrajoitusta tulisi arvioida 101 artiklan näkökulmasta, jos osapuolten markkinavoima ei riitä määräävän aseman toteamiseen, ja 102 artiklan – tai molempien artiklojen – näkökulmasta, jos ainakin yksi osapuolista on määräävässä markkina-asemassa.²⁴⁷ Roussevan mukaan artiklojen pitäminen erillään on kuitenkin keinotekoinen

²⁴¹ *Toimenpidepyyntö Suomen Moottoriliitto ry:n toiminnasta 9.10.2008*, s. 1, *Toimenpidepyyntö AKK-Motorsport ry:n toiminnasta 25.1.2011*, s. 2, ja *Toimenpidepyyntö AKK-Motorsport ry:n toiminnasta 12.3.2014*, s. 1.

²⁴² *Aine* 2016, s. 330.

²⁴³ *ISU-päätös*, kohta 133.

²⁴⁴ *Komission tiedonanto – Suuntaviivat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan soveltamisesta horisontaalista yhteistyötä koskeviin sopimuksiin* 2011, kohta 42.

²⁴⁵ Toisaalta esimerkiksi ISU:n tapauksessa määräävän markkina-aseman osoittaminen olisi ollut melko helppoa, sillä kuten jo edellä on käynyt ilmi, pyramidirakenteen vuoksi lajiliitoilla on käytännössä automaattisesti monopoliasema hallinnoimissaan lajeissa.

²⁴⁶ *Rousseva* 2005, s. 623. Rousseva pohtii, voisiko artiklojen ero olla siinä, että SEUT 101 artikla soveltuu tilanteissa, joissa sopimus on molempien osapuolten edun mukainen, ja 102 artikla tilanteissa, joissa sopimus hyödyttää vain toista osapuolta, ja heikompaan osapuoleen on kohdistunut taloudellista painetta solmia sopimus. Rousseva ei kuitenkaan löydä tällaiselle erottelulle tukea oikeuskäytännöstä, joten hän päätyy hylkäämään ajatuksen. SEUT 101 artiklan soveltuminen ei edellytä, että sopimus olisi kaikkien osapuolten edun mukainen tai että osapuolet olisivat taloudellisesti yhtä vahvassa asemassa, vaan nämä piirteet voivat liittyä sekä 101 artiklan että 102 artiklan mukaisiin tilanteisiin. *Rousseva* 2005, s. 620–622.

²⁴⁷ *Rousseva* 2005, s. 588 ja 624.

ratkaisu, ja hän ehdottaakin 102 artiklan hylkäämistä kokonaan. Pelkästään 101 artikla olisi hänen mukaansa riittävä työkalu kilpailunrajoituksiin puuttumiseksi.²⁴⁸

Edellä tarkasteltujen vaihtoehtojen lisäksi lajiliiton jäsenyhdistyksiä on mahdollista tarkastella myös yhteisen määräävän markkina-aseman väärinkäytön näkökulmasta. Tällöin on kyse tilanteesta, jossa vähintään kaksi yritystä on yhdessä määräävässä markkina-asemassa. Taloudellinen valta ei ole vain yhdellä yrityksellä vaan vallankäyttö edellyttää useamman toisistaan riippumattoman yrityksen yhdenmukaista toimintaa markkinoilla.²⁴⁹ Yhteisen määräävän markkina-aseman olemassaolo ei edellytä sopimusta, yhdenmukaista menettelytapaa tai muutakaan oikeudellista yhteyttä, vaan se voi perustua myös muihin vuorovaikutussuhteisiin.²⁵⁰

Lajiliittojen tapauksessa yhteinen määräävä markkina-asema tarkoittaisi sitä, että seurat pyrkivät yhdessä rajoittamaan kilpailua markkinoilla ilman kartellikiellossa tarkoitettua sopimusta tai yhdenmukaistettua menettelytapaa.²⁵¹ Vaikka lajiliiton jäsenet ovat itsenäisiä toimijoita, niillä on usein myös merkittäviä taloudellisia siteitä toisiinsa.²⁵² Julkisasiamies Lenz on Bosman-tapauksessa katsonut, että seuroja yhdistävät taloudelliset siteet ovat riittävän vahvoja siihen, että niiden voidaan katsoa olevan yhteisessä määräävässä markkina-asemassa.²⁵³ Yhteinen määräävä markkina-asema on kätevä työkalu erityisesti niissä tapauksissa, joissa lajiliitto käyttää sääntelyvaltaa markkinalla, jolla vain sen jäsenet ovat aktiivisia. Tällöin SEUT 102 artiklaa voidaan soveltaa lajiliiton sääntelytoimiin pelkästään yhteisen määräävän markkina-aseman käsitteen kautta.²⁵⁴

Piau-tapauksessa²⁵⁵ EU:n yleinen tuomioistuin katsoi FIFA:n ja sen jäsenseurojen olevan yhteisessä määräävässä markkina-asemassa palvelujen tarjoamisen markkinalla, jolla

²⁴⁸ Rouseva 2005, s. 590, 623 ja 637.

²⁴⁹ Kuoppamäki 2018, s. 284.

²⁵⁰ Yhdistetyt asiat C-395/96 P ja C-396/96 P *Compagnie maritime belge transports SA ym. v. komissio*, kohdat 44–45.

²⁵¹ Aine 2016, s. 167.

²⁵² Lindholm 2015, s. 35–36.

²⁵³ Julkisasiamies Lenzin ratkaisuehdotus asiassa C-415/93 *Bosman*, kohta 285. Lenz korostaa erityisesti sitä urheilumarkkinoille erityistä piirrettä, että seuroilla on yhteiset intressit ja ne tarvitsevat toisiaan menestyäkseen.

²⁵⁴ *Van Rompuy* 2015, s. 191–192. Van Rompuy:n mukaan ilman yhteisen MMA:n käsitettä SEUT 102 artiklaa voitaisiin vain harvoin soveltaa urheilujärjestöjen sääntelytoimiin.

²⁵⁵ Asia T-193/02 *Piau*. Tapauksessa oli kyse siitä, olivatko FIFA:n jalkapalloagentteja koskevat säännöt syrjiviä ja SEUT 101 tai 102 artiklan vastaisia. Komission ja FIFA:n välisten neuvottelujen seurauksena FIFA muutti sääntöjään ja komissio päätti tapauksen tutkinnan. Päätöksestä valitettiin EU:n yleiseen

ostajina ovat pelaajat sekä seurat ja myyjinä pelaaja-agentit. Se, ettei FIFA itse toimi kyseisellä markkinalla, ei estänyt sitä, että sillä katsottiin olevan yhteinen määräävä markkina-asema jäsenseurojensa kanssa. Tuomioistuimen mukaan FIFA on näillä markkinoilla toimivien jäsenseurojensa ilmentymä, ja jäsenseurat ovat sitoutuneet noudattamaan FIFA:n sääntöjä toiminnassaan. Siten FIFA toimii relevanteilla markkinoilla jäsentensä välityksellä.²⁵⁶

Ainakaan toistaiseksi lajiliittojen osallistumissääntöjä ei ole tarkasteltu yhteisen määräävän markkina-aseman väärinkäytön näkökulmasta, minkä vuoksi sitä ei käsitellä tässä tutkielmassa laajemmin. Osallistumissääntöjä koskevissa tapauksissa SEUT 102 artiklan mukainen ”tavallinenkin” määräävä markkina-asema on aidosti vaihtoehto, sillä säännöistä päättävät lajiliitot toimivat myös itse urheilukilpailujen järjestämisen markkinalla. Kuten oikeuskäytäntö osoittaa, suurinta osaa tapauksista on kuitenkin tarkasteltu 101 artiklan näkökulmasta.

tuomioistuimeen, jonka mukaan säännöt kuuluivat EU:n kilpailuoikeuden soveltamisalaan, mutta eivät olleet 101 tai 102 artiklojen vastaisia, sillä ne täyttivät tehokkuuspuolustuksen soveltamisedellytykset.

²⁵⁶ Asia T-193/02 *Piau*, kohdat 112–116. Tuomiota on kuitenkin kritisoitu siitä, ettei osapuolten välillä ollut tarpeeksi vahvaa yhteyttä yhteisen määräävän markkina-aseman toteamiseksi. Lisäksi kritisoijien mukaan oli ristiriitaista katsoa FIFA:n toimivan sekä itsenäisenä yrityksenä että yhdessä jäsenseurojen kanssa yritysten yhteenliittymänä. *Van Rompuy* 2015, s. 192.

4 URHEILUN ERITYISPIIRTEET KILPAILUOIKEUDELLISESSA ARVIOINNISSA

4.1 Poikkeukset ja niiden keskinäinen suhde

Urheilun erityispiirteiden käsite on tunnustettu EU:n instituutioissa, ja sitä käsitellään yksityiskohtaisesti komission julkaisemassa Urheilun valkoisessa kirjassa. EU:n toimielimissä on tunnustettu, että urheilulla on yhteiskunnassa erityisasema terveyden, kulttuurin, koulutuksen ja sosiaalisen integraation kannalta.²⁵⁷ Urheilu voi edistää komission tavoitteita esimerkiksi koulutukseen, työllisyyspolitiikkaan tai väestöterveyteen liittyen.²⁵⁸ Komissio on sitoutunut kunnioittamaan urheilun erityispiirteitä ja tarjoamaan ohjeistusta siitä, miten käsitettä tulisi tulkita.²⁵⁹

Urheilun erityispiirteet on myös erikseen tunnustettu SEUT 165 artiklassa. SEUT 165 artiklan mukaan EU myötävaikuttaa Euroopan urheilun edistämiseen ottamalla huomioon sen erityispiirteet, vapaaehtoisuuteen perustuvat rakenteet sekä yhteiskunnallisen ja kasvatuksellisen tehtävän. Se, että urheilu palvelee terveydellisen, kasvatuksellisen ja sosiaalisen merkityksensä kautta yhteiskunnallista tehtävää, vaikuttaa myös urheilutoiminnan saamaan oikeudelliseen kohteluun. Urheilun erityispiirteet huomioidaan arvioitaessa, ovatko urheiluun liittyvät säännöt EU-lainsäädännön, kuten kilpailusääntöjen vastaisia.²⁶⁰

Urheilujärjestöjen näkemyksen mukaan SEUT 165 artikla vahvistaa urheilun autonomiaa.²⁶¹ Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin katsottu, ettei artiklan vaikutusta tulisi yliarvioida, sillä se ei käytännössä vaikuta siihen, miten EU-oikeus soveltuu urheiluun tai miten paljon autonomiaa urheilulle annetaan oikeuskäytännössä.²⁶² Urheilun erityispiirteet on

²⁵⁷ *Urheilun valkoinen kirja* 2007, s. 3.

²⁵⁸ *Komission tiedonanto: Urheilun eurooppalaisen ulottuvuuden kehittäminen* 2011, s. 4. Ks. myös *Stewart* 2009, s. 198–199.

²⁵⁹ *Komission tiedonanto: Urheilun eurooppalaisen ulottuvuuden kehittäminen* 2011, s. 11.

²⁶⁰ *Komission tiedonanto: Urheilun eurooppalaisen ulottuvuuden kehittäminen* 2011, s. 3. Ks. myös *Eurooppa-neuvosto – Nizza 7.–10.12.2000: puheenjohtajavaltion päätelmät*, liite IV, kohta 1, jossa Eurooppa-neuvosto toteaa, että vaikka EU:lla ”ei ole suoraa toimivaltaa tällä alalla”, sen on ”on otettava huomioon urheilun erityispiirteet, joka ovat seurausta sen yhteiskunnallisesta sekä koulutukseen ja kulttuuriin liittyvästä merkityksestä.” Ks. aiheesta myös *Kohtala* 2011, s. 89.

²⁶¹ *UEFA* 2020, s. 1. Ks. myös *Parrish – Miettinen* 2008, s. 39–40, ja *Lindholm* 2011, s. 163.

²⁶² *Parrish – Miettinen* 2008, s. 39, *Lindholm* 2011, s. 162 ja 175, ja *Aine* 2016, s. 85–86.

huomioitu EUT:n Meca-Medina -tuomiossa vuonna 2006, eli ne on tunnustettu jo ennen 165 artiklan voimaantuloa vuonna 2009.²⁶³

EUT on toistuvasti torjunut urheilujärjestöjen väitteet siitä, että urheilu itsessään aiheuttaisi autonomian EU-oikeudesta. Sen sijaan EUT on kohdellut urheilua sektorina, jolla on taloudellisia vaikutuksia ja joka siten kuuluu EU-oikeuden soveltamisalaan, vaikka sen erityispiirteet tuleekin ottaa soveltamisessa huomioon.²⁶⁴ Tämä on myös komission viesti vuonna 2007 julkaistussa Urheilun valkoisessa kirjassa.²⁶⁵ Jokainen yksittäistapaus arvioidaan erikseen, eli ei ole mahdollista ennalta määrätä, että tietyt säännöt rikkoisivat EU:n kilpailuoikeutta tai olisivat sen mukaisia.²⁶⁶

Lajiliittojen sääntöjä arvioitaessa urheilun erityispiirteet voivat tulla huomioiduksi kolmella eri tasolla. Ensinnäkin jos lajiliiton säännöt eivät liity lajiliiton harjoittamaan taloudelliseen toimintaan, vaan ovat puhtaasti urheilullisia, kilpailuoikeutta ei sovelleta niihin lainkaan. Kuten jo edellä on käynyt ilmi, tarkastelun kohteena olevia lajiliittojen osallistumissääntöjä ei kuitenkaan voida pitää puhtaasti urheilullisina vaan lajiliittojen toiminta urheilukilpailujen järjestäjänä on taloudellista.

Toisena on mahdollista, että säännöt täyttävät EUT:n oikeuskäytännössä asettamat edellytykset. EUT esitteli metodin Wouters-tapauksessa²⁶⁷ ja kehitti sitä myöhemmin Meca-Medina -tapauksessa.²⁶⁸ Jos säännöt täyttävät tämän metodin mukaiset edellytykset, niiden ei katsota olevan SEUT 101 artiklan vastaisia, vaikka niillä olisikin kilpailua rajoittavia vaikutuksia. Meca-Medina -tapaus koski 101 artiklan soveltamista urheilukontekstiin, mutta lähtökohtaisesti voidaan ajatella, että poikkeus soveltuu myös 102 artiklaan, koska tavoitteena on soveltaa 101 ja 102 artikloja yhdenmukaisesti urheilumarkkinoilla.²⁶⁹ Myös komissio on

²⁶³ Itse asiassa jo Bosman-tuomiossa vuonna 1995 EUT on tunnustanut urheilun ”huomattavan yhteiskunnallisen merkityksen”. Asia C-415/93 *Bosman*, kohta 106.

²⁶⁴ *Weatherill* 2009, s. 5.

²⁶⁵ *Urheilun valkoinen kirja* 2007, s. 14.

²⁶⁶ *Commission Staff Working Document - The EU and Sport: Background and Context - Accompanying document to the White Paper on Sport* 2007, kohta 3.4, ja *Urheilun valkoinen kirja* 2007, s. 14.

²⁶⁷ Asia C-309/99 *Wouters*, kohta 97. Tapauksessa oli kyse Alankomaiden asianajajayhteisön säännöistä, jotka kielsivät asianajajien ja tilintarkastajien välisen yhteistyön. EUT katsoi sääntöjen rajoittavan kilpailua, mutta piti niitä välttämättöminä asianajajan ammatin harjoittamiseksi asianmukaisesti.

²⁶⁸ Asia C-519/04 P *Meca-Medina*, kohta 42.

²⁶⁹ *Pijetlovic* 2015, s. 162, *Van Rompuy* 2015, s. 197–198, ja *Aine* 2016, s. 199–200. Aineen mukaan määrävään markkina-asemaan liittyvä markkinoiden vahva keskittyneisyys voi kuitenkin heijastua siihen, millaisia edellytyksiä poikkeuksen soveltamiselle yksittäistapauksessa asetetaan. Artiklojen soveltamisedellytykset saattavat siis erota toisistaan yksittäistapauksissa.

Urheilun valkoisessa kirjassa linjannut, että poikkeuksen täyttävät säännöt eivät ole ”EU:n kilpailusääntöjen vastaisia”, mistä voidaan päätellä, että poikkeus soveltuu myös 102 artiklaan.²⁷⁰

Kolmas vaihtoehto on se, että säännöt täyttävät ne poikkeuksen edellytykset, joita yleisesti sovelletaan SEUT 101 ja 102 artiklojen yhteydessä. 101 artiklan osalta tämä tarkoittaa artiklan 3 momentin mukaista tehokkuuspuolustusta, jonka mukaan kilpailunrajoitus on oikeutettu, jos se täyttää momentin mukaiset neljä edellytystä.

Määräävää markkina-asemaa koskevassa SEUT 102 artiklassa ei säädetä erikseen niistä edellytyksistä, joilla 102 artiklan kieltämää menettelyä voitaisiin pitää oikeutettuna. EUT on kuitenkin katsonut, että myös määräävässä markkina-asemassa olevalla yrityksellä on mahdollisuus esittää hyväksyttävä peruste toiminnalleen.²⁷¹ Ensinnäkin jos määräävässä markkina-asemassa oleva yritys täyttää 101(3) artiklan tehokkuuspuolustuksen edellytykset, sen ei katsota rikkovan 102 artiklaa.²⁷² Harkinta ei kuitenkaan välttämättä ole täysin yhteneväistä 101 artiklan pohjalta tehtävään harkintaan, koska keskittyneillä markkinoilla soveltamiskriteerien täyttymiseen voi liittyä joitain erityispiirteitä.²⁷³

Toisekseen määräävässä markkina-asemassa oleva yritys voi puolustautua muun muassa osoittamalla, että sen väärinkäyttöksi katsottava menettely on ollut objektiivisesti välttämätöntä, esimerkiksi vaarallisten tuotteiden turvallisen käytön edistämiseksi. Turvattavien tavoitteiden tulee liittyä yrityksestä riippumattomiin seikkoihin ja toimenpiteiden tulee olla ehdottoman välttämättömiä tuotteiden tarjoamiseksi markkinoilla.²⁷⁴ Kolmantena on mahdollista vedota siihen, että menettely on välttämätön kilpailuun vastaamiseksi. Tämä oikeutamisperuste soveltuu sellaiseen toimintaan, joka muuten katsottaisiin saalistushinnoitteluksi.²⁷⁵

²⁷⁰ *Urheilun valkoinen kirja* 2007, s. 14. Ks. myös *Van Rompuy* 2015, s. 197.

²⁷¹ Asia C-250/92 *Gøttrup-Klim ym. Grovwareforeninger v. Dansk Landbrugs Grovvarereselskab*, kohdat 50–52, ja asia T-203/01 *Michelin v. komissio*, kohdat 107 ja 110.

²⁷² Asia T-193/02 *Piau*, kohta 119, *Rousseva* 2005, s. 633–634, ja *Van Rompuy* 2015, s. 198. Ks. myös asia C-209/10 *Post Danmark*, kohdat 41–42, joissa määräävässä asemassa olevan yrityksen tehokkuuspuolustukselle asetetut edellytykset vastaavat tosiasiaissa SEUT 101(3) artiklan edellytyksiä.

²⁷³ *Aine* 2016, s. 204.

²⁷⁴ *DG Competition discussion paper on the application of Article 82 of the Treaty to exclusionary abuses* 2005, kohdat 78 ja 80. Ks. myös *Norros* 2011, s. 126.

²⁷⁵ *DG Competition discussion paper on the application of Article 82 of the Treaty to exclusionary abuses* 2005, kohdat 78 ja 81–82. Kilpailuun vastaamiselta edellytetään, että käytetty keino soveltuu määräävässä asemassa olevan yrityksen kaupallisten intressien suojaamiseen ja että se on oikeasuhtainen ja välttämätön

SEUT 101(3) artiklan mukaista tehokkuuspuolustusta lukuun ottamatta määrävässä asemassa olevan yrityksen oikeuttamisperusteet vastaavat hyvin pitkälti Wouters-metodin mukaisia edellytyksiä.²⁷⁶ Sen vuoksi seuraavissa alaluvuissa käsitellään sitä, voisivatko lähtökohtaisesti kilpailunvastaisilta vaikuttavat osallistumissäännöt täyttää Wouters-metodin tai 101(3) artiklan mukaisen tehokkuuspuolustuksen edellytykset. Todistustaakan osalta on kuitenkin syytä huomata, että Wouters-metodin edellytysten arviointi on osa 101(1) artiklan arviointia, eli kilpailuviranomaisen on viran puolesta osoitettava, etteivät metodin mukaiset edellytykset täyty. Määrävässä markkina-asemassa olevan yrityksen tehtävänä on sen sijaan itse osoittaa, että oikeuttamisperusteen edellytykset täyttyvät.

4.2 Wouters-metodi

4.2.1 Yleistä

Kilpailuoikeuden ja urheiluoikeuden yhteensovittamisen historiassa kenties tärkein ratkaisu on ollut EUT:n vuonna 2006 antama Meca-Medina -tuomio. Tapauksessa oli kyse kahdesta uimarista, jotka olivat jääneet kiinni kielletyn dopingaineen käytöstä ja saaneet 4 vuoden kilpailukiellon. Uimarit vetosivat siihen, että dopingsäännöt ja niihin perustuva seuraamus päätös loukkaavat vapaata liikkuvuutta ja rajoittavat kilpailua EU-oikeuden vastaisella tavalla. EUT kuitenkin katsoi, että vaikka dopingsäännöt rajoittavat uimareiden toiminnanvapautta, ne eivät rajoita kilpailua EU-oikeuden vastaisesti. Dopingsäännösten kilpailua rajoittava vaikutus on Wouters-tapauksessa kehitetyn metodin mukaisesti perusteltavissa hyväksyttävällä tavoitteella urheilukilpailujen järjestämisestä ja asianmukaisesta toteuttamisesta. Lisäksi säännöt ovat välttämättömiä tavoitteiden saavuttamiseksi ja oikeasuhtaisia niihin nähden, eli ne eivät mene pidemmälle kuin on tarpeen urheilukilpailujen asianmukaisen toteuttamisen varmistamiseksi.²⁷⁷

keino intressien suojaamiseksi, eikä samaa päämäärää voitaisi saavuttaa vähemmän kilpailua rajoittavilla keinoilla. Lisäksi keinon tulee olla kohtuullinen, kun otetaan huomioon SEUT 102 artiklan tavoitteet.

²⁷⁶ Ks. myös *Pijetlovic* 2015, s. 183.

²⁷⁷ Asia C-519/04 P *Meca-Medina*, kohdat 43–45 ja 54–55.

Meca-Medina -tuomion mukaan urheilun erityispiirteet huomioidaan siis arvioinnissa siten, että siinä otetaan huomioon tarkasteltavana olevien sääntöjen tavoitteet, ja jos tavoitteet ovat hyväksyttäviä, tutkitaan, ovatko päätöksestä aiheutuvat kilpailua rajoittavat vaikutukset tavoitteisiin pyrkimisen välttämätön seuraus ja ovatko ne oikeasuhtaisia tavoitteisiin nähden.²⁷⁸ Poikkeuksen soveltuminen tarkoittaa sitä, ettei tarkasteltavan toiminnan katsota rajoittavan kilpailua SEUT:ssa tarkoitetulla tavalla, vaikka siitä seuraisikin kilpailua rajoittava vaikutus.

Wouters-metodi ei siis tarjoa suoraa vastausta siihen, millaiset säännöt ovat EU-oikeuden mukaisia, vaan metodin ydin on se, että kysymys ratkaistaan tapauskohtaisesti.²⁷⁹ Esimerkiksi Kohtala ja Weatherill ovat kritisoineet tapauskohtaista analyysia siitä, että urheilujärjestöjen on vaikea etukäteen arvioida, ovatko tietynlaiset urheilutoimintaa koskevat säännöt kilpailuoikeudellisesti hyväksyttäviä. Suhteellisuusperiaatteelle paljon painoarvoa antava oikeuskäytäntö ei ole oikeusvarmuuden näkökulmasta paras vaihtoehto.²⁸⁰ Myös urheilujärjestöt ovat kokeneet oikeusvarmuuden puutteen ongelmallisena.²⁸¹ Toisaalta tapauskohtaiseen analyysiin perustuva arviointi vaikuttaa olevan ainoa toimiva keino huomioida urheilun erityispiirteet kussakin yksittäistapauksessa.²⁸²

Komissio on antanut esimerkkejä säännöistä, jotka hyväksyttävän tavoitteensa vuoksi todennäköisesti eivät riko EU:n kilpailusääntöjä sillä edellytyksellä, että sääntöihin sisältyvät rajoitukset ovat välttämättömiä ja oikeasuhtaisia tavoitteisiin nähden. Tällaisia ovat esimerkiksi antidopingsäännöt, urheilukilpailujen valintakriteerejä koskevat säännöt sekä pelin kulkuun liittyvät säännöt, kuten säännöt siitä, minkä kokoinen pelikenttä on, kuinka kauan ottelu kestää tai montako pelaajaa voi olla kentällä.²⁸³ Vastaavasti kilpailusääntöjen vastaisia ovat komission mukaan suurella todennäköisyydellä esimerkiksi säännöt, jotka suojelevat urheiluorganisaatioita kilpailulta sekä säännöt, jotka estävät valittamasta urheiluorganisaation päätöksestä yleiseen tuomioistuimeen, jos valitusmahdollisuuden puute

²⁷⁸ Asia C-519/04 P *Meca-Medina*, kohta 42. Ks. myös *Urheilun valkoinen kirja* 2007, s. 14.

²⁷⁹ *Urheilun valkoinen kirja* 2007, s. 14, *Weatherill* 2009, s. 5, ja *Lewis – Taylor* 2014, s. 1152–1153.

²⁸⁰ *Kohtala* 2011, s. 114, ja *Weatherill* 2014a, s. 397.

²⁸¹ Ks. esim. *Infantino* 2006, s. 1–2, ja *European Team Sport Federations* 2008, s. 3–4.

²⁸² *Kohtala* 2011, s. 114–115. Ks. myös *Urheilun valkoinen kirja* 2007, s. 14.

²⁸³ *Urheilun valkoinen kirja* 2007, s. 14, ja *Commission Staff Working Document - The EU and Sport: Background and Context - Accompanying document to the White Paper on Sport* 2007, kohta 3.4. Ks. myös *Pijetlovic* 2015, s. 218.

vahvistaa kilpailunvastaista sopimusta tai menettelyä.²⁸⁴ Sääntöjen hyväksyttävyyttä arvioidaan kuitenkin aina tapauskohtaisesti.

4.2.2 Hyväksyttävät päämäärät

Säännöillä tavoiteltavien päämäärien hyväksyttävyyttä arvioitaessa otetaan huomioon urheilun erityispiirteet.²⁸⁵ Komission mukaan hyväksyttävät tavoitteet, joihin urheilujärjestöt voivat säännöillään pyrkiä, liittyvät yleensä urheilukilpailujen järjestämiseen asianmukaisella tavalla. Tähän yläkäsitteeseen sisältyviä tavoitteita ovat esimerkiksi urheilukilpailujen oikeudenmukaisuus, tulosten ennalta-arvaamattomuus, urheilijoiden terveyden suojeleminen, nuorien urheilijoiden rekrytoinnin ja harjoittelun edistäminen, urheiluseurojen rahoituksen väliaika tai tietyn urheilulajin yhtenäinen ja johdonmukainen harjoittaminen.²⁸⁶ Meca-Medina-tuomiossa dopingsääntöjen tavoitteeksi katsottiin urheilukilpailujen järjestäminen asianmukaisesti, johon sisältyi muun muassa urheilijoiden yhdenvertaisten mahdollisuuksien, urheilijoiden terveyden, kilpailun asianmukaisuuden ja objektiivisuuden sekä eettisten arvojen turvaaminen.²⁸⁷

Oikeuskäytännössä hyväksytyjen tavoitteiden kirjo vaikuttaa melko laajalta. Olennaista arvioinnissa ei olekaan se, minkä päämäärän lajiliitto itse ilmoittaa olevan sääntöjensä tavoitteena, vaan se, onko säännöillä tosiasiaa yhteys tähän tavoitteeseen. Oikeasuhtaisuuden vaatimuksen voidaan katsoa edellyttävän sitä, että sääntöjen tavoitteet ylipäättään voidaan saavuttaa sääntöjen avulla.²⁸⁸

ISU esitti sääntöjensä tavoitteiksi kilpailujen järjestämisen asianmukaisella tavalla, urheilun integriteetin puolustamisen sekä luistelijoiden terveyden ja turvallisuuden suojelemisen, jotka olivat komission mukaan hyväksyttäviä tavoitteita.²⁸⁹ Komissio kuitenkin katsoi, ettei

²⁸⁴ *Commission Staff Working Document - The EU and Sport: Background and Context - Accompanying document to the White Paper on Sport 2007*, kohta 3.4.

²⁸⁵ *Commission Staff Working Document - The EU and Sport: Background and Context - Accompanying document to the White Paper on Sport 2007*, kohta 2.1.5. Ks. myös Lewis – Taylor 2014, s. 1152.

²⁸⁶ *Komission tiedonanto: Urheilun eurooppalaisen ulottuvuuden kehittäminen 2011*, s. 11.

²⁸⁷ Asia C-519/04 P *Meca-Medina*, kohdat 43 ja 45.

²⁸⁸ *Kohtala 2011*, s. 109.

²⁸⁹ *ISU-päätös*, kohdat 212–213. Vapaamatkustamisen estämistä komissio sen sijaan ei katsonut hyväksyttäväksi tavoitteeksi. Vapaamatkustamisella ISU tarkoitti sitä, että kolmannet tahot eivät ota osaa niihin kuluihin, joita ISU:lle syntyy urheilun hallinnoinnista, mutta hyötyvät silti ISU:n tekemistä taloudellisista panostuksista.

säännöillä ollut tosiasiallista yhteyttä hyväksyttäviin tavoitteisiin, koska ennen vuotta 2015 osallistumissääntöihin ja niihin liittyvään lupajärjestelmään ei sisältynyt minkäänlaisia ennalta määrättyjä lupakriteereitä, joiden avulla ISU olisi edistänyt ilmoittamiaan tavoitteita. Lisäksi säännöillä tavoiteltiin tosiasiasa myös muita, ei-hyväksyttäviä tavoitteita, sillä säännöissä oli nimenomaisesti mainittu, että niiden yhtenä tavoitteena on ISU:n taloudellisten intressien suojaaminen.²⁹⁰

Ruotsin autourheilutapauksessa lajiliitto SBF esitti sääntöjensä tavoitteiksi urheilun saatavuuden edistämisen, lasten ja nuorten toiminnan tukemisen, kuljettajien turvallisuuden suojelemisen sekä kilpailujen järjestämisen yhtenäisesti, reilusti ja turvallisesti. Markkinaoikeus katsoi nämä tavoitteet hyväksyttäväksi, mutta huomautti, ettei SBF:n osallistumissäännöillä kuitenkaan tosiasiasa saavutettu urheilun saatavuuden edistämistä. SBF:n ulkopuolisten kilpailunjärjestäjien tapahtumat nimenomaan myötävaikuttivat siihen, että autourheilu on saatavilla laajemmalle joukolle ihmisiä, joten näihin tapahtumiin osallistumisen kieltävät säännöt pikemminkin estivät urheilun saatavuuden paranemista kuin edistivät sitä. Lisäksi kolmannet tahot järjestivät sellaisia kilpailumuotoja, joita SBF ei itse tarjonnut, eli niiden järjestämät kilpailut monipuolistivat kuluttajille saatavilla olevaa tarjontaa.²⁹¹

4.2.3 Keinojen välttämättömyys ja oikeasuhtaisuus

Keinojen välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden arvioinnissa täytyy sen lisäksi, voidaan hyväksyttävät tavoitteet tosiasiasa saavuttaa esitetyillä keinoilla, huomioida ainakin se, olisivatko sääntöjen tavoitteet saavutettavissa muilla, vähemmän kilpailua rajoittavilla keinoilla.²⁹² Lisäksi keinojen soveltamisella olevien vaikutusten on oltava oikeassa suhteessa niillä tavoiteltavien hyötyjen painoarvoon.²⁹³

Tutkielman kohteena olevat oikeustapaukset antavat melko hyvän kuvan siitä, mikä lajiliittojen osallistumissäännöissä on erityisen ongelmallista. Oikeuskäytännössä nousee esiin

²⁹⁰ *ISU-päätös*, kohta 217. Vaikka maininta taloudellisten intressien suojaamisesta sääntöjen tavoitteena poistettiin vuoden 2016 säännöistä, niissäkin viitattiin taloudellisiin seikkoihin. Komissio ei pitänyt taloudellisten intressien suojaamista hyväksyttävänä tavoitteena.

²⁹¹ *Marknadsdomstolen* 2012:16, kohdat 141–146.

²⁹² *Parrish – Miettinen* 2008, s. 101, ja *Kohtala* 2011, s. 109.

²⁹³ *Aine* 2016, s. 66.

erityisesti kolme seikkaa, jotka ovat keskeisiä arvioitaessa sitä, ovatko osallistumissäännöt välttämätön ja oikeasuhtainen keino tavoitteiden saavuttamiseksi. Ensinnäkin säännöissä on lupaharkinnan ohjaamiseksi oltava ennalta määrätty kriteerit, jotka määrittävät, millä edellytyksin järjestämislupa myönnetään lajiliiton ulkopuolisen tahon tapahtumalle tai millä edellytyksin urheilija saa luvan osallistua tällaiseen tapahtumaan. Toisena sääntöjen rikkomisesta seuraavat sanktiot eivät saa olla kohtuuttoman ankaria. Kolmantena päätös, jolla lupa myönnetään tai hylätään, täytyy perustella ja siihen täytyy olla mahdollisuus hakea muutosta.

Lupakriteerit

ISU:n mukaan sen osallistumissääntöjen ja niihin liittyvän, vuonna 2015 luodun lupajärjestelmän tarkoitus on suojella pyramidirakennetta ja varmistaa urheilukilpailujen järjestäminen ja toteuttaminen asianmukaisesti. Komissio kuitenkin huomautti, etteivät ISU:n säännöt sisältäneet ennalta määrättyjä objektiivisia, läpinäkyviä ja syrjimättömiä kriteereitä, joita ISU olisi soveltanut tehdessään päätöstä tapahtuman hyväksymisestä. Sen vuoksi oli selvää, etteivät osallistumissäännöt voineet olla *oikeasuhtainen* keino tavoitteisiin nähden. Säännöissä ei mainittu, että kilpailukiello asetettaisiin silloin, kun tapahtuma, johon urheilija on osallistunut, on ristiriidassa ISU:n kalenterin ja siihen liittyvien urheilijan velvollisuuksien kanssa, vaan kiello koski automaattisesti kaikkia tapahtumia. Lisäksi komissio huomautti, etteivät osallistumissäännöt olleet myöskään *välttämätön* keino näiden tavoitteiden saavuttamiseksi, sillä on paljon lajeja, joissa ei sovelleta osallistumissääntöjä tai niihin liittyvää lupajärjestelmää, eikä niiden puute ole vaarantanut urheilun hallintoa. Siten urheilukilpailujen järjestäminen asianmukaisesti ei edellyttänyt ISU:n sääntöjen mukaista täyskieltoa.²⁹⁴

SBF vetosi ISU:n tavoin siihen, että osallistumissääntöjen kieltäminen vaarantaisi pyramidirakenteen olemassaolon, joka taas on välttämätön kilpailujen järjestämiselle yhtenäisesti

²⁹⁴ *ISU-päätös*, kohdat 243–245 ja 251–254. Icederbyn järjestämä Dubain GP olisi ollut virallisen kilpailukauden ulkopuolella, eikä ISU ole edes väittänyt, että osallistuminen siihen olisi estänyt urheilijoita osallistumasta ISU:n tapahtumiin. Toinen komission perustelu sille, ettei ISU soveltanut sääntöjään objektiivisella, läpinäkyvällä ja syrjimättömällä tavalla liittyi vedonlyöntiin. ISU:n mukaan sen tuli evätä Icederbyltä järjestämislupa estääkseen tapahtumiin liittyvää vedonlyöntiä ja suojellakseen urheilun integriteettiä vedonlyöntiin liittyvältä ottelumanipulaatiolta. Toisaalta ISU kuitenkin myönsi, ettei se pysty itsekkään estämään vedonlyöntiä omista tapahtumisistaan. Komissio huomautti, että urheilun integriteettiä uhkaava ongelma ei ole vedonlyönti itsessään vaan siihen liittyvä ottelumanipulaatio, eikä ISU ole osoittanut, että Icederbyn tapahtumat edistäisivät ottelumanipulaatiota. Niinpä osallistumissäännöt eivät olleet välttämätön tai oikeasuhtainen keino urheilun integriteetin suojelemiseksi ottelumanipulaatiolta. *ISU-päätös*, kohdat 228–238.

ja reilusti. ISU:n säännöistä poiketen SBF:n säännöissä ei kuitenkaan ollut lainkaan mainittu, että luvan hakeminen kilpailun järjestämiselle tai siihen osallistumiselle olisi ylipäätään ollut mahdollista.²⁹⁵ Markkinaoikeuden mukaan asiassa ei ollut näytetty, että näin pitkälle menevä rajoitus olisi välttämätön pyramidirakenteen ylläpitämiseksi.²⁹⁶

Sekä ISU että SBF vetosivat lisäksi siihen, että koska niillä ei ole takeita siitä, että kolmansien tahojen järjestämät tapahtumat ovat osallistujille turvallisia, ISU:n lupajärjestelmä ja SBF:n tapauksessa täyskielto ovat välttämättömiä urheilijoiden terveyden ja turvallisuuden suojelemiseksi. Komission mukaan oli kuitenkin epäselvää, miten ISU otti nämä turvallisuusseikat huomioon ja sovelsi niitä arvioidessaan luvan myöntämistä tapahtumille, koska sillä ei ollut kriteereitä, joissa nämä tavoitteet tulisivat huomioituiksi.²⁹⁷ Ruotsin markkinaoikeus huomautti, ettei SBF ollut esittänyt näyttöä siitä, millainen turvallisuustaso muissa kilpailuissa oli verrattuna SBF:n järjestämiin kilpailuihin. Tähän nähden SBF:n sääntöjen mukainen kielto, johon ei ollut mahdollista hakea poikkeuslupaa, ei voinut olla välttämätön ja oikeasuhtainen.²⁹⁸

FIA:n alkuperäisten sääntöjen mukaan tapahtumien hyväksyminen kilpailukalenteriin riippui sen harkintavallasta. Sääntömuutoksen myötä sääntöjä muutettiin siten, että kaikille järjestämisluvaa hakeville tahoille myönnetään lupa, jos kriteerit luvan myöntämiselle täyttyvät. FIA sitoutui myös lisäämään kaikki sääntömääräykset täyttävät tapahtumat kalenteriinsa. Lisäksi sääntöihin lisättiin kohta, jonka mukaan niillä ei estetä kilpailujen järjestämistä tai haitata kilpailijoiden osallistumista kilpailuihin lukuun ottamatta tilanteita, joissa se on tarpeen kilpailujen turvallisuuden, tasapuolisuuden ja sääntöjen noudattamisen varmistamiseksi.²⁹⁹

SML:n mukaan se myöntää kilpailuluvan sen omille jäsenkerhoille, ”kun sääntövelvollisuudet täyttyvät ja kilpailunjärjestäjä on nimennyt vastuulliset henkilöt järjestelyä

²⁹⁵ *Konkurrensverket* 13.5.2011, dnr 709/2009, kohdat 112, 118–121 ja 200. SBF:n mukaan sen jäsen saattoi teoriassa hakea lupaa epämuodollisella hakemuksella, jolloin SBF:n hallitus tai sen nimeämä komitea päättäisi tapauskohtaisesti luvan myöntämisestä. Lupaharkintaa ohjaamaan ei ollut asetettu kriteereitä. Ruotsin kilpailuvirasto katsoi, että koska mahdollisuudesta hakea lupaa ei ollut mainittu SBF:n säännöissä, jäsenet saattoivat ymmärtää säännöt niin, ettei sellaista mahdollisuutta ollut lainkaan olemassa.

²⁹⁶ *Marknadsdomstolen* 2012:16, kohdat 147–148.

²⁹⁷ *ISU-päätös*, kohta 239.

²⁹⁸ *Marknadsdomstolen* 2012:16, kohta 153.

²⁹⁹ *FIA-päätös*, kohdat 4–6.

toteuttamaan”.³⁰⁰ SML:n KKV:lle antaman selvityksen mukaan kilpailulupaa hakiessaan järjestäjä sitoutuu vastaamaan tapahtumien laillisuudesta, turvallisuudesta ja yhteiskunnan velvoitteiden ja maanomistajien etujen huomioimisesta.³⁰¹ Jonkinlaiset puitteet lupaharkinnalle olivat siis ilmeisesti olemassa. Olennaista on kuitenkin se, etteivät nämä kriteerit käyneet ilmi itse säännöistä, vaan asia tuli KKV:n tietoon sen tekemillä selvitystoimenpiteillä. Lupakriteerit tulisi ilmaista selkeästi säännöissä, jotta ne olisivat myös lupaa hakevien tahojen saatavilla.

Oikeuskäytännöstä voidaan siis päätellä, että selkeät ja ennalta määrätyt lupakriteerit ovat edellytys sille, että osallistumissäänöt voidaan katsoa välttämättömiksi ja oikeasuhtaisiksi. Myös Weatherill on katsonut, että lajiliitolla voi olla yksinomainen oikeus päättää, mitkä kilpailut saavat järjestämisluvan, kunhan sen prosessit ovat läpinäkyviä ja sen sääntöihin sisältyy lupakriteerit, jotka ovat objektiivisesti perusteltuja sekä syrjimättömiä, ja niitä noudatetaan avoimesti.³⁰²

Mielenkiintoinen kysymys on se, onko ylipäätään lajiliiton velvollisuus vastata turvallisuudesta niiden tapahtumien osalta, jotka ovat muun tahon kuin lajiliiton ja sen jäsenjärjestöjen järjestämiä. KKV:n tutkimattajättämispäätöksissä katsotaan, että lajiliitoilla on yleinen sääntelytoimivalta ja velvollisuus vastata kilpailutoiminnan järjestämisestä myös oman organisaationsa ulkopuolella. KKV vaikuttaa siis hyväksyvän AKK:n ja SML:n argumentin siitä, että niillä on velvollisuus varmistaa myös kolmansien tahojen järjestämien tapahtumien turvallisuus.³⁰³

Ruotsin markkinaoikeus katsoi, että yksittäistapauksessa lajiliitolla on oltava mahdollisuus evätä lisenssinhaltijoilta mahdollisuus osallistua kilpailijana tai toimitsijana lajiliiton ulkopuolisiin kilpailuihin, jos on ilmeistä, että ulkopuolinen kilpailu ei täytä laissa asetettuja turvallisuusvaatimuksia.³⁰⁴ Myös komissio katsoi FIA-päätöksessä FIA:n velvollisuudeksi varmistaa moottoriurheilutapahtumien vähimmäisturvallisuusvaatimusten noudattaminen.³⁰⁵

³⁰⁰ Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös 8.4.2013, Suomen Moottoriliitto ry, 903/61/2008, s. 2–3.

³⁰¹ *SML:n vastaus Kilpailuviraston selvityspyyntöön 11.2.2011*, s. 1.

³⁰² *Weatherill* 2009, s. 6.

³⁰³ Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös 8.4.2013, Suomen Moottoriliitto ry, 903/61/2008, s. 2, ja Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös 9.9.2013, AKK-Motorsport ry, 96/14.00.00/2011, s. 3–4.

³⁰⁴ *Marknadsdomstolen* 2012:16, kohta 153.

³⁰⁵ *FIA-päätös*, kohta 6, jonka mukaan ”FIA:n on annettava moottoriurheilutapahtumiin osallistujia ja tapahtumien järjestäjiä koskevia sääntöjä taatakseen kyseisten [vähimmäisturvallisuus]vaatimusten jatkuvan

FIA:n ulkopuolisten tahojen järjestämien kilpailujen estäminen tai niihin osallistumisen kieltäminen on sääntömuutosten jälkeenkin mahdollista ”syistä, jotka liittyvät olennaisesti FIA:n toimimiseen turvallisuusvaatimusten jatkuvan soveltamisen takaajana.”³⁰⁶

Aine ja Lindholm ovat kritisoineet KKV:n ja Ruotsin markkinaoikeuden päätöksiä turvallisuusväitteiden osalta. Aineen mukaan on kyseenalaista katsoa lajiliiton tehtäviin sisältyvän myös muiden kuin sen oman organisaation kilpailujen turvallisuuden varmistaminen, sillä urheilukilpailujen turvallisuuden varmistaminen ei ole urheilujärjestöjen vaan viranomaisen tehtävä.³⁰⁷ Lindholm on kiinnittänyt huomiota siihen, että Ruotsin markkinaoikeuden mukaan osallistumisrajoitukset ovat hyväksyttäviä *lainmukaisten* turvallisuusvaatimusten noudattamiseksi. Hyväksyttävä tavoite olisi Lindholmin mukaan pikemminkin se, että haluttaisiin varmistaa lain *ylittävien* turvallisuusvaatimusten noudattaminen. Lainmukaisten vaatimusten noudattamisen valvonnan ei tulisi olla urheilujärjestön tehtävä.³⁰⁸

Olen Aineen ja Lindholmin kanssa samaa mieltä siitä, että ajatus urheilujärjestön velvollisuudesta huolehtia kilpailijoidensa tapahtumien turvallisuudesta vaikuttaa erikoiselta, etenkin sen vuoksi, ettei missään edellä käsitellyistä päätöksistä ole tarkennettu, mihin tällainen velvollisuus tarkkaan ottaen perustuu. Lähtökohtaisesti velvollisuus vastata tapahtuman turvallisuudesta on aina sen järjestäjällä. Velvollisuuden noudattamista valvoo kokoontumislain (530/1999) 15 §:n mukaan poliisi, jolla on oikeus kieltää tapahtuman järjestäminen muun muassa silloin, kun tapahtuma ei ole turvallinen tai se aiheuttaa vaaraa terveydelle.

Kärjistäen tilannetta voisi verrata siihen, että esimerkiksi lääkealan yritykselle asetettaisiin velvollisuus vastata myös kilpailijoidensa tuotteiden turvallisuudesta, ja samalla se saisi oikeuden tarvittaessa sulkea ne markkinoilta. Vaikka lajiliitolla on tietyllä tapaa erityinen rooli hallinnoimansa lajin sääntelijänä, urheilukilpailujen järjestämisen ja kaupallisen hyödyntämisen markkinalla lajiliitto ja ulkopuolinen kilpailunjärjestäjä ovat kilpailijoita samalla tavalla kuin muidenkin toimialojen markkinatoimijat. Oikeuskäytännössä linja on kuitenkin ollut hämmentävän yhtenäinen. Komissio, Ruotsin markkinaoikeus ja KKV vaikuttavat

soveltamisen. Ilman sitovia sääntöjä moottoriurheilutapahtumien järjestäjät ja osallistujat voivat joutua alttiiksi houkutukselle laiminlyödä joitakin keskeisiä turvallisuusvaatimuksia alentaakseen kustannuksia.”

³⁰⁶ *FIA-päätös*, kohta 6. Myöskään ISU-päätöksessä komissio ei vaikuttanut kyseenalaistavan sitä, että ISU katsoo velvollisuudekseen vastata turvallisuudesta myös oman organisaationsa ulkopuolisissa tapahtumissa. *ISU-päätös*, kohdat 239–241.

³⁰⁷ *Aine* 2016, s. 325 ja 331.

³⁰⁸ *Lindholm* 2013, s. 370–371.

kaikki olevan yhtä mieltä siitä, että kilpailujen turvallisuuden varmistaminen on yleisestikin lajiliiton tehtävä ja hyväksyttävä perustelu lupajärjestelmän olemassaololle.

Sanktioiden ankaruus

Toinen merkittävä syy sille, miksi ISU:n sääntöjä ei katsottu välttämättömiksi ja oikeasuhtaisiksi oli se, että niiden rikkomisesta seuraavat sanktiot olivat ilmeisen kohtuuttomia. Vuoden 2014 sääntöjen mukaan jopa ensimmäisestä sääntörikkomuksesta saattoi seurata elinikäinen kilpailukielto, eikä tapauksen olosuhteita huomioitu sanktioiden ankaruudessa lainkaan. Myös vuoden 2016 sääntöjen mukaiset sanktiot olivat komission mukaan kohtuuttomat: tuottamuksellisesta osallistumisesta (*negligent participation*) ISU:n ulkopuoliseen tapahtumaan saattoi seurata viiden vuoden ja tahallisuudesta osallistumisesta kymmenen vuoden pituinen kilpailukielto. Elinikäinen kilpailukielto seurasi esimerkiksi osallistumisesta tapahtumaan, joka vaaransi ”ISU:n toimivallan”.³⁰⁹

Komissio katsoi, että sanktiot olivat kohtuuttoman ankarat, etenkin kun otetaan huomioon, että ammattilaispikaluistelijan ura kestää keskimäärin vain kahdeksan vuotta. Sanktioiden soveltamiselle ei myöskään ollut asetettu ennalta määrättyjä, selkeitä ja läpinäkyviä kriteereitä, eikä sääntöihin sisältynyt selkeitä kuvauksia eriasteisista rikkomuksista. Säännöt jättivät ISU:n hallitukselle paljon harkintavaltaa, mikä johti ennalta arvaamattomaan, epäselvään ja läpinäkymättömään sanktiointijärjestelmään. Komission mukaan merkitystä ei ollut sillä, oliko kohtuuttomia sanktioita todellisuudessa sovellettu, sillä pelkästään riski sanktioista riittää estämään urheilijoita osallistumasta tapahtumiin.³¹⁰

Ruotsin markkinaoikeuden päätöksessä ei sen sijaan viitata lainkaan sanktioiden ankaruuteen. SBF:n sääntöjen mukaan yksittäisille jäsenille saattoi seurata sääntörikkomuksesta huomautus, sakkoja tai määräaikainen, kestoltaan enintään kahden vuoden kilpailukielto.³¹¹ Vaikka kilpailukielto on pituudeltaan huomattavasti lievempi kuin ISU:n säännöissä, on erikoista, ettei markkinaoikeus käsitellyt päätöksessään lainkaan sanktioita tai niiden soveltamista. Ruotsin kilpailuvirasto ei myöskään ottanut tätä seikkaa esille omassa päätöksessään. Kahden vuoden kilpailukielto on merkittävä sanktio autourheilijan uralla, eikä säännöissä

³⁰⁹ ISU-päätös, kohdat 260 ja 263.

³¹⁰ ISU-päätös, kohdat 260–266.

³¹¹ Konkurrensverket 13.5.2011, dnr 709/2009, kohta 97.

asetettu minkäänlaisia kriteereitä sanktioiden määräytymiselle, tai selvennetty sitä, millainen rikkomus johtaa tietynlaiseen sanktioon. Jos jo ensimmäisestä osallistumisesta SBF:n ulkopuoliseen tapahtumaan saattoi seurata kahden vuoden kilpailukiello, on selvää, että sanktio oli kohtuuton. Tähän olisi sekä kilpailuviraston että markkinaoikeuden tullut kiinnittää huomiota.

Vuonna 2013 annetusta AKK:ta koskevasta KKV:n päätöksestä käy ilmi, että AKK:n sääntöjen mukaan urheilijan kilpailulisenssi voitiin peruuttaa määräajaksi, jos hän osallistui tapahtumaan, joka jälkikäteen todettiin vaaralliseksi kilpailijoille ja katsojille. ISU:n ja SBF:n sääntöihin verrattuna erona oli siis se, ettei kilpailukiello seurannut automaattisesti lajiliiton ulkopuoliseen kilpailuun osallistumisesta, vaan edellytyksenä kiellon määräämiselle oli tapahtuman vaarallisuus. Päätöksestä ei kuitenkaan käy ilmi, että säännöissä olisi määriteltä, kuinka pitkä kilpailukiello saattoi olla, tai olisi asetettu mitään kriteereitä sille, miten rikkomusten vakavuutta arvioitiin ja millainen sanktio seurasi tietynlaisesta rikkomuksesta. KKV ei siis kiinnittänyt näihin seikkoihin huomiota. Vuoden 2015 päätöksestä käy ilmi, että AKK oli vuonna 2013 julkaissut sääntörikkomuksista seuraavien sanktioiden määrittämiseksi seuraamusasteikon, jonka mukaan osallistumisesta kilpailuun, jolla ei ollut AKK:n lupaa, seurasi esimerkiksi toimitsijalle toimitsijakiello, jonka kesto saattoi vaihdella puolesta vuodesta kolmeen vuoteen. Päätöksestä ei ilmene, seurasiko tämä kiello automaattisesti sääntöjen rikkomisesta vai edellyttikö se AKK:n päätöstä, mutta kolmen vuoden kilpailukiello on joka tapauksessa pituudeltaan merkittävä.

SML:n sääntöjen mukaan sääntöjen rikkomisesta seurasi kilpailulisenssin automaattinen, määräaikainen peruuntuminen kuudeksi kuukaudeksi.³¹² Ennen KKV:n antamaa päätöstä automaattinen peruuntuminen kuitenkin poistettiin säännöistä, ja uuden menettelytavan mukaan lisenssin peruuttaminen perustui asiassa saatuun näyttöön ja edellytti osallistumista SML:n määrittelemän ”hyvän tavan vastaiseen moottoriurheilukilpailuun”, jollainen oli esimerkiksi ilman SML:n kilpailulupaa järjestetty kilpailu.³¹³ SML tarkoitti tämän kriteerin edellyttävän, että toiminta on vahingoittanut moottoriurheilua ja rikkonut ”yhteiskunnan lakeja ja asetuksia”.³¹⁴ KKV kuitenkin huomautti SML:lle, ettei uusi säännös juurikaan eroa

³¹² *Toimenpidepyyntö Suomen Moottoriliitto ry:n toiminnasta 9.10.2008*, s. 2.

³¹³ *Kilpailuviraston selvityspyyntö SML:lle 26.1.2011*, s. 1.

³¹⁴ *SML:n vastaus Kilpailuviraston selvityspyyntöön 11.2.2011*, s. 2.

aikaisemmasta automaattisesta peruuntumisesta, sillä se jättää SML:n hallitukselle paljon harkintavaltaa.³¹⁵

SML:n ja AKK:n sääntöjen mukaiset kilpailukiellot olivat siis kestoaltaan huomattavasti kohtuullisempia kuin ISU:n sääntöjen mukainen kilpailukiello. Erona oli myös se, ettei kilpailukiello seurannut automaattisesti kaikkiin ulkopuolisten tahojen järjestämiin tapahtumiin osallistumisesta, vaan jonkinlaisia edellytyksiä kilpailukiellon asettamiselle oli olemassa. Sääntöihin ei kuitenkaan sisältynyt minkäänlaista kuvausta siitä, miten rikkomuksen vakavuus vaikutti kilpailukiellon pituuteen, joten jäsenten oli mahdotonta ennalta arvioida mahdollisen sanktion ankaruutta. Lisäksi sitä, mitä tarkoittaa ”vahingon aiheutuminen moottoriturheilulle” tai ”hyvän tavan vastainen kilpailu” ei ollut säännöissä täsmennetty. Vaikka AKK:n ja SML:n säännöt vaikuttavat ensinäkemältä kohtuullisemmilta kuin ISU:n ja SBF:n säännöt, jättivät ne siis tosiasiaassa jäsenille lähes yhtä suuren epävarmuuden siitä, mitä seurauksia sääntöjen rikkomisella todellisuudessa olisi ollut.

Lajiliittojen toiveena olisi epäilemättä saada selkeä vastaus siihen, minkä pituinen sanktio voidaan katsoa kohtuulliseksi. Oikeuskirjallisuudesta ei löydy juurikaan kannanottoja kohtuullisen sanktion pituuteen, joten päättelyssä joudutaan turvautumaan pitkälti oikeuskäytäntöön. On kuitenkin huomattava, että mitään tarkkaa rajaa kohtuulliselle sanktiolle ei ole mahdollista asettaa, koska arviointi riippuu aina kunkin tapauksen yksilöllisistä olosuhteista. Esimerkiksi urheilijan uran pituus on seikka, jonka ainakin komissio on huomionnut arvioinnissaan: mitä lyhyempi lajia harjoittavan urheilijan ura keskimäärin on, sitä lyhyempi kilpailukiello voidaan katsoa kohtuuttomaksi. Kuten komissio katsoi ISU-tapauksessa, viiden vuoden kilpailukiello on kohtuuton sanktio urheilijalle, jonka ura kestää keskimäärin vain kahdeksan vuotta.

Sanktioiden kohtuullisuuden lisäksi oikeuskäytännössä on edellytetty, että osallistumissäännöissä tulee olla nimenomainen määräys siitä, miten rikkomusta arvioidaan ja miten rikkomuksen luonne vaikuttaa siitä seuraavan sanktion pituuteen.³¹⁶ Mitkään edellä käsitellyistä lajiliittojen säännöistä eivät täytä tätä kriteeriä.

³¹⁵ *Kilpailuviraston selvityspyyntö SML:lle 26.1.2011*, s. 1–2.

³¹⁶ *ISU-päätös*, kohta 265. Ks. myös *Aine* 2016, s. 332.

Muutoksenhakumenettely

Kolmas olennainen tekijä sääntöjen välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta arvioitaessa on se, onko lajiliiton päätöksestä mahdollista valittaa, ja millainen on valitusmenettely.³¹⁷ Lisäksi sekä järjestämis- ja osallistumisluvan hylkäämistä että rikkomuksen perusteella asetettavia sanktioita koskevat päätökset on perusteltava. Ruotsin kilpailuvirasto viittasi päätöksessään komission lausumaan siitä, että säännöt, jotka estävät valittamasta urheiluorganisaation päätöksestä yleiseen tuomioistuimeen, ovat suurella todennäköisyydellä kilpailun kannalta ongelmallisia, jos valitusmahdollisuuden puute vahvistaa kilpailunvastaista sopimusta tai menettelyä.³¹⁸ Kilpailuvirasto huomautti, ettei SBF:n säännöissä ollut määräyksiä, jotka olisivat antaneet mahdollisuuden saada lupa-asiassa perusteltu päätös ja saattaa se puolueettoman tahon tutkittavaksi – eihän säännöissä edes kerrottu mahdollisuudesta hakea lupaa. Tämä seikka vahvisti sitä kilpailunrajoitusta, jonka osallistumissäännöt itsessään aiheuttivat.³¹⁹

FIA:n alkuperäisten sääntöjen mukaan sen lupajärjestelmään liittyviin päätöksiin ei ollut mahdollista hakea muutosta eikä päätöksiä tarvinnut perustella. Sääntömuutosten myötä sääntöihin lisättiin kohta, jonka mukaan osallistumisluvan ja lisenssin epäämistä sekä lisenssin peruuttamista koskevat päätökset on aina perusteltava.³²⁰ Lisäksi säännöistä poistettiin määräys, jonka mukaan päätöksiin ei voinut hakea muutosta. Uusien sääntöjen mukaan FIA:n päätöksiin voitiin hakea muutosta sekä sen omien järjestelmien kautta että kansallisilta tuomioistuimilta, eli säännöt takasivat oikeuden käyttää myös ulkoisia riippumattomia muutoksenhakumenettelyjä.³²¹

4.2.4 Yhteenvedo Wouters-metodin soveltamisesta osallistumissääntöihin

Täyttääkseen Wouters-metodin kriteerit osallistumissääntöjen on siis täytettävä erityisesti kolme edellytystä. Säännöt, jotka täyttävät nämä kolme edellytystä, vaikuttaisivat

³¹⁷ Aine 2016, s. 332.

³¹⁸ Commission Staff Working Document - The EU and Sport: Background and Context - Accompanying document to the White Paper on Sport 2007, kohdat 2.2.2.2 ja 2.4.

³¹⁹ Konkurrensverket 13.5.2011, dnr 709/2009, kohdat 201–202.

³²⁰ FIA-päätös, kohta 5.

³²¹ FIA-päätös, kohta 5. Sääntöihin lisätyn 191 b artiklan mukaan ”epäilysten hälventämiseksi säännöt eivät saa millään tavoin estää mitään osapuolta käyttämästä oikeuttaan saattaa asiaa tuomioistuimen käsiteltäväksi.”

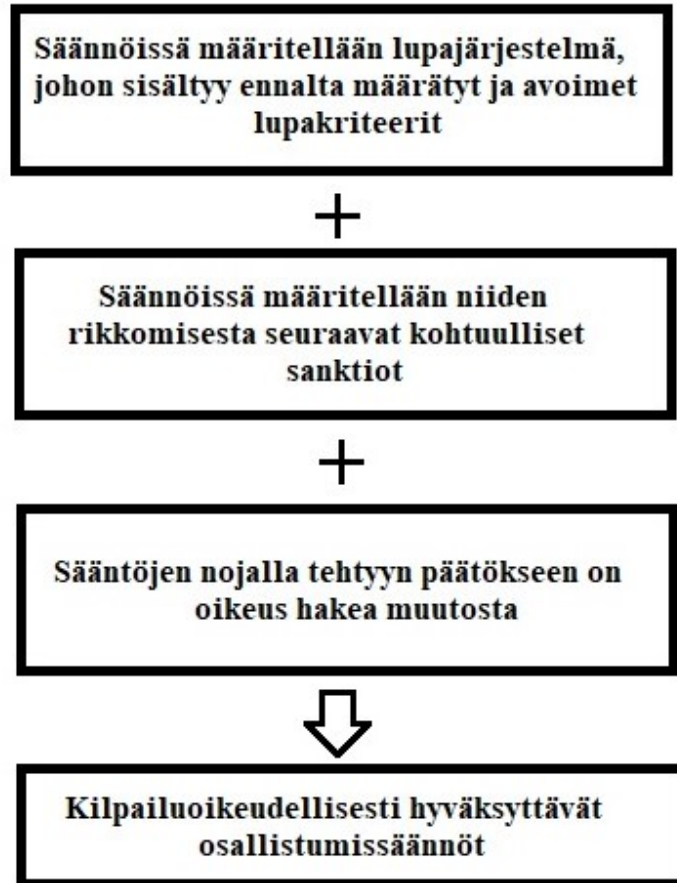
oikeuskäytännön perusteella olevan kilpailuoikeudellisesti hyväksyttäviä. Ensimmäinen edellytys on, että säännöissä on selkeät, läpinäkyvät ja asianmukaiset kriteerit sille, millaisille tapahtumille järjestämislupa myönnetään. Näiden kriteerien on heijastettava sääntöjen hyväksyttäviä tavoitteita, eli ne voivat liittyä esimerkiksi tapahtumien turvallisuuden varmistamiseen.³²² Lajiliittojen esittämät syyt osallistumissääntöjen olemassaololle ovat merkityksettömiä, jos niitä ei luvan myöntämisessä tosiasiasa oteta huomioon. Yhdenkään tutkielman kohteena olevan lajiliiton säännöissä ei ollut tämän vaatimuksen mukaisia lupakriteereitä.

Toisena edellytyksenä on, että sääntöjen rikkomisesta seuraavat sanktiot ovat kohtuullisia, ja rikkomuksen luonne vaikuttaa siihen, millainen sanktio rikkomuksesta seuraa. Säännöistä tulee käydä selkeästi ilmi, millainen sanktio seuraa mistäkin rikkomuksesta, eikä sanktio voi seurata rikkomuksesta automaattisesti. Elinikäinen kilpailukielto ei ole kohtuullinen, ja myös usean vuoden pituinen kilpailukielto voi olla kohtuuton, kun otetaan huomioon urheilijan urheilu-uran pituus. ISU:n sääntöjen mukaisia sanktioita voidaan pitää hyvin karkeana ylilyöntinä, kun taas SBF:n, AKK:n ja SML:n sanktiot lienevät pituutensa osalta kohtuullisuuden rajoissa, vaikka sanktioita koskeviin sääntömääräyksiin liittyikin muita ongelmia.

Kolmantena edellytyksenä on, että kaikki osallistumissääntöihin liittyvät päätökset (osallistumis- ja järjestämisluvan epääminen sekä lisenssin peruuttaminen tai muiden sanktioiden asettaminen) on perusteltava, ja päätöksen kohteena olevalla urheilijalla tai kilpailunjärjestäjällä on oltava oikeus hakea päätökseen muutosta. Paras tapa täyttää tämä edellytys on taata muutoksenhakuoikeus myös urheilujärjestön ulkopuoliseen muutoksenhakuelimeen, sillä urheilujärjestöjen sisäisten riidanratkaisuelinten on käytännössä hyvin vaikeaa tarkastella valituksia aidon puolueettomasti.³²³

³²² Julkisasiamies Kokottin mukaan hyväksyttäviä syitä evätä lupa ovat ainakin turvallisuusvaatimusten, anti-dopingsääntöjen ja pelin sääntöjen noudattamatta jättäminen sekä se, että tapahtuman aikataulu on ristiriidassa muiden tapahtumien kanssa. Julkisasiamies *Kokottin* ratkaisuehdotus asiassa C-49/07 *MOTOE*, kohdat 89–95.

³²³ *Miettinen* 2008, s. 18.

Kuva 2: Kilpailuoikeudellisesti hyväksyttävien osallistumissääntöjen edellytykset

Jos osallistumissääntöihin ei sisälly asiallisia lupakriteereitä, on olemassa riski, että lajiliitto myöntää tai hylkää lupia mielivaltaisesti ja siten pyrkii sulkemaan kilpailijoitaan markkinoilta. Jos tällaisiin päätöksiin ei voida hakea muutosta – eli mikään taho ei valvo sitä, millä perusteella lupapäätöksiä tehdään – on täysin selvää, ettei järjestelmä voi olla kilpailuoikeudellisesti hyväksyttävä. Läpinäkymätön järjestelmä jättää lajiliitoille täyden vapauden toimia omien taloudellisten intressiensä mukaisesti eikä se missään nimessä voi olla välttämätön tai oikeasuhtainen keino kilpailujen järjestämiseksi asianmukaisella tavalla.

Komission linja FIA- ja ISU-tapauksissa vaikuttaa yhdenmukaiselta, ja Ruotsin markkinaoikeus noudattaa tätä linjaa onnistuneesti. Samaa ei kuitenkaan voida sanoa KKV:n tutkimattajättämissä päätöksistä. Kuten edellä käy ilmi, KKV:n tarkastelussa olleet säännöt eivät täyttäneet osallistumissäännöille oikeuskäytännössä asetettuja edellytyksiä. Sekä AKK:n että SML:n lupakriteerit olivat puutteelliset ja läpinäkymättömät, eikä sanktioiden

määräytymisestä ollut säädetty selkeästi.³²⁴ Siten KKV:n tekemä johtopäätös, jonka mukaan ei ollut todennäköistä, että säännöt muodostaisivat kielletyn kilpailunrajoituksen, on nähdäkseni molempien lajiliittojen osalta virheellinen.

KKV:n päätöksissä kenties suurin ongelma on se, ettei niissä arvioida Wouters-metodin edellytysten täyttymistä vaan katsotaan pyramidimallin automaattisesti oikeuttavan lajiliittojen kilpailua rajoittavan toiminnan. KKV katsoi lajiliittojen saavan monopoliasemansa johdosta automaattisesti laajan vapauden säännellä hallinnoimansa urheilulajin markkinoita Suomessa. Samalla lajiliitoille annettiin yleinen sääntelytoimivalta ja velvollisuus vastata lajin kilpailutoiminnan järjestämisestä myös oman organisaationsa ulkopuolella. Toisin sanoen KKV antoi urheilun ominaispiirteille melko paljon painoarvoa verrattuna kilpailuoikeuden tavoitteisiin.³²⁵

4.3 Tehokkuuspuolustus

Jos osallistumissäännöt eivät täytä Wouters-metodin edellytyksiä, lajiliittojen viimeinen oljenkorsi on vedota kilpailuoikeudelliseen tehokkuuspuolustukseen. SEUT 101 artiklan 3 momentin mukaan yritysten välistä sopimusta, yhdenmukaistettua menettelytapaa tai niiden yhteenliittymän päätöstä, joka osaltaan tehostaa tuotantoa tai tuotteiden jakelua tai edistää teknistä tai taloudellista kehitystä (*tehokkuuskriteeri*), ei ole pidettävä kiellettyinä, jos kuluttajille jää kohtuullinen osuus näin saatavasta hyödystä (*kuluttajahyötykriteeri*), yrityksille ei aseteta rajoituksia, jotka eivät ole välttämättömiä em. tavoitteiden toteuttamiseksi (*välttämättömyyskriteeri*) ja yrityksille ei anneta mahdollisuutta poistaa kilpailua merkittävältä osalta kysymyksessä olevia tuotteita (*kilpailunsäilymiskriteeri*).³²⁶

Tehokkuuspuolustukseen vetoavan yrityksen tehtävänä on osoittaa, että kaikki edellytykset täyttyvät.³²⁷ Kuten edellä on käynyt ilmi, tehokkuuspuolustuksen edellytysten täyttyminen

³²⁴ KKV ei päätöksissään ottanut kantaa muutoksenhakuoikeuteen. AKK:ta koskevista asiakirjoista ei käy ilmi, oliko AKK:n päätöksiin oikeus hakea muutosta. SML:n tekemään rangaistuksen määräämistä koskevaan päätökseen oli oikeus hakea muutosta SML:n vetoamusistuimelta ja Urheilun oikeusturvalautakunnalta. Se, koska tämä oikeus myös järjestämisluvan hylkäävää päätöstä, ei käy ilmi asiakirjoista. *SML:n vastaus Kilpailuviraston selvityspyyntöön 11.2.2011*, s. 2.

³²⁵ Ks. myös *Aine* 2016, s. 331–332.

³²⁶ Ks. kriteerien soveltamisesta tarkemmin esim. *Leivo ym.* 2012, s. 184, ja *Kuoppamäki* 2018, s. 153–156.

³²⁷ Neuvoston asetus (EY) N:o 1/2003, annettu 16 päivänä joulukuuta 2002, perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta, 2 artikla.

voi oikeuttaa myös sellaisen menettelyn, jota muuten pidettäisiin määräävän markkina-ase-
man väärinkäyttönä. Erityisesti kuluttajahyötykriteerin täytyminen saattaa kuitenkin aiheut-
taa ongelmia, sillä yleensä hyödyn välittyminen kuluttajille edellyttää, että määräävässä
markkina-asemassa olevaan yritykseen kohdistuu edes jonkinasteista kilpailupainetta.³²⁸

Tehokkuuspuolustuksen tarkoituksena on, etteivät EU:n kilpailusäännöt kieltäisi sellaisia ta-
loudellista tehokkuutta edistäviä sopimuksia ja menettelyitä, joista myös kuluttaja viime kä-
dessä hyötyy, vaikka niillä olisikin kilpailua rajoittavia vaikutuksia.³²⁹ Taustalla on ajatus
siitä, että sopimuksella voi olla sekä kilpailua edistäviä että sitä rajoittavia vaikutuksia, ja
poikkeus voidaan myöntää, jos kilpailua edistäviä vaikutuksia on kokonaisuutena tarkastel-
tuna enemmän.³³⁰ Kuluttajille jäävä kohtuullinen osuus tarkoittaa, että sopimuksesta koitu-
van hyödyn täytyy vähintäänkin kompensoida kuluttajille ne tosiasialliset tai mahdolliset
negatiiviset vaikutukset, joita kilpailunrajoituksesta aiheutuu.³³¹

Myös kilpailunsäilymiskriteerin täytyminen voi olla määräävässä markkina-asemassa ole-
valle yritykselle hankala osoittaa, sillä määräävän markkina-ase-
man olemassaolo kertoo jo
itsessään siitä, että markkinat ovat keskittyneet.³³² Kilpailunsäilymiskriteerin edellyttämä
kilpailun säilyminen riippuu kilpailun asteesta markkinoilla ennen sopimusta, sekä siitä, mi-
ten paljon kilpailu vähenee sopimuksen seurauksena. Mitä vähemmän relevanteilla markki-
noilla on kilpailua, sitä pienempi väheneminen riittää kilpailun poistumiseen. Sekä todelli-
nen että potentiaalinen kilpailu huomioidaan arvioinnissa.³³³

Tehokkuuskriteerin arvioinnissa otetaan huomioon objektiiviset tehokkuushyödyt, eli te-
hokkuutta ei arvioida osapuolten subjektiivisesta näkökulmasta.³³⁴ Urheiluun liittyvissä ta-
pauksissa olennainen kysymys on se, voidaanko tehokkuuskriteerin arvioinnissa ottaa huo-
mioon myös muita kuin puhtaasti taloudelliseen tehokkuuteen liittyviä seikkoja. Oikeuskir-
jallisuudessa on esitetty tästä erisuuntaisia näkemyksiä. Esimerkiksi Parrish ja Miettinen³³⁵

³²⁸ *Aine* 2016, s. 204.

³²⁹ *Leivo ym.* 2012, s. 177.

³³⁰ *Alkio – Wik* 2009, s. 132.

³³¹ *Asia C-382/12 P MasterCard ym. v. komissio*, kohta 234.

³³² *Aine* 2016, s. 204.

³³³ *Komission tiedonanto - Suuntaviivat perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta* 2004, koh-
dat 107–108.

³³⁴ *Asia C-382/12 P MasterCard ym. v. komissio*, kohta 231.

³³⁵ *Parrish – Miettinen* 2008, s. 124–125.

sekä Järvi³³⁶ puoltavat mahdollisuutta ottaa urheiluun liittyviä ei-taloudellisia seikkoja huomioon arvioinnissa, kun taas Pijetlovic³³⁷, Odudu³³⁸, Faull ja Nikpay³³⁹, Whish ja Bailey³⁴⁰, Weatherill³⁴¹ sekä Kohtala³⁴² katsovat, ettei tällaisia seikkoja tule huomioida tehokkuuspuolustusarvioinnissa. Tehokkuuspuolustusartiklan ja komission tiedonannon sanamuodon mukainen tulkinta puoltaa tehokkuuskriteerin suppeampaa tulkintaa. Komission mukaan ”perustamissopimuksen muiden määräysten tavoitteet voidaan ottaa huomioon siltä osin kuin ne voidaan sisällyttää 81 artiklan 3 kohdan neljään edellytykseen”, mikä viittaisi vain taloudellisten tekijöiden huomioimiseen.³⁴³

Parrish ja Miettinen huomauttavat³⁴⁴, että vaikka komissio on ilmaissut, että vain taloudellinen tehokkuus voidaan huomioida arvioinnissa, se on omassa oikeuskäytännössään huomionnut myös muita kuin taloudellisia hyötyjä.³⁴⁵ Jones ja Sufrin puolestaan kiinnittävät huomiota siihen, että EUT on kilpailusääntöjä soveltaessaan omaksunut teleologisen³⁴⁶ tulkinnan, joten on mahdollista, että sanamuodosta huolimatta SEUT 101(3) artiklan kriteereitä voidaan tulkita laajasti peilaten niitä EU:n kokonaisvaltaisiin tavoitteisiin.³⁴⁷

Pijetlovic katsoo, että muihin kuin taloudellisiin hyötyihin liittyvät argumentit tulevat riittävästi huomioiduiksi Wouters-metodin edellytysten arvioinnin yhteydessä. Tehokkuuspuolustusartikla ei hänen mukaansa mahdollista muiden kuin taloudellisten argumenttien huomioon ottamista. Jos tämä katsottaisiin mahdolliseksi, se sotkisi SEUT 101 artiklan momenttien välistä eroa, sillä artiklan kolmas momentti on tarkoitettu nimenomaan kilpailun vastaisten ja sitä edistävien vaikutusten punnintaan, jonka puitteissa vain taloudelliset tehokkuusedut tulisi ottaa huomioon.³⁴⁸ Faullin ja Nikpayn mukaan muut kuin taloudelliset hyödyt voidaan ottaa huomioon vain sillä edellytyksellä, että ne ovat muunnettavissa

³³⁶ Järvi 2015, s. 56 ja 58.

³³⁷ Pijetlovic 2015, s. 155–156.

³³⁸ Odudu 2006, s. 173–174.

³³⁹ Faull – Nikpay 2007, s. 294.

³⁴⁰ Whish – Bailey 2012, s. 160.

³⁴¹ Weatherill 2006, s. 20.

³⁴² Kohtala 2011, s. 110–111.

³⁴³ Komission tiedonanto - Suuntaviivat perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta 2004, kohdat 42 ja 48–72.

³⁴⁴ Parrish – Miettinen 2008, s. 124.

³⁴⁵ Asia IV.F.1/36.718 *CECED*, kohta 52, ja case IV/30.810 *Synthetic fibres*, kohta 37. Ks. myös Jones – Sufrin 2011, s. 245–247.

³⁴⁶ Teleologisella tulkinnalla tarkoitetaan sitä, että erilaisista tulkintavaihtoehdoista valitaan se, joka vastaa parhaiten lainsäätäjän tavoitetta.

³⁴⁷ Jones – Sufrin 2011, s. 245.

³⁴⁸ Pijetlovic 2015, s. 155–156.

taloudellisiksi.³⁴⁹ Faull ja Nikpay viittaavat väitteensä tueksi esimerkiksi Metro-tapaukseen, jossa EUT ei katsonut työllisyyden edistämisen sellaisenaan olevan tehokkuuskriteerin tarkoittama tavoite, mutta työllisyyden vaikutus otettiin huomioon, koska se tehosti tuotantoa ja oli siten muunnettavissa tehokkuuskriteerin mukaiseksi taloudelliseksi tehokkuudeksi.³⁵⁰

Olen myös itse tämän suppeamman tulkinnan kannalla. Kun urheilun erityispiirteiden huomioimiseen on olemassa oma metodinsa, ei niitä tulisi sotkea enää muuhun kilpailuoikeudelliseen arviointiin. Jos urheiluun liittyvät tavoitteet voidaan kuitenkin muuntaa taloudelliseksi hyödyiksi, ne voidaan ottaa huomioon tehokkuuspuolustuksen yhteydessä – tosin Pijetlovicin ja Kohtalan mukaan on epätodennäköistä, että ne täyttäisivät välttämättömyyskriteeriä, jos ne eivät ole selvinneet Wouters-metodin mukaisesta oikeasuhtaisuuden ja välttämättömyyden arvioinnista.³⁵¹

Komissio ja Ruotsin kilpailuvirasto katsoivat, ettei ISU:n ja SBF:n osallistumissäännöillä ole tehokkuushyötyjä, eivätkä ne siten täytä tehokkuuskriteeriä.³⁵² ISU:n mukaan sen sääntöjen tehokkuushyöty syntyy siitä, että sääntöjen avulla kolmansien tahojen tapahtumat eivät ole kilpailukalenterissa ristiriidassa merkittävien, ISU:n järjestämien luistelutapahtumien kanssa. Komissio kuitenkin katsoi, ettei ISU:n kalenterin toimivuus edellyttänyt täyskieltoa osallistua muihin kuin ISU:n tapahtumiin, eikä säännöissä edes annettu merkitystä sille, haittasiko tapahtuman järjestäminen tosiasiasa muita tapahtumia ISU:n kilpailukalenterissa.

Komissio ei hyväksynyt tehokkuusargumenteiksi myöskään pyramidirakenteen tai ISU:n sääntelijäroolin suojelua, koska niiden suojeluun tarkoitetun lupajärjestelmän lupakriteerit eivät olleet objektiivisia, läpinäkyvättömiä ja syrjimättömiä. Komissio korosti, että lupakriteerien puutteen vuoksi ISU:n säännöt nimenomaan estivät uusien, innovatiivisten kilpailutapahtumien syntymistä, eivätkä ne toisaalta kehittäneet mitenkään hyödykkeiden tuotantoa ja jakelua. Lisäksi komissio katsoi kuluttajakriteerin osalta, että säännöillä rajoitettiin kuluttajien valinnanvaraa, kun niiltä vietiin mahdollisuus laajempaan valikoimaan kilpailutapahtumia, eivätkä kuluttajat päässeet hyötymään innovaatioista, joita kolmannet osapuolet

³⁴⁹ *Faull – Nikpay* 2007, s. 294.

³⁵⁰ *Asia 26/76 Metro v. komissio*, kohta 43.

³⁵¹ *Kohtala* 2011, s. 111, ja *Pijetlovic* 2015, s. 155–156.

³⁵² *ISU-päätös*, kohdat 287–301, ja *Konkurrensverket* 13.5.2011, dnr 709/2009, kohdat 232–241.

olisivat voineet tapahtumillaan tarjota.³⁵³ Myös Ruotsin kilpailuvirasto vetosi siihen, että SBF:n säännöt estivät uusien autourheilulajien ja -tapahtumien syntyä. Kilpailuviraston mukaan markkinoilla olisi ollut kysyntää myös muille kuin SBF:n hallinnoimille autourheilukilpailuille.³⁵⁴

Mielenkiintoista on se, etteivät ISU:n argumentit tapahtumakalenterin toimivuudesta tai pyramidirakenteesta olleet taloudellisia tehokkuushyötyjä. Komissio hylkäsi argumentin kuitenkin muilla perusteilla, eikä kiinnittänyt huomiota siihen, ettei kyseessä ole taloudellinen argumentti. Tämän voidaan varovasti päätellä puoltavan sitä oikeuskirjallisuudessa vähemmistöön jäänyttä tulkintaa, jonka mukaan komissio olisi valmis ottamaan myös muita kuin puhtaasti taloudellisia seikkoja huomioon tehokkuuskriteerin arvioinnissa.

Sekä ISU:n että SBF:n osalta kaikki tehokkuuspuolustuksen kriteerit jäivät siis täyttymättä. ISU:n yritys vakuuttaa komissio tehokkuuspuolustuksen edellytysten täyttymisestä vaikuttaa suoraan sanoen melko epätoivoiselta, sillä se vetosi samoihin perusteisiin kuin Wouters-metodin yhteydessä, mikä ei näiden oikeuttamisperusteiden välinen suhde huomioon ottaen ole tarkoituksenmukaista.³⁵⁵ Nähdäkseni on vaikeaa kuvitella osallistumissäännöistä seuraavan sellaisia taloudellisia tehokkuushyötyjä, jotka onnistuisivat täyttämään tehokkuuspuolustusartiklan kaikki neljä edellytystä.

³⁵³ *ISU-päätös*, kohta 298.

³⁵⁴ Lisäksi kilpailuvirasto katsoi, ettei markkinoilla ole riittävää kilpailupainetta varmistamaan hyödyn siirtyminen kuluttajille. SBF:n järjestämät autourheilukilpailut muodostavat yli 90 prosenttia Ruotsissa järjestetyistä autourheilukilpailuista. *Konkurrensverket* 13.5.2011, dnr 709/2009, kohdat 236–237.

³⁵⁵ SBF sen sijaan ei itse asiassa edes vedonnut tehokkuuspuolustukseen, minkä vuoksi vaikuttaa kyseenalaiselta, että kilpailuvirasto tutki tehokkuuspuolustuksen edellytyksiä. Markkinaoikeus sen sijaan viittasi päätöksessään siihen, että todistustaakka tehokkuuspuolustuksen edellytysten täyttymisestä on SBF:llä, eikä lausunut asiasta sen enempää. *Marknadsdomstolen* 2012:16, kohta 156.

5 PYRAMIDIMALLI JA KILPAILUOIKEUS KONFLIKTISSA

5.1 Reaktiot komission ISU-päätökseen

Mitä kaupallisemmaksi lajiliittojen toiminta on vuosikymmenten kuluessa muuttunut, sitä enemmän monopolistisen pyramidirakenteen hyväksyttävyyttä on alettu kyseenalaistaa.³⁵⁶ Kun urheilijoiden ja seurojen taloudellinen merkitys on kasvanut, ne ovat kolmansien kilpailunjärjestäjien ohella alkaneet haastaa urheilun hallinnointia, mikä on entisestään koetellut lajiliittojen valta-asemaa.³⁵⁷ ISU-tapaus on hyvä esimerkki tästä ilmiöstä, sillä se on ensimmäinen osallistumissääntöjä koskeva tapaus, joka on tullut vireille urheilijoiden tekemällä toimenpidepyynnöllä.³⁵⁸ Lisäksi se osoittaa, että kilpailuviranomaisten tarkastelun kohteeksi joutuvat nykyään muutkin kuin kaupallisesti hyvin merkittävät lajit, kuten jalkapallo tai moottoriurheilu.³⁵⁹

Lajiliittojen reaktio ISU-päätökseen on odotetusti ollut hyvin negatiivinen. Tapauksen ollessa vielä vireillä sekä ISU että KOK argumentoivat voimakkaasti sen puolesta, ettei kilpailuoikeutta tulisi soveltaa lainkaan niihin tai niiden jäsenjärjestöihin.³⁶⁰ ISU:n ja KOK:n mukaan komission tutkinta oli sopimaton ja kilpailuoikeuden soveltaminen urheiluun ”absurdia”.³⁶¹ KOK on ilmaissut huolensa siitä, että jopa koko pyramidimallin olemassaolo on viimeisimmän oikeuskäytännön valossa vaarassa.³⁶² Lisäksi se on kritisoinut EU:n kilpailuviranomaisia siitä, että ne näkevät urheilun vain taloudellisesta näkökulmasta eivätkä huomioi sen yhteiskunnallista roolia ja merkitystä.³⁶³

ISU:n ja KOK:n lausunnot eivät ole yllättäviä. Urheilujärjestöt ovat jo pitkään olleet sitä mieltä, että kilpailuoikeuden soveltamisala urheilussa on liian laaja, ja niiden autonomia on sen vuoksi vaarassa.³⁶⁴ Vaikuttaisi siltä, etteivät urheilujärjestöt kykene – tai välttämättä edes halua – löytää keinoa noudattaa EU:n kilpailusääntöjä vaan yrittävät sen sijaan vaatia

³⁵⁶ Norros 2011, s. 72.

³⁵⁷ Agafonova 2019, s. 91. Ks. myös Geeraert – Mrkonjic – Chappelet 2015, s. 473–474.

³⁵⁸ Van Rompuy 2014.

³⁵⁹ Van Rompuy 2018.

³⁶⁰ International Skating Union 2016 ja Butler 2017a.

³⁶¹ Kornbeck 2019, s. 76.

³⁶² Kansainvälinen Olympiakomitea 2017.

³⁶³ Butler 2017b.

³⁶⁴ European Team Sport Federations 2008, s. 4–5, ja Kohtala 2011, s. 116.

täysimittaista vapautusta EU-oikeuden soveltamisalasta³⁶⁵, vaikka EUT on useaan kertaan todennut, ettei sellaisen vapautuksen saaminen ole mahdollista.³⁶⁶

ISU valitti komission päätöksestä EU:n yleiseen tuomioistuimeen helmikuussa 2018, eikä päätös siten ole vielä lainvoimainen.³⁶⁷ Vaikuttaa kuitenkin epätodennäköiseltä, että asian lopputulos enää muuttuisi, sillä päätös on hyvin linjassa EUT:n aikaisemman oikeuskäytännön kanssa.³⁶⁸ Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaankin, miltä pyramidimallin tulevaisuus näyttää ja millaisiin muutoksiin urheilujärjestöjen on oikeuskäytännön perusteella vaurauduttava.

5.2 Onko pyramidimalli vaarassa?

Lajiliitot ovat tuomioistuimissa toistuvasti esittäneet huolen siitä, että osallistumissääntöjen kieltäminen vaarantaa koko pyramidimallin olemassaolon. Myös oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että pyramidimalliin kohdistuu oikeuskäytännön johdosta muutospainetta. Pyramidimalliin olennaisena osana kuuluva lajiliittojen monopoli aiheuttaa lajiliitoille erityisen velvollisuuden olla rajoittamatta kilpailua. Toimenpiteet, joilla lajiliitot suojelevat tätä asemaansa, katsotaan herkästi kilpailua rajoittaviksi, ja ne päätyvät todennäköisesti jatkossakin eurooppalaisten kilpailuviranomaisten tutkinnan kohteeksi.³⁶⁹

Lindholm huomauttaa, että Ruotsin markkinaoikeus asetti lajiliitolle velvollisuuden osoittaa tapauskohtaisesti, että urheiluun liittyvä yhteiskunnallinen hyöty menetettäisiin, jos tarkasteltavana olevaa kilpailunrajoitusta ei olisi. Tämä tulee Lindholmin mukaan olemaan lajiliitoille vaikea tehtävä.³⁷⁰ Toisaalta vaatimus on Wouters-metodin ja EUT:n oikeuskäytännön mukainen. Jos kilpailunrajoitus ei ole sillä tavoiteltavien hyötyjen kannalta välttämätön, se ei voi olla hyväksyttävä. Lindholmin johtopäätös on kuitenkin se, että lajiliitot

³⁶⁵ *Manville* 2008, s. 25. Manville kuvailee urheilujärjestöjen väitteitä säällittäviksi, koska järjestöt yrittävät samaan aikaan panostaa taloudellisen vaikutusvaltansa ja liiketoimintansa kasvattamiseen, mutta toisaalta eivät ole valmiita hyväksymään siitä seuraavia velvollisuuksia.

³⁶⁶ Urheilujärjestöt ovat vastustaneet myös vapaan liikkuvuuden säännösten soveltuvuutta urheiluun ja ajaneet sen sijaan ajatusta siitä, että urheilu olisi automaattisesti niiden soveltamisalan ulkopuolella. Bosman-tuomion jälkeen lajiliitot ovat kuitenkin hiljalleen hyväksyneet sen, että niiden on pakko muuttaa toimintatapojaan säännösten mukaisiksi. *Parrish – Miettinen* 2008, s. 12, ja *Kornbeck* 2019, s. 76.

³⁶⁷ Asia T-93/18 Action brought on 19 February 2018—International Skating Union v Commission.

³⁶⁸ Ks. myös *Szysczak* 2018, s. 196, ja *Kornbeck* 2019, s. 78–79.

³⁶⁹ *Lindholm* 2013, s. 371.

³⁷⁰ *Lindholm* 2013, s. 70.

eivät pysty puolustamaan osallistumissääntöjään menestyksekkäästi vaan ne tulevat jatkosakin epäonnistumaan Wouters-metodin edellytysten täyttämässä. Siten lajiliittojen monopoliaseman ylläpitäminen tulee tulevaisuudessa olemaan hyvin vaikeaa.³⁷¹

Lindholm ei juurikaan perustele, miksi hän katsoo juuri osallistumissääntöjen kieltämisen johtavan koko pyramidimallin ja lajiliittojen monopoliaseman vaarantumiseen. On muistettava, että osallistumissäännöt ovat ainoastaan yksi keino suojata pyramidirakennetta.³⁷²

Agafonova – joka katsoo Lindholmin tavoin, ettei pyramidimalli sovellu kaupallistuneeseen urheilukenttään, eikä tule selviämään siihen kohdistuvasta muospaineesta³⁷³ – sen sijaan perustelee tätä syy-seuraussuhdetta niillä negatiivisilla vaikutuksilla, joita osallistumissääntöjen kieltämisellä on.

Ensinnäkin Agafonova katsoo, että lajiliittojen rahoitus kärsii, kun kilpailevat tapahtumanjärjestäjät pääsevät markkinoille ja lajiliittojen urheilukilpailuista saamat tulot vähenevät.³⁷⁴ Lajiliiton ulkopuoliset tapahtumanjärjestäjät eivät osallistu urheilun kehittämiseen, mutta hyötyvät silti pyramidimalliin liittyvistä eduista, kuten nuorten urheilijoiden tukemisesta ja kehittämisestä, joten niitä voidaan pitää vapaamatkustajina.³⁷⁵ Lajiliittojen rahoituksen puute ja monopoliaseman heikkeneminen voivat vaikuttaa urheilun yhteiskunnalliseen rooliin ja johtaa siihen, että urheilun positiivinen vaikutus yhteiskuntaan vähenee.³⁷⁶ Lisääntyneet tapahtumanjärjestäjät ja uudenlaiset tapahtumamuodot saattavat vähentää kuluttajien kiinnostusta urheilutapahtumiin,³⁷⁷ sillä urheilulajit, joissa on useita kilpailevia lajiliittoja, eivät yleensä ole yleisön näkökulmasta yhtä kiinnostavia.³⁷⁸

Agafonovan mukaan riskinä on lisäksi se, että kolmansien tahojen pääsy markkinoille vaarantaa kilpailukalenterien toimivuuden. Lajiliittojen tehtävänä on muodostaa kilpailukaudelle toimiva kilpailukalenteri, jossa kilpailut on aikataulutettu urheilijoiden kannalta

³⁷¹ Lindholm 2013, s. 371–372.

³⁷² Pyramidimallia ja lajiliittojen monopoliasemaa ylläpitää esimerkiksi se, että kansainväliset lajiliitot hyväksyvät jäsenikseen kustakin valtiosta vain yhden kansallisen lajiliiton. Kolmannen tahon perustamaa lajiliittoa ei siis hyväksytä mukaan kansainväliseen kilpailutoimintaan. Tällaisella lajiliitolla ei myöskään ole mahdollisuutta saada valtionavustusta toimintansa rahoittamiseen. Norros 2011, s. 70–72.

³⁷³ Agafonova 2019, s. 101.

³⁷⁴ Agafonova 2019, s. 96. Myös Lindholm on todennut, etteivät lajiliittojen perinteiset tulonlähteet välttämättä enää tulevaisuudessa ole turvattuja. Lindholm 2013, s. 371. Ks. myös Pijeltovic 2015, s. 43.

³⁷⁵ Agafonova 2019, s. 96. Ks. vapaamatkustamisen ongelmasta tarkemmin Aine 2016, s. 344–345.

³⁷⁶ Lindholm 2013, s. 371.

³⁷⁷ Szysczak 2018, s. 191.

³⁷⁸ Parrish – Miettinen 2008, s. 19.

järkevällä tavalla. Agafonova huomauttaa, ettei kalenterissa välttämättä ole tilaa uusille toimijoille, ja toisaalta kolmannet osapuolet saattavat laiminlyödä velvollisuutensa ilmoittaa tapahtumasta lajiliitolle etukäteen.³⁷⁹ Joukkueurheilussa vaarana on se, että kolmansien tahojen kilpailut estävät pelaajia edustamasta maataan maajoukkueessa kilpailukalenterin riskitiriteisuuden takia.³⁸⁰

On selvää, että markkinoiden avautumiseen voi liittyä edellä mainittuja lajiliittojen rahoitukseen ja kilpailukalenteriin liittyviä ongelmia. Siitä, johtavatko tällaiset ongelmat koko pyramidimallin olemassaolon vaarantumiseen, olen Lindholmin, Agafonovan ja urheilujärjestöjen kanssa eri mieltä. Väitteet siitä, että koko pyramidimallin olemassaolo olisi pelkästään osallistumissääntöjen kieltämisen vuoksi vaarassa, vaikuttavat mielestäni ylimitoituiltuilla. Komissio, EUT ja Ruotsin markkinaoikeus eivät ole missään vaiheessa kyseenalastaneet lajiliittojen asemaa, sääntelyvaltaa tai pyramidimallia sellaisenaan. Lajiliitoilta on ainoastaan edellytetty, etteivät ne *hyväksikäytä* pyramidimalliin liittyvää asemaa ja kaksoisroolia.³⁸¹

On myös syytä huomata, ettei ISU-päätöksestä voida missään nimessä päätellä, että osallistumissäännöt olisivat kokonaan kiellettyjä. Päinvastoin, päätöksessä kehoitetaan ISU:a muokkaamaan olemassa olevia sääntöjään siten, että ne ovat jatkossa kilpailuoikeuden mukaisia ja voivat siten pysyä voimassa. Kaikissa oikeustapauksissa osallistumissäännöille asetetut vaatimukset ovat olleet hyvin kohtuullisia, eikä missään päätöksessä ole edellytetty sääntöjen poistamista kokonaan. Säännöiltä on edellytetty selkeitä lupakriteereitä ja avointa luvanhakuprosessia, kohtuullisia sanktioita sekä mahdollisuutta hakea muutosta lajiliiton päätöksiin. Näiden vaatimusten noudattamisen ei pitäisi olla urheilujärjestöille ylitsäpäsemätön tehtävä vaan pikemminkin itsestäänselvyys. Nähdäkseni on ylireagointia väittää, että vaatimusten noudattaminen tuhoaisi pyramidimallin.

³⁷⁹ Agafonova 2019, s. 96.

³⁸⁰ *European Team Sport Federations 2008*, s. 6–7, ja Agafonova 2019, s. 96. Koripallossa on päädytty tilanteeseen, jossa kansainvälisellä koripalloliitolla (FIBA) on määräävä markkina-asema maajoukkueiden välisten koripallo-otteluiden järjestämisessä, kun taas pyramidin ulkopuolinen taho Euroleague on määräävässä asemassa miesten koripallon seurajoukkueiden kilpailujen järjestämisessä Euroopassa. Molemmat tahot ovat yrittäneet estää urheilijoita osallistumasta toistensa tapahtumiin kilpailukiellon uhalla. Urheilijoiden kannalta tilanne on erittäin ongelmallinen, ja osa pelaajista on joutunut jäämään pois tärkeistä maaotteluista. Agafonova 2019, s. 97.

³⁸¹ Ks. myös *Van Rompuy* 2015, s. 207–208.

Lisäksi on syytä muistaa, että komissio on nimenomaan korostanut urheilun pyramidirakenteen edistävän eurooppalaisen urheilun positiivisia arvoja, ja sitä tulisikin komission mukaan tukea.³⁸² Pyramidimalli on yksi 165 artiklassa tarkoitetuista erityispiirteistä, jotka EU on sitoutunut ottamaan huomioon toiminnassaan.³⁸³ Lisäksi komissio on ilmoittanut tunnustavansa urheilujärjestöjen itsenäisyyden ja autonomian sekä sen, että urheiluun liittyvät hallintotehtävät ovat pääasiassa urheilulajien hallintoelinten vastuulla.³⁸⁴ ISU-päätöksen antamisen yhteydessä kilpailupolitiikasta vastaava komissaari Margrethe Vestager erikseen korosti, ettei päätöksen tarkoitus ole kyseenalaistaa pyramidirakennetta.³⁸⁵

EU:n lähestymistapaa urheiluun on pidetty epämääräisenä ja vaikeaselkoisena muun muassa siitä syystä, että jokainen jäsenvaltio edistää omanlaistaan kansallista urheilupolitiikkaa, joita voi olla vaikeaa sovittaa yhteen.³⁸⁶ Pyramidimallin tulevaisuuden kannalta linja vaikuttaa kuitenkin mielestäni hyvin selkeältä: komission kannanotot eivät tue urheilujärjestöjen näkemystä siitä, että pyramidimallin olemassaolo todella olisi vaarassa.

5.3 Millaisiin muutoksiin lajiliittojen on varauduttava?

Miltä lajiliittojen tulevaisuus näyttää? Voidaanko oikeuskäytännöstä päätellä, että kilpailusääntöjä noudattaakseen lajiliittojen tulisi kokonaan erottaa niiden sääntelytoiminnot kaupallisesta toiminnasta, kuten FIA päätyi tekemään? Miettinen³⁸⁷, Lindholm³⁸⁸ ja Kornbeck³⁸⁹ pitävät sääntelytoimien erottamista kaupallisista intresseistä hyvänä, ellei jopa

³⁸² *Commission Staff Working Document - The EU and Sport: Background and Context - Accompanying document to the White Paper on Sport 2007*, kohta 4.1. Toisaalta komissio on myös lausunut, että urheiluelämän rakenteet ovat vaihtelevia, eikä yhden yhtenäisen eurooppalaisen urheilun mallin määrittäminen ole mahdollista. Lisäksi se on tunnustanut, että urheiluun liittyvät taloudelliset ja yhteiskunnalliset kehityssuuntaukset, kuten urheilun lisääntyvä kaupallistuminen ja osallistujien kasvava määrä aiheuttavat haasteita urheiluelämän organisoitumiselle, ja että uusien sidosryhmien ilmaantuminen ”herättää uusia kysymyksiä urheiluun liittyvän hallinnon, demokratian ja edunvalvonnan osalta”. *Urheilun valkoinen kirja 2007*, s. 13.

³⁸³ *Komission tiedonanto: Urheilun eurooppalaisen ulottuvuuden kehittäminen 2011*, s. 11.

³⁸⁴ *Urheilun valkoinen kirja 2007*, s. 13, ja *Komission tiedonanto: Urheilun eurooppalaisen ulottuvuuden kehittäminen 2011*, s. 3. Ks. EU:n suhtautumisesta urheiluun viime vuosikymmenten aikana tarkemmin esim. *Parrish – Miettinen 2008*, s. 33–51.

³⁸⁵ *Euroopan komissio 2017*.

³⁸⁶ *Parrish – Miettinen 2008*, s. 25.

³⁸⁷ *Miettinen 2008*, s. 18.

³⁸⁸ *Lindholm 2015*, s. 8–9 ja 73–74.

³⁸⁹ *Kornbeck 2019*, s. 72–73.

välttämättömänä ratkaisuna. Weatherill³⁹⁰, Agafonova³⁹¹ ja Pijetlovic³⁹² vaikuttaisivat suhtautuvan kysymykseen hieman maltillisemmin.

Koska taloudellinen urheilutoiminta kuuluu EU-oikeuden soveltamisalaan siinä missä muukin taloudellinen toiminta, sääntelytoimien ja kaupallisten toimien erottaminen toisistaan voisi estää sen, että urheilujärjestö katsotaan sääntelytoimiensa osalta yritykseksi kilpailuoikeudellisessa mielessä. Toisin sanoen tämä ratkaisu voisi rajata urheilujärjestöt sääntelytoimiensa osalta EU:n kilpailuoikeuden soveltamisalan ulkopuolelle.³⁹³

Kornbeckin mukaan kaikkien lajiliittojen tulisi tulkita ISU-päätöstä eräänlaisena herätyksenä ja pohtia kaupallisten toimintojensa erottamista sääntelytoimista.³⁹⁴ Kornbeck rinnastaa ISU:n tilanteen FIA-tapaukseen ja katsoo, että myös ISU:n tapauksessa kaupallisen toiminnan ja sääntelytoimien erottaminen toisistaan olisi hyvä ratkaisu. Lajiliitot eivät voi olla luotettavia sääntelijöitä samaan aikaan kun ne hyötyvät taloudellisesti itse tekemistään sääntelyyn liittyvistä päätöksistä.³⁹⁵ Myös Lindholm pitää FIA:n päätöstä erottaa urheilukilpailujen järjestämiseen liittyvät sääntelytoiminnot niiden kaupalliseen hyödyntämiseen liittyvistä toiminnoista niin sanottuna parhaana käytäntönä, jota kaikkien monopoliassessa olevien urheilujärjestöjen tulisi noudattaa.³⁹⁶

Julkisasiamies Kokott otti kantaa kysymykseen antaessaan ratkaisuehdotuksen kreikkalaisesta moottoriurheilua koskevassa asiassa. Hänen mukaansa tehokkaan kilpailun säilyttäminen ja läpinäkyvyyden varmistaminen edellyttävät, että urheilujärjestöissä erotetaan selkeästi toisistaan se osapuoli, joka myöntää lupia urheilutapahtumille, ja se osapuoli, joka järjestää ja markkinoi näitä tapahtumia.³⁹⁷ EUT ei kuitenkaan tuomiossaan edellyttänyt kaupallisten toimien ja sääntelytoimien erottamista toisistaan. Sen mukaan ongelman ydin oli se, että ELPA oli *hyväksikäyttänyt* tätä kaksoisrooliaan saadakseen taloudellista etua.

³⁹⁰ Weatherill 2009, s. 5.

³⁹¹ Agafonova 2019, s. 94 ja 99.

³⁹² Pijetlovic 2018, s. 358.

³⁹³ Miettinen 2008, s. 18.

³⁹⁴ Kornbeck 2019, s. 72. Kornbeck kuitenkin tunnustaa, että erottaminen tulee viemään aikaa ja vaatimaan paljon resursseja.

³⁹⁵ Kornbeck 2019, s. 73 ja 78.

³⁹⁶ Lindholm 2015, s. 8–9 ja 73–74. Jos lajiliitot aikovat edelleen säännellä kaupalliseen hyödyntämiseen liittyviä seikkoja, sellaisten lajiliittoa taloudellisesti hyödyttävien sääntöjen hyväksymisen ei Lindholmin mukaan pitäisi olla edellytys sille, että urheilijat ja järjestöt voivat osallistua lajiliiton toimintaan.

³⁹⁷ Julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus asiassa C-49/07 *MOTOE*, kohta 102.

ELPA:lle annettu kaksoisrooli itsessään ei siis EUT:n mukaan ollut kielletty, ainoastaan sen hyväksikäyttö taloudellisen edun saamiseksi.³⁹⁸

Weatherill korostaa, että vaikka lajiliitot saavuttaisivat turvallisemman aseman luopumalla kokonaan kaupallisesta toiminnasta, EU-oikeus ei *edellytä*, että ne toimisivat näin.³⁹⁹ Myös Agafonova katsoo, ettei sääntelyvallan ja kaupallisten toimintojen erottaminen ole välttämätöntä – lajiliittojen tulee vain olla erityisen huolellisia, jotta ne eivät hyväksikäytä sääntelyvaltaansa taloudellisen edun saamiseksi.⁴⁰⁰ Tutkielmassa tarkastelun kohteena olevien oikeustapausten pohjalta olen myös itse tullut siihen johtopäätökseen, ettei sääntelytoimien ja kaupallisten toimien erottaminen toisistaan ole välttämätöntä, sillä ainoastaan kaksoisroolin hyväksikäyttö on kilpailuoikeuden vastaista. Hyväksikäytön estämiseksi riittää, että lajiliitto tekee sääntöihin luvussa 4.2.4 kuvatut muutokset. Nähdäkseni muutokset ovat riittäviä estämään sen, että lajiliitto pystyisi kaksoisrooliaan hyväksikäyttämällä rajoittamaan kilpailua.

Kun komission ISU-päätös julkistettiin lehdistötilaisuudessa 8.12.2017, komissaari Vestager huomautti, että kaikkien lajiliittojen tulisi tutkailla kriittisesti sääntöjään ja arvioida, ovatko ne kilpailuoikeuden mukaisia.⁴⁰¹ Urheilutapahtumia järjestämään pyrkivät kolmannet tahot eivät ole katoamassa mihinkään, vaan pikemminkin niiden määrä on lisääntymässä. Myös lajiliittojen päätöksiä tullaan jatkossa yhä useammin saattamaan muutoksenhakuelinten tutkittavaksi.⁴⁰² Urheilutoimijoiden huolena onkin ollut se, että sääntöihin liittyvistä asioista riidellään yhä useammin tuomioistuimissa sen sijaan, että ne käsiteltäisiin urheilujärjestöjen sisällä.⁴⁰³ Urheilujärjestöt haluaisivat mieluummin sopia riidat epämuodollisesti sen sijaan, että antavat komission tai EUT:n tehdä asiassa päätöksen. Tällä tavoin ne ovat

³⁹⁸ Asia C-49/07 *MOTOE*, kohdat 48–49.

³⁹⁹ *Weatherill* 2009, s. 5. Kornbeck on huomauttanut, että vaikka oikeuskäytäntö mahdollistaakin kaksoisroolin ylläpitämisen, roolien pitäminen erillään päätöksenteossa on käytännössä mahdotonta, ja asetelma johtaa väistämättä kilpailun vääristymiseen. *Kornbeck* 2019, s. 78.

⁴⁰⁰ *Agafonova* 2019, s. 94 ja 99.

⁴⁰¹ *Szysczak* 2018, s. 190.

⁴⁰² *Haffner* 2018.

⁴⁰³ *Infantino* 2006, s. 2 ja 8. Infantinon mukaan tämä on seurausta siitä, että Wouters-metodin mukainen arviointi on niin tapauskohtaista, ettei sääntöjen hyväksyttävyyttä ole mahdollista arvioida etukäteen. Yksi ratkaisuehdotus lisääntyneisiin riitoihin on se, että lajiliitot tekisivät enemmän yhteistyötä sidosryhmiensä kanssa päätöksentekoprosesseissaan sekä laatiessaan sääntöjä. Tällöin urheilijat saisivat äänensä kuuluville urheilun hallinnossa, ja lajiliittojen säännöillä olisi parempi legitimitetti, jolloin niitä myös noudatettaisiin paremmin. Ks. aiheesta *Cattaneo* 2018, s. 119 ja 126.

kuitenkin osittain syyllisiä siihen, että urheiluun liittyvää oikeuskäytäntöä on vähän, mikä johtaa urheilujärjestöjenkin kritisoimaan oikeusvarmuuden puutteeseen.⁴⁰⁴

Vaikka näkemykset lajiliitoilta edellytettävien muutosten suuruudesta eroavat, selvää on se, että jonkinlaisia muutoksia sääntöihin on tehtävä. Joko lajiliittojen on erotettava kaupalliset toimet sääntelytoimistaan kokonaan – kuten Lindholm, Kornbeck ja Miettinen ehdottavat – tai niiden on vähintäänkin tehtävä sääntöihinsä oikeuskäytännössä edellytetyt, luvussa 4.2.4 esitetyt muutokset. Kohtuuttomien osallistumissääntöjen – joita monet lajiliitot yhä soveltavat – muuttaminen edellytetyllä tavalla tulee todennäköisesti johtamaan kilpailun lisääntymiseen urheilutapahtumien järjestämisen markkinalla.

Yksittäisen lajiliiton tulevaisuus riippuu pitkälti siitä, miten houkuttelevaa sen hallinnoimassa lajissa on perustaa kilpaileva organisaatio. Jos kilpailu urheilutapahtumien järjestämisen markkinalla lisääntyy radikaalisti, lajiliiton täytyy pystyä sopeutumaan tilanteeseen, jossa sillä ei enää olekaan tosiasiallista monopolia.⁴⁰⁵ Tämä saattaa aiheuttaa edellä kuvattuja ongelmia esimerkiksi lajiliittojen rahoituksessa. On kuitenkin syytä muistaa, että kilpailun lisääntymisellä on myös monia positiivisia vaikutuksia: kun urheilutapahtumien ja niitä järjestävien tahojen määrä markkinoilla lisääntyy, ne tuovat mukaan myös täysin uudenlaisia tapahtumakonsepteja.⁴⁰⁶ Katsojille tämä tarkoittaa lisää mielenkiintoisia tapahtumia ja urheilijoille mahdollisuuksia hyödyntää taitojaan ja ansaita tuloja.

⁴⁰⁴ Parrish – Miettinen 2008, s. 141.

⁴⁰⁵ Lindholm 2013, s. 371–372.

⁴⁰⁶ Szyszczyk 2018, s. 191.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa on selvitetty, miten kilpailuoikeudellisessa oikeuskäytännössä suhtaudutaan lajiliittojen osallistumissääntöihin, miten urheilun erityispiirteet vaikuttavat arviointiin ja millaiset osallistumissäännöt voisivat olla kilpailuoikeudellisesti hyväksyttäviä. Lisäksi tutkielmassa on pohdittu, millaisia vaikutuksia näihin kysymyksiin saaduilla vastauksilla on lajiliittojen tulevaisuudelle.

Kilpailuoikeus soveltuu urheilujärjestöjen toimintaan silloin, kun sitä voidaan pitää taloudellisena. Osallistumissäännöt liittyvät lajiliittojen toimintaan urheilukilpailujen järjestäjänä, mitä voidaan pitää taloudellisena toimintana. Urheilukilpailujen järjestämiseen liittyy lähes aina myös niiden kaupallista hyödyntämistä, eli lajiliitot hyötyvät kilpailuistaan taloudellisesti. Siten osallistumissäännöt kuuluvat kilpailuoikeuden soveltamisalaan.

Osallistumissäännöissä on lähtökohtaisesti kyse kielletystä, markkinoita sulkevasta menettelystä. Sääntöjä on mahdollista tarkastella SEUT 101 artiklan mukaisena yritysten välisenä sopimuksena tai yritysten yhteenliittymän päätöksenä, jonka tarkoituksena on rajoittaa kilpailua. Vastaavasti kyse voi olla 102 artiklan mukaisesta määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä, sillä lajiliitto on lähes aina määräävässä asemassa urheilukilpailujen järjestämisen markkinalla hallinnoimassaan lajissa. Osallistumissääntöjen voidaan katsoa luovan markkinoille tulon esteen sekä sulkevan kilpailijoita markkinoilta.

Osallistumissääntöjä ei kuitenkaan katsota SEUT 101 tai 102 artiklan vastaisiksi, jos ne täyttävät Wouters-metodin mukaiset edellytykset. Mikäli Wouters-metodin edellytykset eivät täyty, lajiliitto voi vedota siihen, että osallistumissäännöt täyttävät 101(3) artiklan tehokkuuspuolustuksen edellytykset. Vaikuttaisi kuitenkin epätodennäköiseltä, että osallistumissäännöt onnistuisivat täyttämään kaikki tehokkuuspuolustuksen edellyttämät neljä kriteeriä, etenkin jos ne eivät täytä Wouters-metodin edellytyksiä. Lajiliittojen näkökulmasta paras keino pyrkiä välttämään kilpailuoikeudelliset seuraamukset on yrittää perustella mahdollisimman hyvin Wouters-metodin edellytysten täytyminen.

Luvussa 2.4.2 on esitetty kolme seikkaa, jotka lajiliittojen tulisi huomioida osallistumissäännöissään, jotta ne täyttäisivät Wouters-metodin edellytykset. Ensinnäkin säännöissä on

oltava selkeät ja asianmukaiset lupakriteerit, joissa kuvataan, millaisille tapahtumille järjestämislupa myönnetään. Kriteerien on heijastettava osallistumissääntöjen hyväksyttävistä tavoitteista. Toiseksi osallistumissääntöjen rikkomisesta seuraavien sanktioiden on oltava kohtuullisia, ja rikkomuksen luonteen tulee vaikuttaa sanktion ankaruuteen. Esimerkiksi usean vuoden mittaista kilpailukielltoa on todennäköisesti pidettävä kohtuuttomana. Olennaista sekä lupakriteerien että sanktioiden osalta on se, että säännöt ovat läpinäkyviä, ja urheilijan on etukäteen mahdollista ennakoida, miten niitä tullaan soveltamaan. Kolmantena edellytyksenä on se, että osallistumissääntöihin perustuvat päätökset on perusteltava ja niihin on oltava mahdollisuus hakea muutosta.

Oikeuskäytännön tarkastelu osoittaa sen, etteivät tutkielman kohteena olevat Kilpailu- ja kulluttajaviraston päätökset noudata oikeuskäytännössä muutoin hyvin yhtenäistä linjaa. Vaikka KKV jätti kaikki tutkielmassa tarkastellut tapaukset tutkimatta, päätösten perustelut osoittavat, että KKV antoi hyvin paljon painoarvoa urheilun erityispiirteille arvioidessaan kilpailunrajoitusten todennäköisyyttä. KKV ei arvioinut tarkastelemaan sääntöjä Wouters-metodin mukaisten edellytysten näkökulmasta vaan katsoi urheilun erityispiirteiden automaattisesti oikeuttavan lajiliittojen kilpailua rajoittavat säännöt.

Lajiliittojen tulevaisuuden osalta tutkielmassa on tultu siihen johtopäätökseen, ettei osallistumissääntöjä koskevalla oikeuskäytännöllä ole niin dramaattisia vaikutuksia kuin urheilujärjestöt pelkäävät. Pyramidimallin olemassaoloa ei ole kyseenalaistettu missään tarkastelun kohteena olevassa oikeustapauksessa eikä osallistumissääntöihin edellytettyjen muutosten tekeminen tule johtamaan myöskään käytännössä pyramidimallin vaarantumiseen. Lajiliittojen kaksoisroolin rikkominen, eli sääntelytoimien erottaminen kaupallisesta toiminnasta, ei ole välttämätöntä eikä sitä ole edellytetty oikeuskäytännössä. Tutkielmassa esitettyjen muutosten tekeminen osallistumissääntöihin riittää varmistamaan sen, etteivät lajiliitot hyväksikäytä kaksoisrooliaan kilpailunvastaisella tavalla.

ISU:a koskevassa päätöksessä komissio velvoitti ISU:n muuttamaan sääntöjään 90 päivän kuluessa päätöksessä asetettujen vaatimusten mukaisesti. Myös muutettuihin sääntöihin sisältyy kieltä osallistua tapahtumiin, joilla ei ole ISU:n lupaa.⁴⁰⁷ Prosessi, jossa sääntöjen rikkomisesta seuraavat sanktiot asetetaan, on kuitenkin kuvattu yksityiskohtaisesti, ja

⁴⁰⁷ *International Skating Union* 2018, sääntö 102, kohdat 1–2.

sanktioiden asettaminen edellyttää muun muassa urheilijan tai toimitsijan kuulemista. Sanktioiden pituuden arvioinnissa otetaan huomioon tapauksen olosuhteet, ja elinikäisestä kilpailukiellosta sanktiona on luovuttu. Kilpailukiellon enimmäispituus on urheilijalle 2 vuotta ja toimisijalle 15 vuotta.⁴⁰⁸ Säännöissä on myös mainittu, että sekä kilpailukielloa koskevasta päätöksestä että järjestämisluvan hylkäämistä koskevasta päätöksestä on mahdollisuus valittaa urheilun kansainväliseen vetoomustuomioistuimeen.⁴⁰⁹ Säännöissä ei kuitenkaan ole asetettu selkeitä kriteereitä sille, millaisille tapahtumille ISU myöntää järjestämisluvan.⁴¹⁰

Vaikuttaisi siis siltä, että ISU on noudattanut saamiaan ohjeita kohtalaisesti. Myös muiden lajiliittojen tulisi noudattaa komission antamia ohjeita varmistaakseen, että niiden säännöt ovat kilpailuoikeudellisesti hyväksyttäviä. Toistaiseksi kansainvälisistä lajiliitoista ainoastaan kansainvälinen uintiliitto (FINA) on ryhtynyt toimenpiteisiin ISU-päätöksen seurauksena. FINA ilmoitti tammikuussa 2019 sallivansa urheilijoidensa osallistumisen myös lajiliittorakenteen ulkopuolisiin kilpailuihin ilman pelkoa FINA:n asettamista sanktioista.⁴¹¹ On mielenkiintoista nähdä, seuraavatko muut lajiliitot FINA:n jalanjäljillä, ja jos eivät, joutuvatko ne lähivuosina kilpailuviranomaisten tutkinnan kohteiksi. Katsaus esimerkiksi AKK:n⁴¹² ja SML:n⁴¹³ sääntöihin osoittaa, että kaikki eivät ole ottaneet opikseen oikeuskäytännöstä.

⁴⁰⁸ *International Skating Union* 2018, sääntö 102, kohta 7.

⁴⁰⁹ *Ibid*, artikla 25, kohta 8 ja artikla 26, kohta 2e.

⁴¹⁰ *Ibid*, sääntö 107, kohdat 14 ja 18.

⁴¹¹ *FINA* 2019.

⁴¹² AKK:n sääntöjen mukaan kilpailukelvottomaksi voidaan julistaa vakavasta rikkomuksesta. Säännöistä ei käy ilmi, kuinka pitkä kilpailukiello rikkomuksesta seuraa, miten rikkomuksen vakavuutta arvioidaan tai vaikuttaako vakavuus kilpailukiellon pituuteen. Säännöissä ei myöskään mainita, että kilpailulupaa hakevalla kolmannella taholla olisi oikeus hakea muutosta AKK:n lupapäätökseen. *AKK-Motorsport ry* 2020, kohta 87.

⁴¹³ SML:n sääntöjen mukaan SML:n hallitus voi määrätä rangaistuksen henkilölle, joka on osallistunut ”hyvän kilpailutavan vastaiseen moottoriurheilukilpailuun”. Hyvän tavan vastaisista kilpailuista on annettu esimerkkejä, mutta käsitettä ei ole tyhjentävästi määritelty. Säännöissä on kuitenkin mainittu, että rangaistus päätös sekä järjestämislupaa koskeva hylkäävä päätös on perusteltava. Lupakriteereistä ei ole säännöissä mainintaa. Erityisen huomionarvoista on se, että sanktiovalikoimassa on yhtenä vaihtoehtona lopullinen osallistumisoi-keuden menetys eli elinikäinen kilpailukiello. Säännöissä ei ole määräyksiä siitä, miten rikkomuksen vakavuutta arvioidaan ja miten se vaikuttaa rangaistuksen määräytymiseen. Säännöistä ei siis selviä, millaisten rikkomusten kohdalla elinikäinen kilpailukiello on mahdollinen. *Suomen Moottoriliitto ry* 2020, kohdat 6.3 ja 18.2.1.